

Vlasta Horská

* 26. 1. 1907 Brno

† 16. 9. 1980 Praha

Autorka básní a próz, překladatelka z francouzštiny.

Publikovala i pod jm. V. Čapková. – Roz. Dufková. Otec byl kovářem. 1924 maturovala na reál. gymnáziu v Brně, 1928 vystudovala vyšší školu sociální péče v Praze, do 1931 působila v Praze jako sociální pracovnice. 1930 se provdala za lit. historika a kritika J. B. Čapka (rozvedena 1956). Jako kádrová referentka pracovala 1952–54 v Hudební a estrádní ústředně a 1954–55 v Čs. státním filmu, 1956–60 byla administrativní pracovnicí v Kabinetu pro studium díla Z. Nejedlého (ČSAV), pak rok knihovnicí v Hutnickém ústavu ČSAV, 1961 odešla do invalidního důchodu. 1970–72 byla zaměstnána jako sekretářka v Klubu přátel sovětské vědy a kultury při SČSP.

Próza *Helena* je přepisem citového vytržení a úvah mladé ženy, která se odvrací od snoubence ke zbožňovanému chirurgovi. Oslava práce chirurgovy tvoří též jeden z motivů básnické sbírky *Na rozcestí*. Obsahuje prosté lyrické básně převážně s milostným námětem i březinovsky laděné verše náboženské víry. – Zpočátku H. publikovala též recenze o literatuře.

ŠIFRA: -vdě- (recenze v Kostnických jiskrách). ■ PŘÍSPĚVKY in: Kostnické jiskry (od 1932; 1934 jako románová příloha překl. povídky L. Rauzier-Fontayne: Venkovský farář, pod vl. jm.); Lid. noviny (od 1943); Svět socialismu (od 1972). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Helena (R 1943); Na rozcestí (BB 1944). ■

LITERATURA: ● ref. Helena: J. Š. Kvapil, LidN 1. 6. 1943; K. P. (Polák), Nár. práce 31. 7. 1943 ●; K. P. (Polák): ref. Na rozcestí, Nár. práce, 3. 8. 1944.

pb

Bernard Horst

* 15. 2. 1905 Most

† 17. 8. 1979 Říčany u Prahy

Autor románů a povídek, pišící výjimečně básně a úvahy o literatuře. Od naturalistického zobrazování

psychiky vášnivých násilnických postav dospěl k psychologické drobnokresbě prostých lidí, hlavně z prostředí železničářského.

Vl. jm. Otakar Poupa, syn strojívdce. Dětství prožil v Lounech, kde vychodil i první tři třídy reálky (1916–19), studia dokončil na reálce v Nymburku (mat. 1923). Z existenčních důvodů pak absolvoval jen dvouletou odbornou železniční školu (1925) a stal se výpravčím vlaků na různých stanicích, až se trvaleji usadil v Podmoklech-Děčíně, kde byl železničním celním deklarantem do 1938. Po obsazení pohraničí a za německé okupace byl úředníkem pražského ředitelství státních drah, po revoluci 1945 byl povolán do min. dopravy a 1952–62 byl šéfredaktorem Dopravního nakladatelství, z něhož se opět vrátil na ministerstvo, kde působil až do odchodu do důchodu (1965); jako důchodce žil v Říčanech u Prahy. Od mládí hojně cestoval – před druhou svět. válkou podnikl cesty do Francie, Německa, Rakouska, Rumunska, Bulharska a Jugoslávie, po ní do SSSR a znovu do Bulharska.

Do literatury vstoupil H. 1928 povídkami publikovanými téměř současně v Hostu, Reflektoru, Signálu a Právu lidu. Básně uveřejňoval zcela sporadicky ve 30. letech hlavně v Lumíru. Jako prozaik usiloval zprvu o psychologickou analýzu lidí až chorobně vášnivých a posedlých; jeho básnické poznání skutečnosti bylo ovlivněno sociálním soucitem, ale i deduktivně vnášeným drastickým až fatalistickým pesimismem, vyplývajícím z romantického pojetí absolutního zla jako hlavního určovatele všeho dění ve světě. Poměrně brzy vystupňoval, někdy až k schematické jednostrannosti, svou zálibu ve výrazovém siláctví a v naturalisticky bezohledné kresbě prostředí (svět železničářů, odlehle horské končiny) i v zobrazování vášnivých násilnických primitivů a podivínů v efektně konstruovaných románech (*Hučící země, Výheň, Smršť, Peřeje noci*). Odvrat od téměř programové kresby výjimečných a smyslných povah znamená poválečná povídková sbírka *Štít a meč*, v níž H. zobrazil s mravním zaujetím a se zralé uměřeným využitím psychologické drobnokresby zápas řadových železničářů s nacistickou zvlí a militaristickou mašinérií. Tento zřejmý přelom v jeho tvorbě se však uplatnil jen v pře-

Horst

pracovávání, někdy důkladným a podstatným, starších románů (např. *Smršť* přepracovaná v *Signály noci*).

PŘÍSPĚVKY in: sb. Do Prahy jelo jaro na tanku (1975); Doprava a spoje (1961); Hlas revoluce (1955, č. 11, interview); Host (1927–28); Květy (1958–59); Lid. demokracie (1974); Lit. měsíčník (1973); Lit. noviny (1931, i interview; 1932–35, 1957); Lumír (1932–39); Nár. práce (1940–43); Naše rodina (1975); Naše vojsko (1956, o knize *Štít a meč*); sb. Ofšajd a jiné sportovní povídky (1959); Právo lidu (1928–38); Reflektor (1928); Rodina a škola (1974); Rozhledy (1935); Rozpravy Aventina (1934); Rudé právo (1972, 22. 4. interview); Signál (1928); sb. Sportovní povídky (1959). ■ **KNÍŽNĚ.** *Beletrie:* Jízba Hardenů (R 1928; 1946 přeprac. s tit. *Osamělá jízba*); Zlo (PP 1929); Hučící země (R 1930; přeprac. vyd. 1946, znovu 1975); Výheň (R 1931; přeprac. vyd. 1947); Smršť (R 1936; 1972 přeprac. s tit. *Signály noci*); Peřeje noci (R 1941; přeprac. vyd. 1968); Zrna v úhorech (PP 1941; přeprac. vyd. 1946); Tiché zátočiny (R 1942; přeprac. vyd. 1945); Promarněná mince (PP 1943); Měsíčné šero (PP 1943); Kroky osudu (R 1945; 1978 přeprac. s tit. *Návrat*); *Štít a meč* (PP 1956, rozšíř. vyd. 1959; 1970 s tit. *Horká chvilka*). ■

LITERATURA: ● ref. Jízba Hardenů: L. Š. (Štoll), Signál 1928/29, s. 252; jh (J. Hora), RP 27. 1. 1929 ●, ● ref. Zlo: jef- (J. Fučík), Tvorba 1929, s. 350; J. Knap, Venkov 10. 1. 1930; A. N. (Novák), LidN 28. 5. 1930 ●, ● ref. Hučící země: M. M. (Majerová), Čin 1, 1929/30, s. 675; K. Sezima, Lumír 56, 1929/30, s. 464 → Mláží (1936); A. N. (Novák), LidN 28. 5. 1930; AMP (A. M. Piša), PL 31. 8. 1930 ●, ● ref. Výheň: jh (J. Hora), LitN 5, 1930/31, č. 11; J. B. Čapek, Naše doba 38, 1930/31; K. Sezima, Lumír 58, 1931/32, s. 152 → Mláží (1936) ●; F. Götz in *Bánský dnešek* (1931); F. Soldan: *Pět outsiderů v české literatuře*, RA 9, 1933/34; ● ref. Smršť: B. V. (Václavěk), Index 1936, s. 104; K. Sezima, Lumír 63, 1936/37, s. 106 → Mláží (1936); F. N. (Němec), RP 10. 3. 1936; B. Jedlička, LidN 30. 3. 1936 ●, ● ref. Peřeje noci: J. Pilař, Venkov 28. 12. 1941; B. Jedlička, LidN 1. 2. 1942 ●, ● ref. Zrna v úhorech: J. P. (Pilař), Venkov 14. 6. 1942; Kp (K. Polák), Nár. práce 26. 7. 1942; V. Martínek, LidN 15. 8. 1942; F. Listopad, Řád 1942, s. 545 ●; Ns. (J. Nečas): ref. Promarněná mince, Naše doba 50, 1942/43; B. Polan: ref. Tiché zátočiny, LidN 4. 1. 1943; ● ref. Měsíčné šero: p. (K. Polák), Nár. práce 19. 2. 1944; V. Kolář, LidN 28. 2. 1944 ●; V. Kolář: B. H., LidN 9. 4. 1944; ● ref. Kroky osudu: J. Linhart, KM 1946; Vř (V. Feldstein): První romány nakladatelství Práce, Lid. kultura 1946, č. 6; F. H. (Hampl), Práce 26. 3. 1946 ●; Brk (F. Buriánek): Tři knihy B. H. (Kroky osudu, Tiché zátočiny, Promarněná mince), Zeměd. noviny 27. 4. 1946; A. V.: ref. *Osamělá jízba*, Rovnost 16. 5. 1947; -ále (R. Málek): *Moderní Sodoma a Gomora* (ref. přeprac. Hučící země), Knihy a čtenáři 1947, s. 15; S. Vodinský: *Exotika na*

pražském Starém Městě (ref. přeprac. Výheň), Lid. kultura 1947, č. 40; F. Sw. (Swidzinski): ref. nové vyd. Peřeje noci, Dar 1948, č. 7; J. Jech: Vyprávění ze života a literární povídka (o próze Pomocník Homolka), ČL 1955; ● ref. *Štít a meč*: A. Linke, Květen 2, 1956/57, s. 303; K. J. Beneš, LitN 1957, č. 32 ●; Š. Vlašín: ref. přeprac. Peřeje noci, RP 4. 12. 1968; b. (B. Blažková): ref. Horká chvilka, Kult. práce 1970, č. 9; J. P. (Pecháček): *Román svědomí* (ref. Signály noci), Lit. měsíčník 1973, č. 3; J. Pecháček: *Balada z dvacátých let* (ref. přeprac. vyd. Hučící země), Lit. měsíčník 1976, č. 8; -el: ref. *Návrat*, Nové knihy 1978, č. 20/21; ● nekrology: J. Čadil, Svoboda 16. 11. 1979; V. P. (Pašková), O knihách a autorech, zima 1979, s. 5; J. Pecháček, Lit. měsíčník 1980, č. 2 ●.

em

Václav Horyna

* 17. 4. 1906 *Pamětník* u Chlumce nad Cidlicí

Publicista a rozhlasový pracovník, sběratel regionálních pověstí, romanopisec a vlastivědný spisovatel.

Narodil se v rodině melioračního dělníka a malorolníka. Od 1921 studoval na Raisově učit. ústavě v Jičíně (mat. 1925), po dvouleté vojenské službě v Liberci vyučoval matematiku, výtvarnou výchovu a češtinu na různých typech škol (základní, zemědělská, učňovská, lesnická): zprvu v Chlumci n. C. (1927–28), pak v blízkých Radovesnicích, znovu v Chlumci n. C. (1929–45), v Hradci Král. (1945–49), zase v Chlumci n. C. (1949–61) a nakonec v Praze; zde žije od 1966 v důchodu a věnuje se lit. práci. Vedle své učitelské působnosti se 1945 podílel na založení východočeského rozhl. vysílání v Hradci Král. (do 1949 vedl jeho kult. rubriku). Svou učitelskou kvalifikaci dovršil studiem na pedag. fakultě v Hradci Král. (1953–57) a vedle pedag. činnosti, která nadále zůstávala jeho hlavní profesí, se stále více věnoval regionální kult. osvětové práci, a to nejen ve spojení s chlumeckým muzeem (je autorem stálých expozic V. K. Klicpery a selských bouří i četných příležitostných výstav, např. J. Golla nebo B. Němcové v Chlumci n. C.; v letech 1950–61 zastával místo ředitele muzea), ale i s ochotnickým divadlem (od 1937 se pravidelně podílel na festivalu Klicperův Chlumeck).

Svou literární činnost zasvětil H. především beletristickému zpracování východočeských

pověstí – hlavně z Pocidliní a z Podkrkonoší –, jež po dlouhá léta sbíral a upravoval jako četbu především pro mládež (celkem 6 knih). Mimo tuto oblast stojí dva romány: *Tesáno do kamene* (1. část neuskutečněné trilogie), v němž s kronikářskou věrností zachytil protiněmecký ilegální odboj za druhé světové války na Lanškrounsku, a román *Hubertova brána* z prostředí lesnického učiliště v Oboře-Kněžičkách na Chlumecku, jak je poznal jako učitel. Východočeský rozhlas v Hradci Král. uvedl četné H. vlastivědné relace, věnované Klicperovi, Hankovi, Erbenovi, Němcové, Raisovi, Jiráskovi, Štolbovi aj., Čs. televize vysílala jeho příspěvky v cyklu Úsměvy mistrů (např. o Klicperovi). Z biografie Klicperovy těžil H. jednak pro životopisnou povídku své knihy *Rouhači a smíškové* (kde jsou další povídky věnovány Havlíčkovi, Němcové a řadě jiných osobností, např. vynálezci lodního šroubu Resslerovi), jednak pro beletrizovanou montáž z korespondence a dobových dokumentů *Důvěrné listy V. K. Klicpery*. Převyprávěl román J. Svátka Sedláci u Chlumce a je autorem námětu pro libreto J. Matějovského k opeře J. Bartoše Rebelové (vznikala 1953–55, jako celek hrána nebyla). H. hlavní dílo vlastivědné, které napsal s četnými spolupracovníky, je všestranně informující příručka *Vlastivěda Královéhradecka*.

PŘÍSPĚVKY in: Estetická výchova; sb. Hradecký kraj; Chlumecký zpravodaj (od 1973); sb. Klicperův Chlumeck (1959, 1976); Lid. škola zemědělská (1938–40); Lid. tvořivost (1956); Lit. noviny; Náš kraj; Naše vlast (1957); Nové Hradecko; Pochodeň (Hradec Král.); Rozhlas (1988, vzpomínky); Rudé právo (1973); Učit. noviny; Venkov (1937–42); sb. Novobydžovsko (1959); sb. Od Klicpery k Stroupežnickému (1942); sb. Pamětní spisek k 160. výročí narození V. K. Klicpery (1952); sb. Východní Čechy. ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie a vlastivědné práce:* Pověsti z kraje Malátova a Klicperova (1941; 1961 přeprac. a rozšíř. s tit. Sluneční střelec); Pověsti českého severovýchodu (1947); Město v zahradách (průvodce po Chlumci n. C., 1947); *Tesáno do kamene* (R 1948); Stopami dalekých světů (PP 1948); Poslední vřeten (PP 1949); Učitelský profil V. K. Klicpery (studie, 1958); Novobydžovsko (průvodce, 1959, s jinými); *Vlastivěda Královéhradecka* (1968, s jinými); *Rouhači a smíškové* (PP 1975); *Hubertova brána* (R 1979); *Perly mezi kamením* (PP 1980); *Důvěrné listy V. K. Klicpery* (beletrizovaná montáž, 1982). – *Ostatní práce:* Pomolog Jan Říha a jeho předchůdci (1981). – *Úprava:* J. Svátek: Sedláci u Chlumce (1948). ■ **RE-**

DIGOVAL časopis: Lid. škola zemědělská (1938–40); *sborníky:* Klicperův Chlumeck (1959), Klicperův Chlumeck. Sb. k 30. Klicperovu Chlumci (1976, s jinými). ■

LITERATURA: J. Kramafík: ref. Sluneční střelec, ČL 1961, s. 234; S. Bartůšková: ref. Rouhači a smíškové, ČLit 1978, s. 280; ● ref. *Hubertova brána:* an., Nové knihy 1979, č. 36; (jk), Svoboda 2. 10. 1979; (vn) (L. Vacina), Pochodeň 24. 10. 1979; O. Chaloupka: Existuje literatura pro dospívající?, Tvorba 1980, č. 11 ●; K. Boušek in V. H.: Perly mezi kamením (1980); J. Rumler in V. H.: Důvěrné listy V. K. Klicpery (1982); ● ref. *Důvěrné listy...* (jad), Nové knihy 1982, č. 39; va (L. Vacina), Pochodeň 16. 11. 1982; M. Tomanová, Lit. měsíčník 1983, č. 4 ●.

em

Jaromír Hořejš

* 2. 4. 1903 *Ceraz* (Vesce-Čeraz) u Soběslavi

† 2. 12. 1961 *Praha*

Autor próz pro mládež a dospělé, tíhnoucí k dokumentaristickému pojetí, básník, dramatik a překladatel z angličtiny.

VI. jm. František H. – Pocházel z rolnické rodiny. 1922 vystudoval učitelský ústav v Soběslavi, později byl mimořádným posluchačem filoz. fakulty UK (3 semestry dějin moderních literatur, 1929–31) a Vysoké školy pedagogické v Praze (1931–34). Učil na školách v Řepči u Tábora (1922–23), Plané n. Lužnicí (1923–24), Dobronicích n. Lužnicí (1925), Čekanovicích u Tábora (1925), Řepči (1925), Větrní u Čes. Krumlova (1925–26), Českém Krumlově (1926–30) a v Praze (1930–38). 1938–49 byl redaktorem Státního pedagogického nakladatelství v Praze, 1949–50 zaměstnán postupně v loděnicích v Komárně, sklárně v Dolním Polubném a porcelánce ve Dvorech u K. Varů. Od 1950 do odchodu do důchodu 1961 opět učil v Praze.

Kromě několika pokusů dramatických psal H. nejprve verše. Jejich epický charakter (zpočátku pod vlivem Wolkrových balad) byl předzvěstí pozdějších prací prozaických, tvořících podstatu H. díla. Úspěšnější než povídkové portréty i psychologicky nejprokreslenější román *Paní Svíčka* jsou širěji založené popisně konstatující romány, nejčastěji s historickými náměty z českých dějin (*Muž proti muži*, *Cesty Jiřího Korneta*). Jejich ctizádost dokumentárně informativní (např. životní příběh J. K. Tyla *Pouť bez návratu*) proniká místy i do H. literatu-

ry pro mládež, jež vychází vstříc romantické touze po dalekých krajích a po dobrodružství (*Cígo admirál, Hrdinové mořských hlubin*). Významně zasáhl do literatury pro mládež svými překlady A. Ransoma.

PSEUDONYMY: Emil Rybář, Oldřich Oskava, Vít Tesař. ■ **PŘÍSPĚVKY** in: Čes. dělník (od 1940); Čes. domov; Čin (od 1933); Kritický měsíčník (od 1946); Kult. politika; Lid. noviny (od 1939); Lit. noviny; Mladý svět; Nár. osvobození; Nár. práce (od 1939); Ozvěny; Práce; Venkov (od 1940); Zvon (od 1936). ■ **KNÍŽNĚ**. *Beletrie*: Mikuláš (D b. d., 1923, pseud. Oldřich Oskava); Studentské drama (D 1923, pseud. Oldřich Oskava); Na nábreží (BB 1924); Blaťáčka (D 1924, pseud. Oldřich Oskava); Penězokaz (D 1926); Jeřábiny (BB 1927); Abiturientský večírek (B 1929); Město pod horami (BB 1930); Ovocnářský stánek (BB 1930); Den a noc (BB 1931); Chléb a sůl (BB 1931); Šňátkový podvodník (D 1931, pseud. Vít Tesař); Hodiny (BB 1932); Verše (1932); O vzteklem autu (P pro ml., 1933); Pláč hvězd (BB 1934); Nejkrásnější oči (DD pro ml., 1934); Medvěd Pepík a tanečnice Zorka (P pro ml., 1934); Černoušek Simba (P pro ml., 1935); Dobrodružství ve Zlatém údolí (P pro ml., b. d., 1936); Mys vytoužený (D 1937); Prodavač novin světovým vynálezcem (R pro ml., b. d., 1937); Zlíchovští studenti (P pro ml., 1937); Cígo admirál (P pro ml., 1937); Obětní miska (BB 1939); Od Kolumba po naši dobu (P pro ml., 1939); Václav Chrupa se učí malířem (P pro ml., 1940); Pouť bez návratu (R 1941); Boj o vynález (P pro ml., 1941); Duhový zátrak (P 1942); Orlí srdce (P pro ml., b. d., 1942); Paní Svička (R 1943); Muž proti muži (R 1944); Pod Černickou oborou (R pro ml., 1944); Mistr Rubricius (PP 1944); Člověk člověku (R 1946); Hrdinové mořských hlubin (PP pro ml., 1946); Země hoří (P pro ml., 1946); Prach hozený do větru (P 1947); Osada pionýrů (P pro ml., 1947); Cesty Jiřího Korneta (R 1949); Plameny nad šachtami (R 1949); Dobrý kmen (R 1952); Na stříbrných šachtách (R 1959). – *Překlady*: A. Ransome: Prázdniny na moři (1936) + Zamrzlá loď kapitána Flinta (1937) + Potopená loď (1939); A. Sperry: Plachetníci dvěma oceány (1938). – *Ostatní práce*: Český Krumlov (1927, s J. Bartuškou); Zápas o českou školu v Českém Krumlově (1929); Obrázková zpráva o prvním dvacetiletí Čs. republiky (1938, s V. Osvaldem, J. Hostáněm); Jak byl zvolen K. Gottwald prezidentem republiky (1948, s J. Hostáněm). ■ **REDIGOVAL časopisy**: Naše republika (v dubnu 1939 přejmenováno na Český domov, 1938–40), Věstník Školního nakladatelství pro Čechy a Moravu (1940), Mladý hlas (1945, č. 1, 2). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: Slohový sešit I (1933); Tabulky k mluvnickému vyučování pro školy měšťanské a vyšší stupeň obecných (1933). ■

LITERATURA: -pa- (F. S. Procházka): ref. Jeřábiny, Zvon 28, 1927/28 + ref. Abiturientský večírek,

Zvon 29, 1928/29; J. B. Č. (Čapek): ref. Město pod horami, Čin 1, 1929/30; B. N. (Novák): ref. Chléb a sůl, Čin 2, 1930/31; V. H. (Z. Kalista): ref. Hodiny, Lumír 58, 1931/32; S.: ref. Zlíchovští studenti, Rozhledy 1937, s. 276; ● ref. Cígo admirál: V. K., RP 18. 11. 1937; sl. (J. Strnadel), Ranní noviny 20. 11. 1937 ●●; ref. Prodavač novin...: Břz. (B. Březovský), NO 11. 12. 1937; -k., Rozhledy 1937, s. 287 ●; J. B. (Borecký): ref. Obětní miska, Zvon 40, 1939/40; ● ref. Václav Chrupa...: ten., LidN 23. 8. 1940; Kp (K. Polák), Nár. práce 15. 6. 1940; K. J. (Juda), Střední škola 1940, s. 267 ●; J. B. Č. (Čapek): ref. Duhový zátrak, Naše doba 50, 1942/43, s. 427; kp. (K. Polák): ref. Pouť bez návratu, Nár. práce 7. 3. 1942; V. T. (Tichý): ref. Muž proti muži, Nár. práce 16. 7. 1944 + ref. Mistr Rubricius, Nár. práce 3. 1. 1945 + ref. Pod Černickou oborou, Nár. práce 14. 1. 1945; ● ref. Člověk člověku: K. P. (Polák), KM 1946; GP, Svob. noviny 11. 1. 1947 ●; O. Audy: ref. Hrdinové mořských hlubin, Komenský 71, 1946/47; K. Polák: ref. Země hoří + Osada pionýrů, PL 27. 6. 1948; vbk (V. Běhounek): ref. Plameny nad šachtami, Práce 14. 10. 1949; V. Kaplický: ref. Dobrý kmen, LitN 1952, č. 26; (ryt.): k 70. výr. nar., LD 30. 3. 1973.

pb

Jindřich Hořejš

* 25. 4. 1886 *Praha*

† 30. 5. 1941 *Praha*

Básník a překladatel, tvůrce proletářské poezie, spojující předválečné literární snahy se sociálně revolučním postojem. V jeho intimní lyrice se milostný vztah stává integrální součástí společenského zápasu, nezdídká promítaného do obecné roviny protikladu odpudivé skutečnosti a revolučního snu. Překladatel z francouzštiny a španělštiny orientovaný na klasicismu i soudobou prózu, poezii i drama; překlady veršů J. Rictuse i prokletých básníků svou sourodostí s originály mají charakter samostatných tvůrčích činů.

Nejstarší z pěti dětí proletářské rodiny, dětství prožil v Nuslích, od 1892 na Smíchově. Otec byl truhlářským pomocníkem, pak dělníkem Ringhofferovy vagonky, matka domácí švadlenou rukavic; ze sourozenců byli lit. činní také Josef H. (1887–1969), ředitel menšinových škol, překladatel, redaktor a po 1941 autor četných biografických článků o bratru Jindřichovi, a Alexandr H. (uměl. jm. Jan Alda). – J. H. studoval od 1897 na malostranské reálce, kde ho češtinu a francouzštinu učil filolog A. Havlík; už tehdy psal loutkové hry, jednoaktovky a divadelní referáty. Po maturitě (1904) pokračoval v

čoval ve studiích na pražské technice; v červnu 1905 odešel pěšky do Paříže, kde žil až do 1914 (krátké návštěvy Prahy 1910 a 1912), stýkaje se především s F. Gellnerem a K. Tomanem, s nímž dlouho také bydlel. Živil se jako hotelový myč nádobí, učil české řemeslníky francouzštinu, později žil z honorářů za příspěvky posílané do českých časopisů a ze skrovných podpor z domova. Na Sorbonně studoval francouzský jazyk a literaturu, na právnické fakultě v Dijonu ekonomické vědy (diplom 1909). Krátce po návratu do vlasti narukoval (před odchodem do války zničil všechny své rukopisy), brzy byl na ruské frontě raněn a léčil se v Berouně a Nižboru. Po válce působil na min. pro zásobování lidu, od 1922 do konce života byl smluvním překladatelem do francouzštiny ve Stát. úřadě statistickém v Praze, kde se mj. také podílel na tvorbě nové statistické terminologie. Od 1924 se stal příspěním F. Götze kmenovým překladatelem divadelních her pro Národní a Stavovské divadlo, častěji překládal i pro Divadlo Vlasty Buriana (pro ně byla určena i jeho hra *Damas a Pětipsa život a dílo*, napsaná s Z. Ančíkem a ohlašovaná 1931, rkp. nezjišt.), Městské divadlo na Král. Vinohradech, Lidové divadlo Uranie a Zemské divadlo v Brně. Byl členem Devětsilu. Zvykl si literárně pracovat v kavárně (Tůmovka). Oženil se 1931; dcera Jiřina H. (nar. 1932) se stala historičkou výt. umění. 1938 patřil ke skupině spisovatelů, která se snažila angažovat franc. veřejnost pro čs. zápas s fašismem; po mnichovské kapitulaci vydal *Rejstřík obcí a okresů Česko-slovenské republiky, které byly připojeny k Německu, k Maďarsku a k Polsku*. 1940 se léčil na plicní chorobu v dobríšském sanatoriu. Pohřben byl na Vyšehradském hřbitově.

H. vstoupil do literatury ve svých pětácti letech jako jeden z iniciátorů proletářské poezie 20. let. Podobně jako J. Hora a S. K. Neumann budoval její poetiku na osnově předválečné tvorby, sahající až k symbolismu 90. let. Pozůstatky symbolistického postoje (sovovskiy nenávisťně útočná obžaloba kapitálu, občasná alegorické pojetí tématu, použití velkých písmen v pojmenování základních lidských hodnot) však již v prvotině *Hudba na náměstí* překrývá působení verhaerenovského a neumannovského civilismu (velkoměstská scenérie, v níž předválečný obdiv autorů k světu techniky byl vlivem války vystřídán odporem, enumerační patos, rýmovaný i nerýmovaný volný verš), fran-

couzského unanimitu (verše zachycující zrod kolektivního myšlení a citění v náhodně shromážděném davu, složeném z jedinců ještě před chvílí osamělých) i vliv lyriky K. Tomana (schopnost proměnit příležitostný podnět v báseň obecného dosahu, sevřenost verše a výrazová úspornost, která H. podněcuje k hutným pointám, někdy i parafrázujícím obecně známým citát). H. prvotinu formují dva základní prožitky: světová válka a osud velkoměstského člověka. Město, které představuje dramatický, protikladný jev, je místem lidské osamocení a vzájemného odcizení, nemilosrdně plenícím duši člověka, i místem sdružujícím k sociálnímu vzdoru a revoltě; toto vidění města provází silně citový vztah k jeho chudým, jejichž úděl H. podává v drobných žánrových výjevech, koncentrujících v sobě co nejvíce z napětí moderního světa. Stejně protikladný je i obraz války. V převážně monologických zpovědích vojáků panuje atmosféra zkázy; válka však zároveň probouzí vědomí sociální sounáležitosti chudých a přináší poznání o nezbytnosti lidské solidarity. Odpor k životu velkoměsta trvá i v následující sbírce *Korálový náhrdelník*, výrazně se však proměňuje vztah k vymoženostem techniky: nikoli ona, zneužívaná mocnými, ale třídní nerovnost je zdrojem lidského utrpení. Jádro sbírky tvoří milostná lyrika, v níž spočívá H. nejvýraznější přínos proletářské poezii. Lásky dvou lidí uprostřed sobeckého světa se stává prostředkem citlivějšího vnímání chudoby a posiluje sociální vzdor, intimní život se včleňuje do sociálního dramatu a stává se jeho součástí. Proto zde žena představuje především věrnou družku, spolutrpitečku a spolubojovnici. V souladu s milostnou tematikou tíhne H. verš výrazněji k intonaci písně nebo k civilnímu hovorovému projevu zakončenému stejně civilní pointou. Proletářské poezii zůstal H. věrný i na prahu 30. let ve sbírce *Den a noc*. Určitá osamocení tohoto postoje a zároveň sblížení s tendencemi poezie 30. let se odrážejí v proměně pojetí sociálních motivů, které se stávají součástí obecnějšího rozporu snu a skutečnosti. Tento rozpor se projevuje v rozmanitých obměnách, od konkrétní touhy proletářských žen po uskutečnění sociální spravedlnosti až k symbolicky odtažitému podobenství v baladické básni *Paní z námoří*, tragické konfrontaci snu nenaplněného a snu, jehož naplnění přináší rozčarování. Pandánem k této skladbě, napsaným rovněž pravidelným rýmovaným veršem a v pravidelných

strofách, je nedokončená báseň *Návrat ztraceného syna* (psáno 1941), podobenství básnickovy životní cesty spočívající v hledání „klíče k člověku“. – Od počátku 20. let se H. věnoval i překládání. Tato činnost nabyla na závažnosti od přelomu 20. a 30. let, kdy se H. obrátil k překladům poezie a vypracoval se v předního představitele překladatelské školy O. Fischera. Překlady se od té doby staly hlavním vkladem H. do literárního dění. Sledoval i zde linii sociálního básnictví, jak o tom svědčí jeho překlady veršů básníka pařížského proletariátu J. Rictuse. Sourodý převod stylizace přímých řečí lidového mluvčího, uskutečněný s využitím argotu pražské periferie, znamenal jedinečný objev, který se promítl i do H. vlastní básnické tvorby a poskytl české poezii potenciální možnost jeho ústrojného využití (např. v některých písních E. F. Buriana). Básnicko náročnými překlady *Žlutých lásek* T. Corbièra a *Lautréamontových Zpěvů Maldororových* podpořil H. zájem české avantgardy o prokleté básníky. Překládal také verše G. Apollinaire, mezi nimi i některé kaligramy. Vedle klasické i soudobé francouzské prózy věnoval H. největší zájem divadlu a soustavně překladatelsky spolupracoval s pražskými scénami. O tom, že tato práce nevyplývala jen z existenčních potřeb, svědčí i H. pokusy o vlastní dramatickou tvorbu, počínající již za studentských dob, které zůstaly jen u jevištního provedení.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Barbora Schallerová (dívčí jméno matčino, *Ženský obzor* 1908/09), Jan Hořejší, Jindřich Bohnický, J. Králíček (vesměs před 1914); J. B., Jindř. H. ■ **PŘÍSPĚVKY** in: Almanach. Literární upomínka na uměleckou akademii a taneční věneček Kruhu přátel Husova fondu 12. února 1904 u Štajgrů (1904); Almanach Kmene 1930/31; Besedy Času; Besedy lidu (1918); Bodláky (1935); Cesta (od 1919); Červen (1920); Čes. slovo (1921–23); Čes. svět (1917, 1928); Čin (1930–34); sb. *Devětsil* (1922); *Haló* noviny (1933–35); *Host* (1923–28); *Jarní almanach Kmene*. Jízdní řád literatury a poezie (1932); *Kmen* (1919–21); *Kmen* (1927–28); *Kritika* (1924); *Kvart* (1930–37); *Lid. noviny* (1932–41); *Listy pro umění a kritiku* (1933–35); *Lit. noviny* (1931–32); *Lit. rozhledy* (1930); *Lit. svět* (1927); *Most* (1921); *Moderní revue* (1911); *Nár. osvobození* (1924–37); sb. *Ozvěny* (1927); *Panoráma* (1936–37); *Plán* (1930); *Právo lidu* (1920–38); *Proletkult* (1923); *Přerod* (1922); *Q* (1926); *Ranní noviny* (1933–37); *Rašple* (od 1902); *ReD* (1928–31); *Rozhledy* (1932–35); *Rozpravy Aventina* (1927–33); *Rudé právo* (1921–36); *Sever a východ* (1927); *Sobota*; *Šibeničky* (1919–20); *Telegraf* (1931);

Tribuna (1922–28); *Tvar* (1928); *Tvorba* (1927–30); *U* (1937); *Venkov* (1917); *Záře* (od 1902); *Země* (1919); *Ženský obzor* (1906–10). ■ **KNIŽNĚ**. *Beletrie*: Hudba na náměstí (BB 1921); Korálový náhrdelník (BB 1923); *Den a noc* (BB 1931); – posmrtně: *Návrat ztraceného syna* (B 1946). – *Překlady*: H. de Balzac: *Láska Tadeuzeze Paza* (1918) + *Ježíš Kristus ve Flandřích* (1922, společně s M. Collins: *Světlo na cestu...*); G. de Maupassant: *Miláček* (1919) + *Naše srdce* (1934); C. Maucclair: *Povídky o lásce* (1920); A. Allais: *Kapitán Kap* (1921); H. Barbusse: *Peklo* (1921); E. Verhaeren: *Vzpoura* (1923); Saint-Georges de Bouhélier: *Otroci* (1924); V. Basch: *Hlavní problém estetiky* (1924, s M. Traplem); F. Carco: *Nevinní* (1924) + *Parta* (1925); J. Racine: *Faidra* (1926); R. de Gourmont: *Oraisons mauvaisés*. *Rouhavý růženec* (1928); *Comte de Lautréamont: Maldoror* (výbor ze *Zpěvů Maldororových*, 1929, s K. Teigem) + *Comte de Lautréamont* (1930, s J. Vodehnalem); *Jehan Rictus* (1929; 1936 rozšíř. s tit. J. Rictus: *Poezie*); R. Arcos: *Semínko* (1930); M. de Guérin: *Svatá Terezie* (1930); A. Maurois: *Utrpení mladého Werthera* (1930); T. Corbière: *Jarmareční zpěvačka a odpustková pouť k svaté Anně paludské* (1930) + *Žluté lásky* (1934, s několika překlady V. Dyka, J. Zahradníčka); J. Cocteau: *Chvála knihtisku* (1930) + *Cesta kolem světa za 80 dní* (1937); Colette: *Zlatičko* (1931) + *Zlatičkův konec* (1932); G. Apollinaire: *Paňorky* (1931) + *Báseň* (1935, s jinými); *Rachilde: Snící kůň* (1931); *Molière: Příležitost dělá lékaře* (1932); E. F. Vidocq: *Z galejníka policejním náčelníkem* (1933); E. Godefroy: *List o neštěstí* (1934); N. Boileau-Despréaux: *Satira třetí* (1935); A. Breton, R. Char, P. Eluard, B. Péret: *Pozdrav* (1936); A. Gide: *Nedokončené vyznání* (1936, s M. Hlávkou); M. Saint-Hélier: *Uschlá ratolest* (1936); M. Aymé: *Mlýn na podzemní řece* (1937); P. Dermée: *Zvěrokruh* (1938); G. Duhamel: *Sága o Salavinovi* (1938, s jinými); P. Calderón de la Barca: *Dáma skřítek* (1941); L. F. de Vega Carpio: *Sedlák svým pánem aneb Každý jí svůj marcipán* (1941); – posmrtně: F. García Lorca: *Krvavá svatba* (1946); P.–A. C. de Beaumarchais: *Figarova svatba* (1951); P. Calderón de la Barca: *Zalamejský sudí* (1953); L. F. de Vega Carpio: *Láska má své klíče* (1961); F. Carco, A. Picard: *Klárina* (1965, in J. H.: *Překlady*); J. Giraudoux: *Trojská válka nebude* (1965, in J. H.: *Překlady*); – dále úprava překl. J. Vrchlického: E. Rostand: *Cyran* u Bergeraku (1947), přisp. J. Zaorálkovi k překl. L. F. Céline: *Cesta do hlubin noci* (1933) a překl. do francouzštiny: J. Hašek: *Le brave soldat Chvčík 1* (Paříž 1932); Toyen: *Les spectres du désort. Accompagné des textes de Henri Heisler* (Paříž 1939). – *Ostatní práce*: *Rejstřík obcí a okresů Česko-slovenské republiky, které byly připojeny k Německu, k Maďarsku a k Polsku* (1938). – *Výbory*: *Života bído, ty nejsi dědičná* (1951, ed. J. Petrmichl); *Překlady* (1965, ed. M. Blahynka); *Paní z námoří* (1966, ed. an.). – *Sou-*

borná vydání: Básně (1932, ed. autor); Básně (1949, ed. A. M. Piša); Básně (1956, ed. J. Alda); Verše (1969, ed. R. Skřeček). ■ **SCÉNICKY**: *Hry*: Haló děvče (1939); Provdám svou ženu (1940, s J. Léblem). – *Překlady*: J. J. Bernard: Vyzvání k cestě (1925); A. Arnoux: Huon z Bordeaux (1926); F. Crommelynck: Dětiní milenci (1926); P. Géraldy: Robert a Mariana (1926); J. Sarment: Oči ze všech nejkrásnější (1926) + Miláček Leopold (1929); A. Villiers de l'Isle Adam: Vzpoua (1927); G. Guittou: Jim Tuňtě, mistr zločinu (1928); M. Achard: Život je krásný (1929) + Marcelína (1929) + Korzár (1939); S. Passeur: Žena, která si koupila muže (1930); M. Pagnol: Malajský šíp (1931) + Fany (1932); G. Neveux: Julie aneb Snář (1932); N. Nancey, A. Moučzy-Eon: Přednosta stanice (1933); N. Nancey, P. Armont: Pronajme se balkón (1934); J. Giraudoux: Isabela na rozcestí (1934) + Nová Elektra (1938); A. P. Antoine: Píseň Asie (1935); P. Claudel: Próteus (1935); L. Favre: Prosper (1935); J. Kolb, L. Belières: Vláda padla (1935); D. Amiel: Rozkvetlá (1936); J. Anouilh: Byl jeden vězeň (1936); R. Aubert: Hubená léta (1936); G. a M. Martínez Sierra: Píseň kolébky (1936); A. Obey: Archa Noemova (1936); J. Cocteau: Očarovaný život (1937); A. Salacrou: Muž jako muž (1937); P. Calderón de la Barca: Život je sen (1939). ■ **REDIGOVAL sborníky**: Almanach. Literární upomínka na uměleckou akademii a taneční věneček Kruhu přátel Husova fondu 12. února 1904 u Štajgrů (1904), Ozvěny (překl. franc., angl. a něm. poezie, 1927). ■

LITERATURA: ● ref. Hudba na náměstí: M. Pujmanová, Tribuna 20. 11. 1921; J. O. Novotný, Cesta 4, 1921/22, s. 757; A. M. Piša, Host 1, 1921/22, s. 60; B. Polan, Nové Čechy 5, 1921/22, s. 129; J. Wolker, Var 1, 1921/22, s. 229 → Próza a divadelní hry (1954); A. N. (Novák), Lumír 1922, s. 214 ●; ● ref. Korálový náhrdelník: F. Götz, Host 2, 1922/23, s. 248; M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 11. 2. 1923; H. (J. Hora), RP 24. 6. 1923 → Poezie a život (1959); A. N. (Novák), Lumír 1923, s. 274 ●; V. Černý: ref. překl. Jehan Rictus, Host 8, 1928/29, s. 187; ● ref. Den a noc: J. H. (Hora), LitN 5, 1930/31, č. 5 → Poezie a život (1959); F. X. Šalda, ŠZáp 3, 1930/31 → O umění (1955); G. (F. Götz), NO 8. 3. 1931; AMP. (A. M. Piša), PL 5. 4. 1931; Nk. (B. Novák), RA 7, 1931/32, s. 200 ●; J. Jíra: Švejk ve Francii a francouzský Švejk, Rozhledy 1932, s. 105; A. M. Piša in J. H.: Básně (1932); ● ref. Básně: V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 59, 1932/33, s. 334 (i o překl.); B. Novák, Čin 4, 1932/33, s. 868; F. Götz, NO 12. 2. 1933 → Literatura mezi dvěma válkami (1984) ●; F. X. Šalda: Představitel generace a představitel mezigerace, ŠZáp 5, 1933/34 → Kritické glosy k nové poezii české (1939) a České medailóny (1959); V. Hrbek (Z. Kalista): ref. překl. Žluté lásky, Lumír 60, 1933/34, s. 388; V. Černý: ref. překl. Sudí zalamejský (scénické provedení), LitN 7, 1934/35, č. 15; A. M. Piša in Proletářská poezie (1936); V. Černý: ref. překl. J. Rictus: Poezie, LidN 1. 2. 1937; ● ref. Haló

děvče: amp. (A. M. Piša), Nár. práce 29. 10. 1939; kd (E. Konrád), LidN 29. 10. 1939 ●; p. (A. M. Piša): ref. Rejstřík obcí a okresů..., Nár. práce 4. 1. 1939; ● ref. Provdám svou ženu: kd (E. Konrád), LidN 21. 4. 1940; amp. (A. M. Piša), Nár. práce 23. 4. 1940 ●; ● nekrology: Kov. (K. Koval), Venkov 1. 6. 1941; l (B. Novák), LidN 1. 6. 1941; AMP. (A. M. Piša), Nár. práce 1. 6. 1941; J. Seifert, Nár. práce 4. 6. 1941; B. Fučík, Akord 9, 1941/42, s. 58; V. Černý: Za J. H., KM 1941 ●; K. Koval in Lope de Vega: Sedlák svým pánem (1941); l (B. Novák): ref. překl. Dáma skřítek, Sedlák svým pánem, LidN 26. 7. 1941; Z. Šmíd: H. překlady z Calderóna a Lopeho de Vega, Řád 1942, s. 154; J. Hořejší: Dětství básníka J. H., Panoráma 21, 1945/46, s. 125; J. Alda: Cesty básníka J. H. do Paříže, NO 30. 5. 1946; A. M. Piša in J. H.: Návrat ztraceného syna (1946); ● ref. Návrat ztraceného syna: K. Cvejn, Kytice 1947, s. 336; J. Hájek, Tvorba 1947, s. 39 ●; A. M. Piša in J. H.: Básně (1949) → Stopami poezie (1962); V. Dostál: J. H., Var 1949, s. 443; Jos. Hořejší: Poslední měsíce J. H., NŽ 1954; J. H. a Národní divadlo (F. Götz o překladateli div. her, Jos. Hořejší o vztahu H. k divadlu), Nár. divadlo 31, 1955/56, č. 15; J. Alda: Můj bratr J. H., Květen 1, 1955/56; Jos. Hořejší: J. H. ve vzpomínkách svého bratra, HD 1956; Z. K. Slabý: O životě a díle J. H., NŽ 1956; J. Petrmičl: J. H. (k 70. výr. nar.), RP 6. 5. 1956 → Literatura mého srdce (1979); J. Levý in České teorie překladu (1957); L. Lantová: Básník lidského sourozenství, Kultura 1961, č. 16; J. Opelík: Hořejšimu dávám svůj hlas, HD 1961; J. Hořejší: Stopy dětství v tvorbě J. H., ZM 1963 + J. H., básník z malostranské reálky, sb. Škola Nerudova (1964); M. Blahynka in J. H.: Překlady (1965); F. Hrubín in Lásky (1967); M. Blahynka: J. H., Lit. měsíčník 1976 → Denní chléb (1978); J. Seifert in Všecky krásy světa (1982); E. Lukeš in J. H.: Hudba na náměstí (1983); J. Svoboda: Básník, který žije, Tvorba 1984, č. 42; M. Pohorský: Zapomínaný J. H., Lit. měsíčník 1986, s. 69 + Básník velkého sociálního snu, RP 25. 4. 1986.

jo, zp

Ignát Hořica

* 28. 7. 1859 Brno

† 3. 4. 1902 Marseille (Francie)

Autor převážně drobných próz z vojenského života, z cest a ze soudobého městského i venkovského prostředí, překladatel; novinář a politik.

Pocházel z rodiny malého úředníka. Dětství prožil v Bučovicích u Slavkova (odtud pozdější pseudonymy). Vystudoval reálku v Brně a kadetní školu v Brně a Terstu. Jako důstojník

Hořica

působil u 45. pěšího pluku v Sanoku v Uhrách, 1878 se zúčastnil okupace Bosny a Hercegoviny, pak sloužil u 28. pěšího pluku v Praze a Čes. Budějovicích, 1884 odešel do zálohy. 1885 se oženil s herečkou Marií Laudovou (1869–1931), pozdější členkou ND a profesorkou pražské konzervatoře. T. r. se stal redaktorem Svobodného občana ve Slaném, pak redigoval v Plzni časopisy Plzeňské listy, Český západ a Na stráž, krátce působil v brněnských Moravských listech. Od 1889 byl členem redakce Nár. listů. 1891 byl ředitelem žurnalistické kanceláře Jubilejní výstavy v Praze. V 90. letech redigoval časopis hostinských Hostimil a Zprávy vývozní. Jako novinář se zabýval především otázkami hospodářskými a národnostními, zvláště pozornost věnoval Slezsku a Černé Hoře (zde navazoval na propagační usilí J. Holečka). Svě organizační nadání a jazykové schopnosti (francouzština, němčina, polština, ruština, srbocharvátština) uplatňoval při mezislovan-ských stycích a hojných zahraničních cestách. 1897 byl zvolen do říšského sněmu (vykonával tu úřad zapisovatele), 1901 do zemského sněmu. Zemřel na selhání srdeční činnosti během své cesty do Francie, pohřben byl v Praze na Vyšehradě.

H. vstoupil do literatury na počátku 90. let 19. století několika svazky drobných próz vytěžených z doby vojenské služby. Zprvu šlo v podstatě jen o záznamy vlastních zážitků nebo příběhů z vyprávění přátel, postupně však tyto práce nabýly jisté literárnosti a dnes mají nespornou dokumentární hodnotu (zvláště povídky a črty z Černé Hory, Bosny a Hercegoviny). V dalších prózách H. zobrazoval vcelku konvenčně, líbivě a bez větších uměleckých záměrů (byl s určitým národnostním a sociálním akcentem) život drobných a středních společenských vrstev. To platí i o jeho jediném románu *Věra Budínská*, odehrávajícím se v Praze a soustřeďujícím se víceméně na milostné záležitosti hrdinů a jejich psychologii. Svou cenu mají H. obrazy z cest s častými historickými výklady a cestopisné fejetony, které vypovídají o hospodářské, národnostní a společenské situaci v dané zemi či oblasti na sklonku 19. století. Okrajové postavení v celku H. tvorby zaujímají překlady z francouzštiny a srbocharvátštiny.

PSEUDONYMY: H. Bučovský (Osvěta 1892–93), I. H. Bučovský. ■ PŘÍSPĚVKY in: Besedy lidu (1894–1902); Český západ (Plzeň, 1887–89); Hlas

národa (1890); Hostimil; Květy (1891, 1896); Lit. listy (1889–93); Lumír (1890); Moravské listy (Brno); Na stráž (Plzeň, 1887–89); Nár. listy (od 1889); Niva (1891–93); Osvěta (1892–97); Plzeňské listy (1887–89); Světozor (1889, 1898); Svobodný občan (Slaný, 1885–86); Vesna (1891); Vojenské listy; Vyšehrad; Zábavné listy (1895); Zlatá Praha (1891–1900); Zprávy vývozní. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Drobné črty a povídky (1891); Drobné črty a povídky vojenské (1893, přeprac. 1900); Z lidské bíd (PP 1893); Z vln života. Vojenské a jiné črty a novely (1893); Kresby a příběhy (PP 1894); Na Černé Hoře (PP 1895); Pamatujte na Slezsko! (stati a FF, 1895); Obrázky ze Slezska (1896); Povídky a fejetony (1901); Věra Budínská (R 1901); – posmrtně: Listy z Čech (PP 1903); Smutné i veselé z Bosny a Hercegoviny. Ze zápisů mladého důstojníka (PP 1909). – *Překlady*: E. Kumičič: Rodinné tajemství (1892); E. Zola: Doktor Pascal (1893); M. Prévost: Polopanny (1896). – *Ostatní práce*: Osoby a věci v Chorvatsku (1896); O poměrech Čechů a Němců v zemích českých v Rakousku se zřetelem k událostem v roce 1897 (1898); Petr FASTER (1899); Poslední řeč... (1902). ■ SCÉNICKY. *Překlad*: H. Olden: Oficiální žena (1895). ■ REDIGOVANÉ *periodika*: Svobodný občan (Slaný, 1885–86), Český západ (Plzeň, 1887–89), Na stráž (Plzeň, 1887–89), Plzeňské listy (1887–89), Moravské listy (Brno, 1889), Zprávy vývozní (1892–93), Hostimil (od 1894); *sborník*: Praha. Zemská jubilejní výstava v Praze 1891 (1891). ■

LITERATURA: R. Cejnek: Za I. Hořicou (1902). ■ ● ref. Drobné črty a povídky: Astur (H. G. Schauer), Lit. listy 1891; an. (F. Roháček), Niva 1891, s. 367 ●; J. Karásek: ref. Z vln života, Lit. listy 1893; jv (J. Vodák): ref. Kresby a příběhy, Niva 1894, s. 175; S.: ref. Na Černé Hoře, Lit. listy 1895; Q.: Literární táčky (ref. Povídky a fejetony), LidN 30. 5. 1901; ● nekrology: an., Zlatá Praha 19, 1901/02, s. 287; -e, Zvon 2, 1901/02, s. 408; T. (O. Theer), Lumír 30, 1901/02, s. 225; an., NL 4. 4. 1902 ●; Č. (V. Červinka): ref. Smutné i veselé z Bosny a Hercegoviny, Zlatá Praha 26, 1908/09, s. 443; M. Laudová-Hořicová: K zítřejšímu výročí, Venkov 2. 4. 1927; J. S. Machar: I. H., Tribuna 23. 12. 1928; bs. (B. Slavík): Osmdesát let od narození I. H., LidN 28. 7. 1939 + Vzpomínka na I. H., LidN 3. 4. 1942.

jp

Ludmila Hořká

* 26. 4. 1892 *Štítina* (Kravaře-Š.)

† 4. 10. 1966 *Opava*

Básnířka, sběratelka lidové slovesnosti a zejména prozaička odhalující národnostní a sociální specifičnost života na Hlučínsku ve světle obecného lidského údělu.

Vl. jm. Marie Šindelářová (tak podepisovala první práce), roz. Holubková. – Narodila se v osadě Dvořisko. Dcera hostinského, chodila do dvoutřídní obecné školy (nejdříve německé v Kravařích, pak české ve Štítině). V devíti letech jí zemřela matka a poté, co se otec znovu oženil, vyrůstala u tety v Kravařích; již tehdy pomáhala v otcově hostinci, který po jeho smrti vedla (1915–58). Začátkem 20. let se stala členkou a pak i vedoucí odbočky národopisného sdružení Sedlišťané v Kravařích a pod vlivem etnografů J. Vyhliďala a F. Myslivce sběratelkou písňového a slovesného folklóru. Za první svět. války ovdověla a po válce se provdala podruhé. Muž zedník byl často bez zaměstnání a rodina s jedenácti dětmi trpěla bídou (zvl. v době krize, kdy německy smýšlející obyvatelstvo Dvořiska bojkotovalo hostinec, jehož majitelka psala do českých novin). Po záboru pohraničí v říjnu 1938 se uchýlila na 10 měsíců do Kosteletka na Hané, po návratu do Dvořiska byla krátce vězněna v Opavě a mnohokrát vyslýchána. Pohřbena byla ve Štítině.

Od dětství si H. zapisovala lidové písničky, které v polovině 20. let začala časopisecky uveřejňovat spolu s pohádkami a další lidovou tvorbou. V časopisech publikovala také vlastní verše v nářečí i spisovném jazyce: kromě ryze ohlasových lyrických básní a balad i osobní nálady lapidárně vyjadřované pomocí postupů lidových písní (především paralel mezi přírodou a člověkem). Všechny prozaické knihy H. těží ze života rodné vsi a okolí. Autobiografické vyprávění *Doma* ukazuje starosvětsky soudržný život slezské vesnice na státní hranici mezi Rakousko-Uherskem a Německem do začátku první světové války. Ve volném přecházení od motivu k motivu sleduje H. řadu postav a jejich drobné i významnější příběhy, výjimečné události i každoroční svátky a obyčeje, cituje lidové písně a proslovy a ojedinele vkládá také vlastní verše. Po letech navázala H. na svou prvotinu autobiograficky založenou kronikou *Dolina*, sahající až do konce druhé světové války, v níž ukazuje postupující germanizaci, obětavost několika místních českých vlastenců a nezájem „Prahy“ o tíživé sociální poměry v pohraničí. Autobiografická linie se zde soustřeďuje kolem autorčiny národopisné práce, její osudy a problematika osobního života zůstávají však v obou knihách v pozadí. Zcela mizí v próze *Řeka*, stylizované do podoby živého besedování; v textu, jehož významovou osu tvoří soužití

vesničanů s řekou Opavicí, je motiv riskantního místního způsobu obživy, pašeráctví, spjat s bájnými motivy. Ve všech knihách H. užívá lidových úsloví a obrátů, v přímé řeči lašského nářečí. Osobní prožitky a vzpomínky, stejně jako vyprávění vesničanů v poválečných prózách modifikuje a podřizuje fabulovaným příběhům ústředního hrdiny. Cyklus povídek *Hanysové* sleduje osudy několika návštěvníků otcova hostince; zcela beletristicky bilancuje próza *Bílé punčochy* prostřednictvím předsmrtných vzpomínek příslušníka německé armády za druhé světové války spleť životní běh jednoho z dvořiských rodáků; touto svou poslední prózou dala H. obsáhle najevo svůj protiválečný postoj. Nejplněji vyjádřila H. své životní stanovisko ve dvou příbězích žen, vyprávěných vždy v první osobě, *Bejatka* a *Mezivodky*. Těžiště obou knih tvoří scény z dětství a mládí, jimiž autorka pregnantně, bez idealizace a sentimentu odhalila krásu dětských radovánek a především prostých mezilidských vztahů. Dospělé osudy obou hrdinek si jsou navenek značně nepodobné, obě se však nešťastně vdávají a vyrovnávají se se svým utrpením s neokázalou, sebezapíravou statečností. Schopností nalézat poezii, lásku a dobro v napohled ubohém životě (zvláště prostřednictvím dětského pohledu malé Bejatky z pastoušky) a protrpěnou životní moudrostí, chápavě přijímající lidské slabosti i špatnosti, navazuje H. ve vrcholných pasážích svého díla v odromantizované a věcnější podobě na Babičku B. Němcové. V rukopise zůstala H. sbírka více než stovky lidových písní z Kravař a Dvořiska a kronika obce Dvořisko.

PRÍSPĚVKY in: Čes. slovo (od 1925); sb. Hlučínsko (1958, Pověsti); Moravec (Hlučín, 1925–27); Moravská orlice (Brno); Náš domov (Opava, 1930–38); Naše Slezsko (Opava); Radostná země (Opava, 1954–58); Slezský sborník; – posmrtně: Na ostravském směru. Sborník statí o městu Kravařích... (Magazín Ostravského večerníku 2, 1973). ■ **KNIZNĚ.** *Beletrie a národopisné práce:* Doma (P 1943); Řeka (P 1946); Národopisné paběrky z Hlučínska (etnografické záznamy, 1948); Bejatka (P 1959); Hanysové (PP 1961); Dolina (P 1962); Mezivodky (P 1962); Bílé punčochy (P 1964). – *Výbor: Trnité cesty* (1975: Mezivodky, Bejatka, Hanyš Bejamin; ed. J. Svoboda). ■ **KORESPONDENCE:** F. Všetická: Z dopisů J. Š. Kubinovi (z 1934–37), SPPF Olomouc, Jazyk a literatura, 1967. ■

LITERATURA: L. Novák: Marie Šindelářová, Moravec 1926, s. 3; L. Jehlička in L. H.: Doma (1943);

● ref. Doma: J. Machoň, LidN 3. 4. 1944; kp. (K. Polák), Nár. práce 14. 7. 1944; R. Č. (Černý), Akord 11, 1943/44, s. 279; M. Rusínský, Řád 1944, s. 379 ●; A. Kellnerová: Dílo L. H., SISb 1945, s. 255; ● ref. Řeka: F. H. (Hampl), Práce 31. 7. 1946; Sv., Archa 30, 1945/46, s. 138; jh (J. Husák), Moravskoslezská osvěta 1, 1946/47, s. 62; B. P. (Pavlok), Akord 13, 1946/47, s. 76 ●; V. F. (Ficek) in L. H.: Národopisné paběrky z Hlučínska (1948); ● ref. Národopisné paběrky...: A. Závodský, SISb 1948, s. 272; D. Stránská, Národop. věstník 31, 1949/50, s. 119; Z. Bužková, ČMM 1950, s. 172 ●; V. F. (Ficek): Šedesátiny L. H., Radosná země 1952, s. 54; M. Jelínek: Ke stylu literárních prací L. H., sb. Adolfu Kellnerovi (1954); A. Kellnerová: Pověsti ze sběru L. H., sb. Hlučínsko (1958); ● ref. Bejatka: A. Sivek, Červený květ 1960, s. 47; A. Kellnerová, Radosná země 1960, s. 89 ●; Z. Váchová: Národopisec k dílu L. H., Časopis Slezského muzea, vědy historické, 1960, s. 34; O. Rafaj: L. H. jako samouk..., LitN 1960, č. 28 → Portréty (1979); D. Šajtar: Bejatka a ostatní dílo L. H., Opavsko 1961, č. 5; ● ref. Hanysově: O. Rafaj, Nová svoboda 21. 12. 1961 → Portréty (1979); A. Kellnerová, Vlastivěda severomoravského kraje, Těšínsko 1963, č. 5 ●; M. Rusínský: Dovršení díla, Listy Památníku P. Bezruč 1962, č. 9; ● ref. Dolina: A. Sivek, Červený květ 1962, s. 181; A. Linke, LitN 1962, č. 33 (též o P. Mezivodky); J. N. (Noušová), Časopis Slezského muzea, vědy historické, 1964, s. 198 ●; ● ref. Mezivodky: O. Rafaj, Nová svoboda 22. 5. 1962 → Portréty (1979); A. Sivek, Červený květ 1962, s. 255 ●; O. Rafaj in Literatura a současnost (1963); ● ref. Bílé punčochy: J. Vaníček, Plamen 1964, č. 11; O. Rafaj, LitN 1965, č. 9 → Portréty (1979) ●; ● nekrology: vf (V. Ficek), SISb 1966, s. 563; M. Rusínský, Červený květ 1966, s. 351 ●; Z. Malý: L. H., SISb 1968, s. 72; A. Satke: Poezie L. H., SISb 1968, s. 342; A. Kellnerová: Nedožité sedmdesátiny L. H., LD 19. 4. 1972; J. Mašáříková: Matka a syn (vzpomínky nejstarší dcery L. H.), Ostravský večerník 25. 4. 1972; A. Satke: B. Němcová a L. H. – podobnost dvou osudů v životě a v tvorbě, ČL 1972, s. 1; J. Svoboda in Tvorba a region (1974) + in L. H.: Trnité cesty (1975); ● ref. Trnité cesty: lp (L. Petr), Nové knihy 1975, č. 47; M. Etzler, Ostravský kult. měsíčník 1976, č. 2 ●; J. Klapuch: K výročí úmrtí L. H., Ostravský večerník 21. 10. 1981; + Úděl L. H., Ostravský kult. měsíčník 1982, č. 4 + Statečné svědectví o životě, Ostravský večerník 26. 4. 1982.

pb, šv

Hospodine, pomiluj ny

Asi kolem 1000

Lidová duchovní píseň.

Drobná skladba, lidová (neliturgická) duchovní píseň se staroslověnskými lexikálními prvky, je nejstarší známou českou literární a zároveň i hudební památkou. Dochovala se sice až v významu z 80. let 14. stol. (s písněmi Svatý Václave a Buoh všemohúci ve sb. náboženských lyrických skladeb spojovaných s činností Miličovou), ale podle Kosmovy zmínky k roku 1055 se soudí, že byla známa už v této době; nic tedy neodporuje pozdější tradici spojující její původ se jménem pražského biskupa Vojtěcha († 997). O vážnosti a účtě, již se píseň těšila, jistě i díky této atribuci, svědčí to, že byla po celý středověk zpívána při slavnostních i jiných závažných příležitostech. Karlem IV. byla oficiálně začleněna do korunovačního obřadu, jež provázela nepochybně už dříve. Ještě před koncem 14. stol. (1397) se stala dokonce předmětem oslavného latinského traktátu, připisovaného břevnovskému benediktinu Janu z Holešova; autor ji podrobil rozboru, vložil staroslověnské výrazy a spojil ji s vojtěšskou legendární tradicí ve snaze stanovit kanonický text.

Píseň obsahuje prosby křesťanského společenství adresované Bohu a Kristu (pomiluj ny = smiluj se nad námi), předmětem proseb jsou základní tužby prostého středověkého člověka: spasení, dostatek prostředků k životu a mír v zemi. Tvarově vychází skladba z liturgické formy litanie, dvoji úvodní invokace je přímo jejím ohlasem a zároveň dokladem sepětí písně s římským ritem, prosby jsou připojeny paratakticky v jednoduchých větách, závěr tvoří opět invokace, patrně třikrát opakovaná, odvozená z liturgického Kyrie eleison (Pane, smiluj se) v dobové lidové podobě „křeš“. Nápěv se podle pravidel psalmodie, tak jako v litanii, těsně váže na text, s nímž zřejmě vznikl společně, a umožňuje členit skladbu do 7 nebo 5 nerymovaných veršů provázených závěrečnou invokací. Obsahová a tvarová prostota textu i nápěv, který se pohybuje v tónovém rozsahu čisté kvarty, dodává písni monumentální ráz a svědčí též o jejím stáří.

EDICE: V. Flajšhans in Nejstarší památky jazyka i písemnictví českého (1903); Z. Nejedlý in Dějiny předhusitského zpěvu (1904, nově Dějiny husitského zpěvu 1, Zpěv předhusitský, 1954); R. Jakobson in Nejstarší české písně duchovní (1929); D. Orel in Hudební prvky svatováclavské, Svatováclavský sborník 2/3 (1937); in Nejstarší česká duchovní lyrika (1949, ed. A. Škarka); in Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu (1957). ■

BIBLIOGRAFIE: in Nejstarší česká duchovní lyrika (1949). ■ LITERATURA: F. Mužík: Hospodine, pomiluj ny, *Miscellanea musicologica* 1965 + Hospodine, pomiluj ny, *Cimelia Bohemica* 7 (1969); J. Racek: Sur la question de la genèse du plus ancien chant liturgique tchéque „Hospodine, pomiluj ny“, sb. *Magna Moravia* (1965); A. Jirsák: O české hymně z doby krále Přemysla II. a Karla IV., *Kostnické jiskry* 11. 10. 1978; viz též EDICE.

ep

Host

1921–1929

Měsíčník pro uměleckou tvorbu, teorii a kritiku; orgán Literární skupiny.

Podtitul: 1921–24 (roč. 1–3) Měsíčník Literární skupiny; 1924–29 (roč. 4–8) Měsíčník pro moderní kulturu. – *Redaktoři:* 1921/22 (roč. 1) Redakční kruh (brněnský a pražský); 1922/23 (roč. 2) F. Götz, Č. Jeřábek; 1923–25 (roč. 3–4) L. Blatný, F. Götz, Č. Jeřábek, Z. Kalista (tento do 8. č. 3. roč.), J. Ježek, J. Seifert, K. Teige (tito tři od roč. 3, č. 9–10 do roč. 4, č. 3, K. Teige řídil výt. část), A. Heythum (řídil výt. část od 4. č. 4. roč.); 1925/26 (roč. 5) L. Blatný, Č. Jeřábek; 1926/27 (roč. 6) F. Götz, A. C. Nor; 1927/28 (roč. 7) A. C. Nor, A. M. Piša (č. 1), L. Blatný, Č. Jeřábek, A. C. Nor (č. 2–4), A. C. Nor s red. kruhem (č. 5–10), výt. část řídil F. Muzika; 1928/29 (roč. 8) A. M. Piša (č. 1–3), V. Černý (č. 4–10), výt. část řídil F. Kovárna. – *Vydavatelé:* 1921–23 (roč. 1–2) Obzor, Hranice – Přerov; 1923–27 (roč. 3–6) V. Petr, Praha; 1927/28 (roč. 7) J. Elstner (č. 1), Ústřední legionácká redakce v Praze (č. 2–10); 1928/29 (roč. 8) V. Petr, Praha. – *Periodicita:* měsíčník. 1921/22 (roč. 1) 11 čísel od října 1921 do srpna 1922; 1922–29 (roč. 2–8) 10 čísel vždy od října do července následujícího roku.

Název byl zvolen podle sbírky básní J. Wolkra *Host do domu*. Obsah prvních ročníků H. určovala aktivita Literární skupiny. Její členové však usilovali, aby se časopisecký orgán uměleckého sdružení stal listem celé generace a neomezoval se pouze na tvorbu řádných příslušníků Literární skupiny. Kritériem pro výběr příspěvků měla být „moderní orientace a hodnota“. V 1. č. 2. roč. vyšel manifest Literární skupiny *Naše naděje, víra a práce*, který se setkal u některých marxisticky orientovaných autorů (J. Čecháček, A. M. Piša, J. Wolker) a v řadách Devětsilu s rozhodným nesouhlasem. Diskuse přispěly k vyhranění uměleckých a politických stanovisek mladé generace. V obraně manifestu

charakterizoval F. Götz Literární skupinu jako „citovější, severštější a duchovnější“ proti „západnický orientovanému Devětsilu“. V souvislosti s touto polemikou se první ročníky také vyrovnávaly s idejemi německého expresionismu. Integrační tendence se projevy hlavně ve 3. roč., kdy byli do red. rady pozváni zástupci Devětsilu a H. tiskl hojněji jejich příspěvky. V č. 9–10 vyšly proklamace poetismu: stať K. Teiga *Poetismus a text* V. Nezvala *Papoušek na motocyklu čili O řemesle básnickém*. Spolupráce mezi Literární skupinou a Devětsilem netrvala dlouho a do dalších ročníků přispívali příslušníci Devětsilu nepravidelně. H. opustil původní generační zaměření a orientoval se k současné domácí i zahraniční tvorbě. Autorský okruh se rozšířil a ke spolupráci byli zváni i spisovatelé starší generace. H. sledoval nejnovější dění v uměleckém vývoji, přinášel studie o směrech a školách; pozorně byla hodnocena současná česká produkce básnická i prozaická v kritikách věnovaných tvorbě jednotlivých autorů i ve statích shrnujících a bilancujících. Teoretické úvahy se zabývaly vztahem doby a umění, perspektivami literatury a generační problematikou. Redakční úvod 6. roč. vyhlásil „cestu za čistou hodnotou, novým tvarem a vyzrálou koncepcí“. Poslední dva ročníky rozšířily a prohloubily informace z různých oborů moderní kultury (divadlo, film, zahraniční literárněhistorické novinky), zejména ve studiích V. Černého se zabývaly vývojovými tendencemi současného umění (roč. 8: *Ortegova teorie „umění odlidštěného“*, *Šerící se horizont aj.*). – Jedno číslo bylo věnováno památce J. Wolkra (4. č. 3. roč.), jiné novému ruskému umění (2. č. 4. roč.). Z polemik je třeba uvést hodnocení české politické situace z pera F. Götze, J. Fučíka a J. B. Čapka (6. roč.) a příspěvky v diskusi o krizi kritiky (roč. 7 a 8). Při časopisu vycházela *Knihovna Hosta*.

Z členů Literární skupiny a z autorů názorově blízkých publikovali v H. K. Biebl, J. Berák, F. Branislav, F. Götz, J. Hůlka, J. Chaloupka, D. Chalupa, Č. Jeřábek, M. Jirko, S. Kadlec, J. Knap, F. Kropáč, M. Nohejl, A. M. Piša, A. Ráž, B. Stejskal, B. Vlček, J. Wolker. Z členů Devětsilu to byli především A. Hoffmeister, J. Honzl, V. Nezval, J. Seifert, K. Schulz, K. Teige, B. Václavěk, V. Vančura aj. Dále do H. přispívali J. Alda, Z. Ančík, Z. Bár, J. Bartuška, J. Bednář, K. Bodlák, R. Broj, J. Durych, H. Dvořáková, L. Dyměš, J. Frejka, J. Fučík,

F. Gottlieb, F. Halas, M. Hlávka, M. Holas, Jaroslav Hora, Josef Hora, J. Hořejší, E. Hostovský, K. Hradec, J. Hruša, B. Klička, F. V. Kříž, M. Moravec, A. C. Nor, J. Noville (tj. Götzová), K. Nový, V. Raffel, V. Renč, J. Rybák, J. Spilka, J. Šnobl, A. Šrámek, K. Štorch, F. Tetauer, J. Trojan, E. Valenta, Z. Vavřík, J. Weiss, V. Závada aj. Spolu s F. Götzem se *kritice* systematicky věnovali L. Blatný, J. B. Čapek, V. Černý, M. Dvořák, P. Fraenkl, J. Frejka, B. Fučík, J. Fučík, F. Gottlieb, J. Honzl, E. Hostovský, J. Ježek, Z. Kalista, J. Kastner, J. Knap, F. Kovárna, J. Kučera, J. Kvapil, J. Mašek, J. Matouš, V. Müller, F. O. Navrátil, A. C. Nor, J. Petráš, A. M. Píša, V. Raffel, V. Renč, E. A. Saudek, A. Skoumal, J. Spilka, B. Stejskal, J. Strakoš, J. B. Svrček, B. Václavek, Z. Vančura, J. Zamazal aj. *Z cizích básníků a prozaiků* byli překládáni A. Achmatova, P. Albert-Birot, G. Apollinaire, Ch. Baudelaire, B. Cendrars, J. Cocteau, T. Corbière, T. Deréme, P. Dermée, P. Drieu de la Rochelle, J. Drinkwater, P. Eluard, I. Erenburg, K. Fedin, G. Gaborg, J. Giraudoux, I. Goll, C. Gollová, V. Huidobro, G. K. Chesterton, V. Chlebnikov, M. Jacob, S. Jesenin, V. Kamenskij, J. Laforgue, V. Majakovskij, S. Mallarmé, F. T. Marinetti, F. Mauriac, A. Maurois, P. Morand, J. Moréas, G. de Nerval, B. Pasternak, J. Pellierin, L. Pirandello, M. Proust, R. Radiguet, S. Renaudová, P. Reverdy, J. Rictus, H. Rivas, J. Romain, M. Sauvage, Ph. Soupault, A. Spire, J. Supervielle, V. Šeršeněvič, G. de Torre, T. Tzara, P. Valéry, F. Werfel, W. B. Yeats aj. *Články a studie zahraniční* byly překládány z těchto autorů: S. Anderson, B. Crémieux, J. Epstein, L. Hilberheimer, E. Jaloux, G. Lan-son, F. Léger, P. de Massot, P. Mille, R. F. Miller, J. Ortega y Gasset, J. J. P. Oud, L. P. Quint, M. Skačkov, F. Strowski, P. Valéry aj. Jako *překladaatelé* se uplatnili J. Berák, J. B. Čapek, J. Heyduk, M. Hlávka, J. Hora, J. Ježek, Z. Kalista, F. Kovárna, F. Kubka, B. Mathesius, B. Mužik, B. Reynek aj. V části *obrazové* převládala orientace k dílům generace soudobé a předválečné: F. Duša, O. Gutfreund, V. Hofman, K. Holan, K. Honzík, A. Justitz, P. Kotík, K. Kotrba, J. Král, R. Kremlička, O. Kubín, B. Kubišta, V. Makovský, A. Moravec, F. Muzika, V. Z. Novák, A. Procházka, V. Rada, Z. Rykr, J. Slaviček, J. Šíma, J. Štyrský, K. Teige, J. Zamazal, C. Zatloukal, J. Zrzavý aj.; A. Archipenko, W. Baumeister, A. Derain, Fu-

jita, N. Gabo, W. Gropius, Hokusai, M. Chagall, G. Chirico, E. Jeanneret, M. Kisling, L. Kozinceva, P. Krogh, M. Larionov, F. Léger, J. Lipchitz, El Lissitzki, A. Lhote, K. Malevič, A. Modigliani, P. Picasso, E. Prampolini, A. Rodčenko, O. Zadkine aj. Karikatury umělců kreslil především F. Muzika.

LITERATURA: Č. Jeřábek in *V paměti a v srdci* (1961); A. Hájková, Z. Kožmin, Š. Vlašín: *Literární život v Brně v letech 1918–65*, sb. Brno v minulosti a dnes 8 (1966); J. Hek: *Z dokumentů a korespondence Literární skupiny*, Sb. Nár. muzea, ř. C, sv. 12 (1967), č. 1; in sb. *Avantgarda známá a neznámá* (1971).

zt

Jan Hostáň

* 2. 6. 1898 *Brzice* u Náchoda
† 16. 5. 1982 *Praha*

Básník a prozaik především pro mládež, autor uměleckonaučných knih, příruček a učebních pomůcek, publicista.

Vyrůstal v rodině pokrokového učitele. Obecnou školu navštěvoval v rodišti, 1909 vstoupil na gymnázium ve Dvoře Král., odkud 1916 narukoval nejprve do Hradce Král., později na východní frontu. Po válce krátce studoval lékařskou fakultu UK, pak absolvoval kurs při učitelském ústavu v Panské ul. v Praze. Od 1. 4. 1920 učil na české menšinové škole v Záluží u Mostu, počátkem 1921 ve svém rodišti, od září 1921 do 1927 na Volné socialistické škole práce v Kladně a zároveň 1926 studoval na Škole vysokých studií pedagogických v Praze. Kromě toho se od počátku 20. let věnoval literární, politické a osvětové činnosti. Počátkem 1922 vstoupil do komunist. strany, byl členem Socialistického sdružení učitelského, členem vychovatelského sboru Spartakových skautů práce, Masarykova lidovýchovného ústavu, Masarykovy ligy proti tuberkulóze aj. Od 1927 byl pro svou politickou a agitační práci často překládán. Učil krátce v Chýňavě u Berouna, 1928 působil jako odborný učitel na dívčí měšťan. škole v Kladně, 1929 v Hostivicích a Buštěhradě. V září 1929 přesídlil do Prahy, kde učil do 1934 na pokusné škole, pak 1934–38 pracoval v literárním oddělení Státního nakladatelství. Od 30. let se stále intenzivněji věnoval

dětské četbě, byl členem redakcí učitelských a mládežnických periodik, proslovil stovky přednášek o SSSR a dětské literatuře, byl autorem řady rozhlasových relací (cyklus o dětské knize 1934), funkcionářem Sdružení přátel literatury pro mládež aj. Od počátku okupace do konce války učil na měšťan. škole v Praze-Vrsovicích, v revolučních dnech 1945 byl vězněn na Pankráci. Po osvobození se vrátil do Státního nakladatelství ve funkci správce (1945–47), později ředitele (1948–51). 1951–59 působil jako ředitel školy a zároveň externě přednášel na knihovnické škole a na pedagogické fakultě UK o dětské literatuře, pak se věnoval pouze literatuře. Tcháň romanisty J. O. Fischera (1923–1992).

Literárně debutoval H. po první světové válce politickými, satirickými a intimními verši, otiskovanými v pokrokových, později komunistických a učitelských listech. Na jeho díle, které se orientovalo především na dětského čtenáře, je patrný vliv učitelského povolání a vliv sovětské literatury, hlavně S. J. Maršaka. Zásady proletářské poezie, které si H. prakticky ověřil ve své první sbírce pro dospělé *Líci k východu*, chtěl aplikovat i na literaturu pro děti; důraz přitom kladl spíše na myšlenku než na formu a preferoval agitační funkci poezie (*Veselé koření pro besídky, Pod prapory*). Verše pro nejméně psal v tradičnější podobě podle vzoru J. Kožíška a J. V. Sládka, s osobně procitěným spontánním vztahem k dětem (*Švitořilky, Repetilka*), ani zde se však nevyhnul teozovitosti a schematicnosti. Významnou osobností v písemnictví pro mládež se stal četnými knihami uměleckonaučnými; jejich úhrnem vytvořil vlastně malou encyklopedii, pojatou jako materialistická noetika v praxi. Původním určením šlo o vlastivědné příručky, které měly sloužit k doplnění a prohloubení učební látky. Zde se H. projevil jako osobitý hledač nových cest v obsahu i formě. Předváděl dětem úseky reálného světa ve vztahu k člověku a zvolený objekt osvětloval ze všech stran a ve všech souvislostech (*Co dokáže elektřina?, Děti hrají divadlo, Napiš si noviny sám!* aj.) Používal formy vyprávění, deníkových záznamů, dopisů a zpestřoval text verši, zajímavými aktualitami, grafy, obrázky a fotografie. Napsal též několik alegorických pohádek s náměty z novodobých dějin (*Rytíři z Východu, Jak Voloda přemohl krutého cara*) a leporel, složil verše k cvičení nejmladšího žactva na 11. všesokolském sletě (*Naše hračky*) a na 2. spar-

takiádě (*Pohádka*), sestavoval příručky a učební pomůcky, psal teoretické studie o dětské knize, doprovodil předmluvou knihu O. Putzkerové Hudební obrázky pro děti. Po 2. světové válce spolupracoval též s filmem, psal veršované texty ke kreslenému seriálu zdravotnických filmů (*Zdraví v Sokole*, 1948). Jeho jediný román pro dospělé *Ranhojič* podává životopis lidového lékaře Jakuba Pechance na širokém pozadí společenské problematiky 18. století.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: A. Siven, Faun, Harcov, I. Vosa, Jaja, J. N. Nágl, Nogl, Quido Manet; F. -aň, J. J. H., J. N., N. N. N., -ov. ■ PŘÍSPĚVKY in: Časopis Čs. obce učitelské (1930–38); Červen (1919–21); Čes. osvěta (od 1941); sb. Dnešní dětská kniha (1945); Haló noviny (od 1934); sb. In memoriam J. Týmla (1946); Kalendář RP (1961, o sobě); Knihy a čtenáři (1948); Kohoutek (1922–27); Komunistické večery (od 1926); Kult. zpravodajství Školy vysokých studií pedagogických (od 1927); Lid. kultura (1946); Lid. noviny (1939–44); Lit. noviny (1928); Literatura ve škole (od 1954); Magazin DP (1933–34); Mateřídouška (od 1945); Matice svobody (od 1920); Mladá fronta (od 1945); Mladý hlas (1946–48); Mladý svět (od 1935); Nár. osvobození (1936); Nár. práce (1939–43); Nár. učitel (1940–43); Naše zprávy (1940–41); Nový život (od 1950); Od Trstenické stezky (Litomyšl, 1940); Oheň (od 1929); Ohníček (od 1950); Osvětový věstník Podbrdská (Beroun, 1941); Panoráma (1933); Pod Zvičinou (Dvůr Králové n. L., 1934–47); Poupě (1946–48); Právo lidu (1919–38); Proletkult (1922–24); Roj (1937); Rovnost (od 1921); Rudé květy (Svět) (1919–20); Rudé právo (od 1920); Rudý východ (Pardubice, od 1926); Sociální demokrat (od 1919); Svět mluví (1935); Svoboda (Kladno, od 1927); Svoboda (od 1961); Svobodné noviny (od 1948); Škola a kultura (1948); Škola a život (1960); Škola měšťanská (od 1930); Štěpnice (od 1947); Tvorba (1946–63); Učitelské noviny (od 1927); Učitelské noviny (od 1953); Úhor (1934–42); Věstník pedagogický (od 1939); Věstník Státního nakladatelství (1934–39); Zlatý máj (1959–68); Žijeme (1931).

■ KNIŽNĚ. *Beletrie, uměleckonaučná próza, práce o literatuře*: Kapitoly velmi naléhavé pro republikány (leták, 1919); Kladivo, srp a pero (pohádky, b. d., 1922, pseud. Faun); Kašpárek osvoboditel (D pro ml., b. d., 1923); Princezna a podivní ptáci (D pro ml., b. d., 1924); Ve stanu divokých skautů (P pro ml., 1924, pseud. Faun; 1933 in Ve skautském táboře); Loutkové a divadelní hry pro děti (1926, pseud. Faun); Příběhy malého rybáře (P pro ml., 1926, pseud. Faun; 1946 s tit. Příhody malého rybáře, pod vl. jm.); Líci k východu (BB 1927, pseud. Faun); Veselé koření pro besídky (BB, DD, PP pro ml., 1928, pseud. Faun); Veselá besídka (BB, DD, PP pro ml., b. d., 1928, pseud. Faun); Přednášky o bleše od Fauna (PP pro ml., 1929); Třetí vana Maratova (FF 1929,

pseud. Quido Manet); U dětské postýlky (BB pro ml., 1930); Dikobrazova střelnice (BB 1931, pseud. A. Siven); Vltava (P pro ml., 1931, s A. Sturmlem); Kráva, naše potěšení (P pro ml., 1931); V potoce svět užřela, u kuchařky umřela (P pro ml., 1931); Poklady Národního muzea (P pro ml., 1932, s A. Sturmlem); Co dokáže elektrina? (P pro ml., 1932, s A. Sturmlem); Karlíček na houbách (P pro ml., 1932); Kůň nebo auto? (P pro ml., 1932); Co se kde děje, když spíš (P pro ml., 1932, s A. Sturmlem); Veselé prázdniny (P pro ml., b. d., 1932, s A. Sturmlem); Jinak pradědečkové a jinak my (P pro ml., 1933); Pes a kočka (P pro ml., b. d., 1933); Co rád jíš (P pro ml., 1933, s A. Sturmlem); Ve skautském táboře (P pro ml., 1933; 1947 s tit. Stan v lesích); Bílé zlato (P pro ml., 1934, s K. Michlem); Práce strojů (P pro ml., 1934, s A. Sturmlem); Zvířata v zoo (P pro ml., 1935, s A. Sturmlem); Děti u novostavby (P pro ml., 1935); Afrika (P pro ml., 1935); Chtěj být spisovatelem (P pro ml., 1935); Jsou rostliny živé jako my? (P pro ml., 1935); O filmu (P pro ml., 1935); Verše z hrobu (BB 1935); Napiš si noviny sám! (P pro ml., 1936); Co dovede rádio (P pro ml., 1936, s B. Pěkným); Děti hrají divadlo (P pro ml., 1936); Verše z hrobu (BB b. d., 1937; obsahuje jiné básně než stejnojmenná sbírka z 1935); V zemi Eskymáků (BB pro ml., 1937); Dvacet let SSSR (P pro ml., 1937); Můj deník (P pro ml., 1938); Zázraky ohnivé vody (P pro ml., 1938); Lesní požár (P pro ml., 1939, přeprac. vyd. 1949); Co dvě děti dovedou (P pro ml., 1939); Život broučků (P pro ml., 1939); Repetilka (BB pro ml., 1939); Pro dětskou knihu (stati, 1939); Ovoce (P pro ml., 1941, s J. K. Babym, tj. J. Kratochvílem); Písnička milým srdcím (BB pro ml., 1942); V háječku a v lese (BB pro ml., 1943); Veselá muzika (BB pro ml., 1943, hudba J. Pomahač); Jirka a Jarka (BB pro ml., 1944); Zoo (BB pro ml., 1944); Naše zvířátka (BB pro ml., 1944); Příhody českého chlapce v Sovětském svazu (P pro ml., 1946); Podivuhodný dům (P pro ml., 1946); Myška Všudybylka (B pro ml., b. d., 1946); Ptáci (P pro ml., 1946, s J. K. Babym, tj. J. Kratochvílem); Naše hračky (BB pro ml., 1947, s J. Berdychovou, hudba J. Seehák; verše k cvičení nejmladšího žactva na 11. všesokolském sletě); Žertíky pro malé čertíky (BB pro ml., 1948, s PP O. Sekory); Námořník (BB pro ml., 1949); Jeřábinky (BB pro ml., 1949); Pod prapory (BB pro ml., 1949); Obrázky ze Slovenska (P pro ml., 1956); Pohádka o Honzovi (B pro ml., 1958); Sedmihlásek (BB pro ml., 1958, hudba O. Říha); Pohádka (B pro ml., 1959, s M. Kryšťůvkovou; verše k cvičení nejmladšího žactva na 2. spartakiádě); Švitořilky (BB pro ml., 1961); Co kdo věděl (P pro ml., 1962); Rytíři z Východu (pohádka, 1970); Jak Voloda přemohl krutého cara (pohádka, 1970); Naďa hrđinka (P pro ml., 1970); Dva věrní přátelé (P pro ml., 1970); Ranhojič (R 1972); Repetilky (BB pro ml., 1974); Jak jsem je znal (vzpomínky, 1978). – *Výbor: Uvězněná touha* (BB 1978, ed. V. Novotný). – *Překlad: F. Bauer: Bojujeme proti ztrátám* (1943). – *Ostatní práce: Práce mezi dětmi* (1925, pseud. Faun);

Volná škola práce na Kladně (studie, 1927); Čteci loto, Dětský krám č. 1 pro počítání v elementární třídě, Dětský krám č. 2, Hra na barevná pole, Hra na kaňku, Mlýnek se říkadly, Německý mlýnek, Kolo-toč, Páskové hry 1, 2 (pomůcky, vesměs 1931, s J. Týmlem); Obrázková zpráva o volbě prezidenta republiky (1934, s V. Osvaldem); Obrázková zpráva o úmrtí a pohřbu prezidenta Osvoboditele (1937, s V. Osvaldem); Abeceda bezpečnosti I. Výchova bezpečného chodce (1937; 2. d. od F. A. Elstnera); Značky pro silniční dopravu (pomůcka, 1938, s F. A. Elstnerem); Proč jsi Čechoslovák (1938); Obrázková zpráva o prvním dvacetiletí Čs. republiky (1938, s V. Osvaldem, J. Hořejšem); Čím zdokonalovat sloh (1941, s M. Adamcovou); Přírodopisný zápisník (pomůcka, 1943); Jubileum Národního podniku, jubileum celého národa (1945); Hostáňovy přehledné příručky: 1. Zeměpis (b. d., 1945), 2. Nerostopis (b. d., 1945), 3. Živočiškopis (1946), 4. Rostlinopis (1946), 5. Chemie (1946), 6. Čs. dějiny (1946); Jak bojovalo Československo (1946, 1947 s tit. Boj Čechů za svobodu); Sovětský svaz (1947); Jak byl zvolen Klement Gottwald prezidentem republiky (1948, s J. Hořejšem); Jan Hostáň, průkopník zemědělského pokroku (1957). ■ *REDIGOVAL časopis: Věstník Státního nakladatelství* (1934–39), Úhor (1940–41, s D. Filipem), Literatura pro mládež (přil. čas. Národní učitel, 1940–43); *knížníci: Sad* (1934–37). ■ *USPOŘÁDAL A VYDAL: Čítanka pro 2. postupný ročník národních škol* (1949, s jinými). ■

LITERATURA: M. Adamcová: Člověk J. H. (b. d., 1948); an.: J. H. (Albatros 1973, s bibliografií). ■ A. J. Doležal: ref. Kladivo, srp a pero, Večerník RP 7. 12. 1922; J. H. (Hora); ref. Lící k východu, RP 23. 9. 1927; J. Hloušek: ref. U dětské postýlky, Úhor 1931, s. 70; ● ref. Vltava, Kráva, naše potěšení, V potoce svět užřela...: M. Majerová, Čin 3, 1931/32, s. 368; J. Hloušek, Úhor 1932, s. 23 ●; J. Hloušek: ref. Poklady Nár. muzea, Co dokáže elektrina?, Karlíček na houbách, Úhor 1932, s. 219; ● ref. Ve skautském táboře: Ps. (J. Petrus), Úhor 1933, s. 196; M. Majerová, LidN 20. 12. 1933; If. (I. J. Fischerová), NO 4. 1. 1934 ●; P-us (J. Petrus): ref. Co se kde děje, když spíš, Veselé prázdniny, Kůň nebo auto?, Jinak pradědečkové..., Úhor 1933, s. 204; L. K. (Kratochvíl): ref. Co dokáže elektrina?, LidN 23. 8. 1933 + ref. Jinak pradědečkové..., LidN 28. 12. 1933 + ref. Zvířata v zoo, LidN 25. 3. 1935; D. Filip: ref. Děti u novostavby, Afrika, Úhor 1935, s. 62; K. J. (Juda): ref. Napiš si noviny sám!, Střední škola 1936, s. 239; J. Ogoun: Alba otce Kastora a Hostáňovy vlastivědné příručky, Úhor 1937, s. 29; K. Bodlák: ref. Děti hrají divadlo, Úhor 1937, s. 178; LVA (L. Vokrová-Ambrožová): ref. V zemi Eskymáků, Čin 1938, s. 43; ft (F. Tenčík): ref. Repetilka, LidN 12. 9. 1939 + ref. Co dvě děti dovedou, LidN 24. 9. 1939; D. Filip: ref. Lesní požár, Život broučků, Repetilka, Úhor 1940, s. 76; J. Hloušek: ref. V zemi Eskymáků, Úhor 1941, s. 15; JŠr. (J. Šnobl): ref. V háječku a v lese, Úhor 1943, s. 121;

B. Mencák: Za lepší knihu básní pro dětské čtenáře, Úhor 1943, s. 88; F. Jakubův: ref. Příhody českého chlapce v Sovětském svazu, LD 3. 8. 1946 + ref. Život broučků, LD 13. 8. 1946; R. Kapounová: ref. Příhody malého rybáře, Štěpnice 1, 1946/47, s. 188; he (J. S. Heller): ref. Myška Všudybylka, Štěpnice 1, 1946/47, s. 284; N. Č. (Černý), F. H. (Holešovský): ref. Repetilka (nové vyd.), Komenský 71, 1946/47, s. 329; ● k padesátinám: an., RP 2. 6. 1948; kp (K. Polák), PL 2. 6. 1948; J. Korejs, LidN 2. 6. 1948; -ur, Zeměd. noviny 2. 6. 1948; L. Koubek, NO 3. 6. 1948; P. Hykeš, Knihy a čtenáři 1948, s. 165; -mima- (M. Macháček), Škola a kultura 1948, s. 163; jel (J. Jelínek), Teorie a praxe 8, 1947/48, s. 246 ●; ● ref. V zemi Eskymáků (nové vyd.): N. Č. (Černý), F. H. (Holešovský), Komenský 72, 1947/48, s. 123; ad vl (K. Adam), Škola a kultura 1948, s. 183 ●; ● ref. V háječku a v lese (nové vyd.): K. S., kp (K. Polák), Štěpnice 2, 1948/49, s. 16; F. D. Bulánek, Zeměd. noviny 24. 7. 1948; N. Č. (Černý), F. H. (Holešovský), Komenský 73, 1948/49, s. 224 ●; N. Č. (Černý): ref. Jeřabinky, Komenský 73, 1948/49, s. 450; an. in J. H.: Pod prapory (1949); N. Č. (Černý): ref. Lesní požár (přepřac. vyd.), Komenský 74 1949/50, s. 219; -ral (Z. Horal): ref. Obrázky ze Slovenska, Věda a život 1956, s. 574; F. D. Bulánek: Činorodý šedesátník, ZM 1958, s. 160; B. Kubínová: S J. H., zasl. učitelem a spisovatelem, Čs. svět 1959, č. 15; Z. Zapletal: ref. Co kdo věděl, ZM 1963, s. 130; jsr (J. Šnobl): J. H., ZM 1968, příloha k č. 9; ● k pětasedmdesátinám: zk. (Z. Kufnerová), RP 2. 6. 1973; J. Šnobl, ZM 1973, s. 378; an., Učitel. noviny 1973, č. 23 ●; V. Novotný in J. H.: Uvězněná touha (1978); J. Šnobl: Vždy na levé frontě, Lit. měsíčník 1978, č. 6; O. Neff: Rozhovor s J. H., ZM 1978, s. 402; L. Vacina: ref. Uvězněná touha, Svoboda 19. 1. 1979; ● nekrology: J. Voráček, RP 22. 5. 1982; (jd), Mladá fronta 25. 5. 1982; J. Pančíř, Práce 25. 5. 1982; (vb), Pochodeň 26. 5. 1982 ●.

sm

Zdenka **Hostinská** viz
in Otakar **Hostinský**

Otakar **Hostinský**

* 2. 1. 1847 *Martiněves* u Roudnice
† 19. 1. 1910 *Praha*

Estetik zakládající svou koncepci na empirii, respektování svébytnosti jednotlivých druhů umění a na jeho společenské podmíněnosti. Hudební, divadelní, výtvarný a literární vědec i kritik. Patřil ke generaci učenců, kteří na obnovené české univerzitě cílevědomě vytvářeli základy moderní české vědy.

Otec byl vrchnostenským úředníkem u hr. Kin-ských. O. H. chodil do školy v Heřmanově Městci a u piaristů v Praze (1855–56), gymnázium absolvoval na Novém Městě (1857–65, přátelství se S. Čechem a S. Hellerem). Po ročním studiu na právnické fakultě přestoupil na fakultu filozofickou (ovlivnil ho zejm. herbartovský filozof W. F. Volkman a hudební vědec A. W. Ambros). Studia završil 1867/68 ročním pobytem v Mnichově (poslouchal hl. přednášky M. Carriera z estetiky a H. Brunnar z dějin řeckého umění, seznámil se s tvorbou R. Wagnera) a 1869 doktorátem v Praze. Účastnil se pražského literárního života, 1869 spoluredigoval Almanach českého studentstva, 1872 almanach Umělecké besedy Máj, 1873–74 spoluredigoval Lumír. 1869 vystupoval jako hudební kritik v Daliboru, 1870–71 v Hudebních listech, 1872–74 sledoval zpěvohru a činohru v Pokučku, 1872–73 operu a hudbu v něm. čas. Politik. Pokus o vytvoření kritické revue (1873 Věstník kritický a bibliografický) po 4 číslech ztroskotal. 1874–76 působil H. jako vychovatel v hraběcích rodinách ve Vilémově u Golčova Jeníkova a v Salcburku, 1876 pobýval v Mnichově a v rámci přípravy na habilitaci získal stipendium ke studijnímu pobytu v Itálii (dějiny umění a archeologie; cestovní zážitky vypsals ve fejetonech pro Nár. listy a Lumír). Po návratu předložil 1877 na pražské filoz. fakultě dva habilitační spisy (*Das Musikalisch-Schöne und das Gesamtkunstwerk vom Standpunkte der formalen Aesthetik* a *Die Lehre von den musikalischen Klängen*) a byl potvrzen jako soukromý docent pro dějiny a estetiku hudby; 1883 byl jmenován mimořádným a 1892 řádným profesorem všeobecné estetiky. Mimoto od 1877 přednášel dějiny umění na Akademii výtvarných umění, 1882–86 dějiny hudby na konzervatoři, od 1886 rovněž na Uměleckoprůmyslové škole a od 1880 estetiku na Městské vyšší dívčí škole. S žačkou této školy, Zdenkou Quisovou, se 1883 oženil. Od 1878 psal kritiky o české zpěvohře, činohře a hudbě do Nár. listů a 1881–82 byl i jejich hudebním referentem. Patřil k dlouholetým funkcionářům Umělecké besedy (člen od 1867), pracoval ve výboru Jednoty dramatických spisovatelů a skladatelů (od 1873), měl i četné funkce odborné: spoluzakladatel a první předseda Jednoty filozofické (1881–94), místopředseda Společnosti pro národopisnou výstavu, funkcionář a od 1894 předseda Národopisné společnosti československé, předseda Výboru

pro českou lidovou píseň. Zasloužil se o vybudování Národopisného muzea i o pořádání univerzitních extenzí, jichž se také výrazně účastnil. Se svými univerzitními kolegy se podílel na odhalení nepravosti RKZ a hájil principiální stanoviska ve vědě, umění i veřejném životě. Zvláště jeho úsilí o uznání díla B. Smetany mu vyneslo nepřátele znevažující jeho vědeckou práci. Byl i autorem několika zásadních statí v naučných slovnících – Riegrově a zejména Ottově. – Také jeho žena Zdenka (11. 2. 1863 Koudelov u Čáslavi – 19. 5. 1942 Praha) se věnovala literatuře. Překládala z němčiny odborné práce (F. Nietzsche aj.) i beletrii; knižně vyšly črty R. Huchové Z vítězné ulice (1909), Novely K. Viebigové (1911) a povídka O mlynáři Hanesovi (1912), Novely T. Manna (1912), Pohádky a povídky R. Dehmela (1913), Píppo Spano a jiné novely H. Manna (1915) a Novely G. Reuterové (1915). Byla také autorkou nekrologu (Rudé květy 1915) a vzpomínek na J. K. Šlejhara (Rozpravy Aventina 1930/31).

H. systematicky a kriticky rozvíjel principy herbartovské estetiky, čerpaje zároveň z filozofie umění a estetiky R. Wagnera (v oblasti hudební) a G. Sempera (ve sféře výtvarné). Jeho všestranná orientace v jednotlivých oblastech umění (sám byl v mládí autorem několika drobných hudebních skladeb i básní a v zralém věku vytvořil libreta k Fibichově opeře *Nevěsta mešinská* a Rozkošného *Popelce*) ho vedla k empirickému pojetí zaměřenému proti spekulativním koncepcím. Svůj estetický systém zakládal na respektování svébytnosti druhů umění a na zdůrazňování jeho sociální podmíněnosti. Hlavním znakem umění je podle H. osobitost; umění je ryze lidským účelným výtvozem, který se vývojem stává stále složitějším a zpřesňuje i zjemňuje schopnosti tvůrce i vnímatele. Na těchto zásadách H. budoval svou uměnovědnou, kritickou, pedagogickou i popularizační praxi. Věnoval se převážně hudbě a dramatu, ale jeho teoretické poznatky se promítaly i do ostatních druhů umění. V nazírání na českou hudbu byl důsledným stoupencem Smetanovým, bojoval proti nepochopení jeho díla a dokazoval jeho výrazně národní charakter. Zabýval se také otázkami české operní deklamace na základě přízvučnosti české prozodie. Zakladatelský charakter měly jeho studie o lidové písni, které se staly východiskem jejího dalšího muzikologického a folkloristického výzkumu. Pro literaturu mají dosah jak jeho práce obecně

estetické, tak konkrétní studie a kritiky zabývající se vývojem české poezie, prózy i dramatu. Ačkoliv generačně souvisel s lumírovským pojetím tvorby (lumírovcům a ruchovcům také především věnoval kritickou pozornost), ve svých teoretických pracích reagoval i na problémy, které přesahovaly tuto generační zkušenost a jež přinášel vývoj umění a literatury nové doby. Zabýval se vztahy literatury a moderní přírodovědy (*Darwin a drama*) a vyslovil se i ke sporům o realismus vyvolaným ohlasem Zolova díla u nás (*O realismu uměleckém*). Přitom nejen zdůvodnil a obhájil místo realismu v umění a ukázal jeho společenské souvislosti, ale také rozpracoval jeho základní principy (vztah pravdy a krásy, úloha umělecké fikce, role tendence aj). Důraz, který položil na realistickou metodu umělecké tvorby, vyplýval z aktuální polemické motivace statí, neznamenal však, že by H. z umění vyhošťoval oblasti, v nichž se uplatňuje idea převládající nad pravděpodobností, lidská subjektivita a fantazie, tj. rysy, jež označil termínem idealismus. Realismus a idealismus považoval H. za rovnocenné, pouze odlišné výrazy jediné lidské zkušenosti. Proto také jim vykazoval rozdílné oblasti působení (s převahou jedné nebo druhé tendence v určitých historických obdobích) a vylučoval jejich syntézu. Značnou pozornost věnoval také popularizaci umění, jeho úloze ve společnosti a ve vztahu k lidovému vnímateli (*Umění a společnost, O socializaci umění*).

ŠÍFRY: B. H., Dr + + + (Paleček 1874), Dr. O. H., Fl. (Dalibor), H., O. H., ý. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach ČAVU (1899–1903); Almanach čes. studentstva (1869); Almanach Potštýn (1897); sb. Anкета o umělecké výchově (1902); Athenaeum (1883–92); Ausland (Stuttgart, 1876–79); Čas (1893); Časopis čes. studentstva (1889–92); Časopis pokrokového studentstva (1902); Čes. mysl (1900–05); Čes. časopis historický (1896–1905); Čes. lid (1892–1907); Dalibor (1869–1910); Dílo (1904–07); Divadelní listy (1881); Fliegende Blätter; Hudební listy (1870–72); Hudební revue (1909); Katalog Národop. výstavy československé (1895); Květy (1870–91); 1881 Výlet do říše romantiky a Epos a drama, 1890 O realismu uměleckém); Literarisches Zentralblatt (Lipsko, 1882–88); Literární prémie Umělecké besedy na rok 1888 a 1894; Lumír (1873–93, posmrtně 1916; 1873 Darwin a drama a Náboženství a umění, 1874 Disonance, 1878 Co je malebné?); Lýra (1898); Máj (1906); Mitteilungen des 3. Kongresses der Internationalen Musikgesellschaft in Wien (1909); Nár. listy (1874–1901; 1877 fejetony z Itálie); sb. Národopisná výstava československá

1895 (1897); *Národop.* sborník československý (1897); *Nation* (1874–75); *Naše doba* (1893); *Neodvislé listy* (1901); *Obzor literární a umělecký* (1899); sb. *Die oesterreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild* (1893); *Osvěta* (1877–85); sb. *Palackého památník* (1898); *Paleček* (1874); *Podřipan* (1876); *Pokrok* (1870–84); *Politik* (1868–1903); *Pražská lidová revue* (1905); *Rozhledy* (1898); *Říp* (1876); *Salzburger Volksblatt* (1876); *Smetana* (1906); *Smetanův památník* (Hořice, 1903); *Sokol* (1899); sb. *Sto let práce* 3 (1895); *Světozor* (1882); *Věstník ČAVU* (1897); *Věstník Jednoty zpěváckých spolků československých* (1896–97); *Věstník kritický a bibliografický* (1873); *Věstník 3. sjezdu čes. přírodopvců a lékařů v Praze* (1901); *Vierteljahrsschrift für Musikwissenschaft* (Lipsko, 1886); *Volné směry* (1908); *Wiener Abendpost* (1901); *Die Zeit* (Videň, 1901); *Zlatá Praha* (1894 a 1908); *Zprávy o zasedání KČSN* (1881); – posmrtně: *Estetika* (1971, 1978); sb. *Pocta O. Hostinskému* (Brno 1982). ■ **KNIŽNĚ. Odborné publikace:** Richard Wagner (1871); *Das Musikalische-Schöne und das Gesamtkunstwerk vom Standpunkte der formalen Aesthetik* (Lipsko, 1877; česky 1961 in O. H.: *O hudbě*); *Šest rozprav z oboru krasovědy a dějin umění* (1877); *Die Lehre von den musikalischen Klängen* (1879; česky 1961 in O. H.: *O hudbě*); *Über die Bedeutung der praktischen Ideen Herbart's für die allgemeine Aesthetik* (1883; česky 1881 in *Zprávy o zasedání KČSN*); *Krištof Vilibald Gluck* (1884); *O prvotínách umění hudebního* (1884); *Divadelní představení ve starých Aténách* (1884); *O hudbě starých Řeků* (1884); *O nynějším stavu a směru české hudby* (1885); *Hektor Berlioz* (1885); *O české deklamaci hudební* (1886); *Stručný přehled dějin hudby* (1886, nedokončeno); *O významu průmyslu uměleckého* (1887); *O realismu uměleckém* (1891); *Herbart's Aesthetik* (1891); *Třicet šest nářevů světských písní českého lidu z 16. století* (1892); *Čtyři rozpravy* (1894); *Jan Blahoslav a Jan Josquin* (1896); *Úvahy o některých českých písních lidových* (1896); *Hudba v Čechách* (1900); *Slovo o lidových přednáškách univerzitních* (1900); *Bedřich Smetana a jeho boj o moderní českou hudbu* (1901); *O socializaci umění* (1903); *Česká světská píseň lidová* (1906); *Umění a společnost* (1907); *Antonín Dvořák ve vývoji naší dramatické hudby* (1908); *Česká hudba 1864–1904* (1909); *Vzpomínky na Fibicha* (1909); – posmrtně: *Epos a drama* (1911, ed. F. Strojček); *Co je malebné?*, *Výlet do říše romantiky* (1912, ed. F. Strojček); *O Hostinského Estetika* (1921, podle přednášek, ed. Z. Nejedlý). – *Beletrie a libreto:* *Ze života Felixe Vorlíčka* (P 1882, an.); *Nevěsta mesinská* (libreto, 1884, hudba Z. Fibich); *Popelka* (libreto, 1886, hudba J. R. Rozkošný). – *Překlady:* G. Ebers: *Egypt slovem i obrazem* 1, 2 (1883, 1884); *Katalog obrazárny v Domě umělců Rudolfinum v Praze* (1889). – *Výbory:* *O umění* (1956, ed. J. Císařovský); *O hudbě* (1961, ed. M. Nedbal); *Studie a kritiky* (1974, ed. D. Holub, H. Hrzalová, L. Lantová). ■ **KORESPONDENCE:**

F. Krejčí: *Dopis O. H.* (F. Krejčímu z 1908), *Čes. mysl* 1911, s. 79; an.: O. H. o svých snech uměleckých (J. Vrchlickému z 1893), *Hudební sborník* 1913; J. Bartoš: O. H. a J. Durdík (J. Durdíkovi z 1887–93), *Hudební sborník* 1913; H. Jelínek: *List O. H.* (an. z 1874), *Lumír* 41, 1912/13, s. 89; J. S. Machar: O. H. (J. S. Macharovi z 1893–1919), *Tribuna* 11. a 18. 9. 1927 → *Zapomínání a zapomenutí* (1929); *Vrchlický v dopisech* (J. Vrchlickému z 1891–93; 1955, ed. A. Pražák); K. Svoboda: *Neznámý dopis H. o estetice* (J. Durdíkovi z 1874), *Filoz. časopis* 1955; V. P. (Pekárek): O. H. a naše diskuse (S. Čechovi z 1907), *LitN* 1961, č. 7. ■ **REDIGOVAL časopisy:** *Lumír* (od č. 28 1873 do č. 10 1874, se S. Čechem), *Věstník kritický a bibliografický* (1873); *sborníky:* *Almanach českého studentstva* (1869, se S. Čechem, V. Šolcem), *Máj* (1872), *Národ sobě* (1880); *edici:* *Sbírka přednášek a rozprav* (1879–1902, s J. Gollem). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** sb. *Palacký národu* (1898, s F. Bílým, J. Pekařem, B. Riegrem). ■

BIBLIOGRAFIE: Z. Nejedlý: *Bibliografie prací O. H.*, *Čes. mysl* 1907 a *Hudební sborník* 1913; M. Jůzl: *Bibliografie prací O. H.*, in O. H. (1980). ■ **LITERATURA:** L. Lošťák: *Chromatické hromobití* 1. Dr. O. H. (b. d., 1903); K. Stecker: O. H. a jeho význam v tvorbě Bedřicha Smetany (1911; k tomu: V. Helfert: *Smetanismus a wagnerianismus*, 1911, K. Stecker: *K otázce smetanismu a wagnerianismu*, 1911); Z. Nejedlý: O. H. (1937, znovu 1955); M. Jůzl: O. H. (1980); sb. *Pocta O. H.* (Brno, 1982). ■ **L. Čech:** *ref. Šest rozprav...*, *Koleda* 1878, s. 68; an. (J. Neruda): O. H., *Humorist. listy* 1883 → *Podobizny* 2 (1952); ● *ref. Über die Bedeutung...*: M. (T. G. Masaryk), *Athenaeum* 1, 1883/84; E. Makovička, *Světozor* 1883, s. 271 ●; ● *ref. Nevěsta mesinská:* E. Chvála, *Osvěta* 1884, s. 1104 a *Politik* 30. 3. 1884; -ter (J. B. Foerster), *NL* 11. 10. 1885 ●; ● *ref. Popelka:* V. V. Zelený, *Osvěta* 1885, s. 791; V. J. Novotný, *Zlatá Praha* 1885, s. 362 ●; S. Heller: *Dr. O. H.*, *Zlatá Praha* 1885, s. 60 a 66; ● *ref. O realismu uměleckém:* J. V. Novák, *Lit. listy* 1891, s. 157; -a-, *Časopis čes. studentstva* 1891 ●; ● *ref. Čtyři rozpravy:* jv (J. Vodák), *Niva* 1894, s. 296; V. Bezděk, *Lit. listy* 1894, s. 242 a 260; *FVV* (Vykoukal), *Světozor* 1894, s. 240; P. Vychodil, *Hlídká literární* 1894, s. 267 ●; J. Král: *O prozódii české*, *LF* 1896; ● *ref. B. Smetana...*: L. Dolanský, *Naše doba* 8, 1900/01, s. 545; Z. Nejedlý, *Obzor lit. a umělecký* 1901, s. 43 a 52; Ki (F. Krejčí), *Čes. mysl* 1901, s. 142 ●; ● *ref. O socializaci umění:* Č. (F. Čáda), *Čes. mysl* 1903; M. Marten, *MR* sv. 14, 1902/03, s. 275; O. W., *Přehled* 1, 1902/03, s. 282 ●; ● *ref. Česká světská píseň lidová:* Z. Nejedlý, *Lumír* 34, 1905/06, s. 245; Ki (F. Krejčí), *Čes. mysl* 1906, s. 222 ●; ● *jubilejní číslo:* *Čes. mysl* O. Hostinskému 1907, č. 1, s. příspěvky: Z. Nejedlý: O. H. → *Z české kultury* (1951), *Z české literatury a kultury* (1973); J. Máchal: *Lístek z dějin české kritiky literární;* B. Matějka: *Prof. O. H. a jeho péče o zvelebení vědeckého studia umění na české fakultě filozofické;*

F. Krejčí: O. H. filozof; F. Čáda: H. o otázkách umělecké výchovy; F. Drtina: Zásluhy prof. O. H. na poli české lidovychovy; A. Novák: O. H. a poezie; J. Goll: Smetana a O. H.; A. Papírník: O. H. Příspěvek k bojům o Wagnera u nás ●; Č. (F. Čáda): ref. Umění a společnost, Čes. mysl 1907; ● ref. A. Dvořák...: Z. Nejedlý, Čas 2. 12. 1908; V. Helfert, Pražská lid. revue 1909, s. 63 ●;● nekrology: an. (F. X. Šalda), Novina 1910 → KP 8 (1956); V. V. Š. (V. V. Štech), Přehled 8., 1909/10, s. 367; Ki (F. Krejčí), Čes. mysl 1910; F. Čáda, Čes. osvěta 1910; V. Helfert, Pražská lid. revue 1910, s. 41; R., ČL 19, 1909/10, s. 246; J. K. (Kamper), Lumír 38, 1909/10, s. 237; -n-, Zvon 10, 1909/10, s. 272; Š. Jež, Studentská revue 1909/10, s. 150; an., Zlatá Praha 27, 1909/10, s. 225; Bgb. (J. Bramberger), Čas 20. 1. 1910; an., LidN 20. 1. 1910; an., PL 21. 1. 1910; Z. Nejedlý, Almanach ČAVU 1911 ●; O. Zich: Z posledních let činnosti O. H., Čes. mysl 1910; Z. Nejedlý: O. H., Hlídka Času 3. 2., 3. 3. a 7. 4. 1910 + Historické dílo O. H., ČČH 1910; J. Horák, O. Zich: Význam O. H. pro teorii lidové písně české, Národopisný věstník československý 1910; B. Kalenský: Dvořák a H., Venkov 29. 6., 1. 7., 8. 7. a 12. 7. 1910; F. Strejček in O. H.: Epos a drama (1911); Z. Nejedlý in O. H.: Co je malebné?, Výlet do říše romantiky (1912); ● Hudební sborník 1913 s příspěvky: J. Bartoš: O. H. a J. Durdík, Z. Nejedlý: Z redakce Dalibora (s dopisy V. J. Novotného), V. Helfert: Skladby O. H., aj. ●; Z. Nejedlý: Vývoj estetických názorů O. H., in O. Hostinského Estetika (1921); ● ref. O. H. Estetika: B. Markalous, Cesta 4, 1921/22, s. 83; A. Vyskočil, Čes. revue 1922, s. 354; O. Zich, Naše doba 29, 1921/22, s. 505 a Čes. mysl 1922, s. 44 ●; Z. Nejedlý in T. G. Masaryk 2, 3, 4 (1932, 1935, 1937); M. Novák: O. H., in Česká estetika od Palackého po dobu současnou (1941) → Otázky estetiky v přítomnosti i minulosti (1963); A. Sychra: O. H. a současná estetika, Rytmus 1947; F. Tenčík: Živá podnětnost estetických názorů O. H. pro umění pro děti, List Sdružení moravských spisovatelů 2, 1947/48; J. John (B. Markalous): O. H. o umění a lidu, Cíl 1947; A. Scherl: O. H. – klasik české estetiky, Tvorba 1950, s. 72; A. J. Patzaková: O. H., Hudební rozhledy 2, 1949/50; Z. Nejedlý: O hudební kritice, Hudební rozhledy 1953; D. Holub: K vztahu O. H. k ruskému umění, Sovětská literatura 1954, s. 681; J. Hájek: O. H., LitN 1955, č. 3; J. Císařovský in O. H.: O umění (1956); K. Svoboda: O. H. filozofie dějin umění, Výtvarné umění 1956 + H. rozbory Shakespeareových děl, Divadlo 1956 + O. H. jako badatel o antice, LF 1957 + Názory O. H. na realismus a tendenci v umění, Filozof. časopis 1957; O. Sus: O. H., zkušenost a forma, Host do domu 1957, s. 272; J. Lang: Odkaz díla O. H., NŽ 1957, s. 295; J. Volek: O. H. – moderní klasik, Nová mysl 1958, č. 3; J. Zumr: Teoretické základy H. estetiky, Filozof. časopis 1958 + Některé otázky českého herbartismu in Filozofie v dějinách českého národa (1958); J. Brožovská in O. H.: Nevěsta mesinská (1958); J. Markl: Živý

odkaz O. H., ČL 1960; P. Pražák: O. H., univerzitní profesor, Estetická výchova 1960; A. Sychra: Badatelský odkaz O. H. a dnešek, in O. H.: O hudbě (1961); J. Volek in Kapitoly z dějin estetiky (1969); J. Voráček: Estetickovýchovné hnutí a teorie umění pro děti, ZM 1970; E. Vítová: Neznámé stati O. H. o divadelní problematice, Estetika 1971 + O. H. a divadlo, Prolegomena scénické encyklopedie 1972 + Operní kritiky O. H. z prvního období jeho referentné činnosti, sb. Na křížovatec umění (1973); Z. Strejč: O. H. a sociologie umění, Hudební věda 1973; H. Hrzalová in O. H.: Studie a kritiky (1974); -vd-: Klasikové české estetické výchovy, Estetická výchova 1977; M. Jůzl: O. H. o umění a společnosti, Estetika 1977 + O. H. o Tolstém, Estetika 1978 + Poznámky O. H. o realismu, ČLit 1981, s. 431 + H. komentáře k Šaldovým Bojům o zítřek a k článku Víra kulturní, tamtéž, s. 438; D. Holý: Odkaz O. H. teorii lidové písně, Národopisné aktuality 1980, s. 253; J. Střítecký: O. H. a formální estetika, Opus musicum 1980, s. 161; J. Gabriel: O. H. a česká filozofie, tamtéž, s. 166; J. Hanzal: Dostojevskij v myšlení a díle O. H. a Z. Nejedlého, Slavia 1981, s. 390; J. Hájek in K teorii socialistického umění (1984).

jh, zp

Egon Hostovský

* 23. 4. 1908 *Hronov*

† 7. 5. 1973 *Montclair* (New Jersey, USA)

Prozaik analyzující psychické stavy v deformovaných mezilidských vztazích a hledající možnost dorozumění jako klíče ke smyslu lidské existence.

Syn spolumajitele malé textilní továrny v Hronově, nejmladší z osmi dětí. Vystudoval reálné gymnázium v Náchodě (mat. 1927), pak začal studovat na filoz. fakultě UK v Praze a 1929 také ve Vídni. Studium nedokončil a od 1930 spolupracoval s pražskými nakladatelstvími Melantrich, Sfinx, Šolc a Šimáček aj. 1937 vstoupil do služeb min. zahraničních věcí jako aktuárský adjunkt. V únoru 1939 odjel do Bruselu na přednáškové turné, odkud po okupaci Československa pokračoval do Paříže a dále do Lisabonu. Podařilo se mu odjet z Evropy a od února 1940 žil v USA a působil v New Yorku jako úředník na čs. konzulátu. 1946 se vrátil do ČSR, pracoval na min. zahraničních věcí a od května 1948 na velvyslanectví v Norsku jako legační tajemník, později jako chargé d'affaires. 1949 rezignoval na svou funkci a od února 1950 žil trvale (s výjimkou pobytu v Dánsku

1964–66) v USA, v posledních letech v Millburn v New Jersey. Zpočátku učil češtinu na jazykové škole, psal do amerických novin, byl poradcem pro evropské literatury a pět let redaktorem rozhlas. stanice Svobodná Evropa; později se věnoval pouze literatuře.

Jednotu H. díla tvoří obměňující se téma narušení mezilidského dorozumění a hledání ztracené sdílnosti. Charakterizuje je ustálený typ postavy symbolizované obrazem „cizince mezi lidmi“ a několik opakujících se příznakových motivů: nesrozumitelnosti řeči a nesdílitelnosti, dětského světa a domova, věčného poutnictví, stejně jako životní pocit osamocení a vyhnanství u postav vykořeněných, ponížených a trpících. Otázka „kdo jsme, co chceme, kam jdeme“ a odpověď na ni nabývají postupně obecnější platnosti, neboť oslovují a postihují člověka a svět v stále širších souvislostech. Počáteční expresionisticky zabarvené prózy vycházejí z psychologické analýzy hrdinů zatížených vědomím rasové odlišnosti a ambivalentním vztahem k vlastnímu prostředí: jsou zasaženi komplexem méněcennosti a vzájemnými až chorobnými vztahy a mučivě prožívají problém sociální asimilace (*Ghetto v nich*). V dalších pracích kresba psychických stavů a procesů při střetu s realitou a zachycení iracionálního v člověku svědčí o stále hlubším průniku do nejistot a tajemství lidské duše i světa, o postižení větší životní komplexnosti, což se projevilo i formálně rozvíjením románového tvaru. Zraňujícím zážitkem způsobujícím morální ořeseny nejen dospělým, ale hlavně dětem se stává svým rozkladným působením na lidskou vzájemnost válka (*Danajský dar*). V ní se dětský svět, stírající hranici mezi hrou a životem, iluzí a skutečností, dostane do role nepřítele a protihráče dospělých; nese v sobě naději ve spravedlnost a krásu, vyznává sen a fantazii, což je jeho silou i slabostí, neboť v zajetí utkvělé představy a životní nezkušenosti může být tento svět oklamán, může mu být světem dospělých podvržen padělek snu (*Černá tlupa*). H. neustále stvrzované přesvědčení, že nedokonalost lidské sdílnosti a nenaaplňenost harmonických lidských vztahů jsou vzájemně podmíněny a že jedině jejich dovršení je východiskem, spolu s vědomím existence vyššího řádu a naší latentní účasti v něm, se promítá do románů, v nichž rovina vnitřních stavů postav strádajících odcizením je vztažena k jisté mezní situaci (očekávání smrti v próze *Případ profesora Körnera*), prolíná se s dějovou

rovinou odrážející hrozící nebezpečí a symbolicky vyjadřující předzvěst zkázy (*Žhář*), nebo se v ní otiskuje situace vnějšího ohrožení vyvolávající soudržnost rodiny i širší sociální komunity (*Dům bez pána*); konkrétní příběhy tak nabývají funkce podobenství lidských osudů i doby. Pocit životní katastrofičnosti a tragiky, stejně jako pocit bezdomovství dosáhl v H. románech poznamenaných dějinnými událostmi v Evropě na přelomu 30. a 40. let nové kvality; není již charakteristický jen pro určitý typ hrdiny, ale stává se obecně platným. Zkušenost exulantství zachytil H. v prózách *Listy z vyhnanství*, v nichž mnohostrannou analýzou nejrůznějších situací a lidských osudů vytvořil psychologický obraz emigranta, nalézajícího víru v nezničitelnost životních konstant v evokaci domova, dětství, rodné krajiny a lidí k ní patřících. Individuální psychologii a zároveň obecné příznaky dobové krize postihuje H. v románu *Sedmkrát v hlavní úloze*, v němž klade otázku spoluviny inteligence, spoluviny mající kořeny v rozkladu osobnosti i společnosti, ztrátě harmonie rozumu a citu, v devalvací hodnot; k znovunalezení životního smyslu vede lidská souzáležitosť, odpor ke zmaru a zlu – někdy i s pomocí násilné smrti či sebeobětování (*Úkryt*). Člověk přeživší válečnou katastrofu a toužící po klidu a zakotvení nepřestává však být anonymním cizincem, vyhnancem a věčným poutníkem, neopouští ho úzkost z absurdity ve světě paradoxů (*Cizinec hledá byt*). H. hledání smyslu lidského života pokračuje dalšími romány (také již situovanými do Spojených států), v nichž napínavý, dobrodružný děj, špionážní zápletky a groteskní vidění spoluvytvářejí tragikomický obraz světa – panoptika a bezmocného člověka hájícího v něm jistotu své existence (*Půlnoční pacient*). Nejrozsáhlejší román *Všeobecné spiknutí*, jímž se umělecky završuje H. dílo, se znovu stává psychologickou analýzou lidského nitra ocitajícího se v hraničním stavu mezi realitou a fikcí, analýzou soustředěnou na obtížný, bolestný proces vlastního sebeuvědomění a vymanění ze „spiknutí“; to je symbolem způsobu myšlení ovlivňovaného vyšší mocí a ohrožujícího svobodnou vůli jednotlivce. Záchrana proti znevlastňujícímu působení „velkých“ myšlenek a mocenských zájmů totalitních systémů je skryta – jako na samém počátku H. tvorby – v dorozumění s nejbližšími lidmi, ve vzájemné lásce, v nalezení křehké, vedoucí jistoty bez iluzí. – Námětem filmového zpracování se staly

H. novela *Ztracený stín* (1937 s tit. Vyděrač, rež. L. Brom) a román *Půlnoční pacient* (1957 s tit. Špióni, rež. H. C. Clouzot.)

PSEUDONYM: H. Noge (Student. časopis). ■ PŘÍ-
SPĚVKY in: Almanach Kmene (1930/31, 1934); Čs.
boj (Paříž); Čtème (1938); Divad. noviny (1966–67,
na pokr. ukázky z Literárního dobrodružství českého
spisovatele...); Host (1927–29); Hovory o knihách
(1937–39); ant. Hundred Towers (New York 1945);
Kalendář českožidovský (1926–39); Kvart (1930–31);
Kytice (1948); Lid. noviny (1935, 1937–38); Listy (r. 3,
1948); Listy pro umění a kritiku; Lit. listy (1968); Lit.
noviny (1928, 1930–32); Lit. rozhledy (1929); Lumír
(1932, 1936, 1938); Moravskoslezský deník (1925);
Nár. osvobození (1926–30, 1931 P Ztracený stín,
1933, 1935); Náš kraj (Tábor); Obzor (Londýn);
Ostravský deník (1927 P Ve výhni); Panoráma (1937);
Plán (1929–30); Právo lidu (1935–37); Proměny (New
York, 1967); Rozhledy po lit. a umění (1935–36);
Rozpravy Aventina (1930); Rozvoj; Rudé právo
(1927, 1929); Salón (1927); Sever a východ (1928);
Signál; Studentský časopis (1924–25); Svědectví
(Paříž, 1958, 1966); Tribuna (1929); Tvorba (1929);
Zítřek (New York). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Zavřené
dveře (PP 1926); Stezka podél cesty (P 1928); Ghetto
v nich (R 1928, upr. vyd. v knize Cesty k pokladům);
Danažský dar (P 1930); Ztracený stín (P 1931); Případ
profesora Körnera (P 1932); Černá tlupa (P 1933);
Cesty k pokladům (PP 1934); Žhář (P 1935); Dům bez
pána (R 1937); Kruh spravedlivých (P 1938, pak
v knize Tři starci); Tři starci (P 1938); Listy z vyhnan-
ství (PP 1946, 1. vyd. Chicago 1941); Sedmkrát
v hlavní úloze (R 1946, 1. vyd. New York 1942);
Úkryt (P 1946, 1. vyd. Texas 1943); Cizinec hledá byt
(P 1947); Osamělí buřiči (PP 1948); Nezvěstný (P,
Toronto 1956, v dánském překl. 1951); Půlnoční pa-
cient (P 1969, 1. vyd. New York 1958, v angl. překl.
1954); Dobročinný večírek (R, New York 1958,
v angl. překl. 1957); Tři noci (R, New York 1964);
Literární dobrodružství českého spisovatele v cizině
aneb O ctihodném povolání kouzla zbaveném (vzpo-
mínky, Toronto 1966); Všeobecné spiknutí (R 1969,
v angl. překl. 1961); Osvoboditel se vrací (Kolín
n. R. 1972, obs. D Osvoboditel se vrací a P Epidemie).
– *Překlad*: S. Zweig: Dobrodružství života (1931, s O.
F. Bablerem, R. Černým). – *Ostatní práce*: Manipula-
tion of the Zhdanov line in Czechoslovakia (New
York 1952); The communist idol Julius Fučík and his
generation (New York 1953). – *Výbor*: Cizinci hledají
byt (1967, obs. Listy z vyhnanství, Sedmkrát v hlavní
úloze, Cizinec hledá byt). ■ REDIGOVAL: Kalendář
českožidovský (1931–37, s jinými). ■

LITERATURA: P. Fraenkl: K problematice sebe-
citu v díle E. H. (1936); sb. Padesát let E. H. (New
York 1958, ed. J. Pistorius); Katalog výstavy Návraty.
Jan Čep a E. H. (1969, PNP Praha); sb. E. H. Vzpomín-
ky, studie a dokumenty o jeho díle a osudu (To-
ronto 1974, ed. R. Šturm). ■ ● ref. Zavřené dveře: A.

M. Piša, Host 6, 1926/27, s. 113; an. (J. Hora), RP 14.
7. 1927 ●; ● ref. Stezka podél cesty: J. Knap, Venkov
9. 12. 1927; -a. (J. Hora), LitN 1927, č. 15; V. Černý,
Host 7, 1927/28, s. 126; J. V. Sedlák, Lit. svět 1,
1927/28, č. 12; G. (F. Götz), NO 22. 1. 1928; R. Odl,
Nová svoboda 9. 2. 1928; A. M. Piša, Sever a východ
1928, s. 173 ●; ● ref. Ghetto v nich: ak., Děln. osvěta
1928, s. 300; G. (F. Götz), NO 7. 10. 1928; AMP. (A.
M. Piša), PL 16. 12. 1928; D. (J. Dobrovolný), Kritika
1928, s. 190; an. (J. Hora), LitN 1928, č. 16; -jz- (J.
Zahradníček), Tvar 1928, s. 398; J. Mašek, Host 8,
1928/29, s. 46; K. Š. (Štorch), RA 4, 1928/29, s. 115;
-jef- (J. Fučík), Tvorba 3, 1928/29, s. 96; M. M. (Maje-
rová), Čin 1, 1929/30, s. 676; L. Š. (Štoll), Signál 2,
1929/30, č. 14 ●; ● ref. Danažský dar: J. O. Novotný,
Cesta 12, 1929/30, s. 561; M. Vaněk, Čin 1, 1929/30,
s. 502; J. B. Č. (Čapek), Naše doba 37, 1929/30, s. 502;
V. R. (Raffel), RA 5, 1929/30, s. 324; vbk. (V. Běhou-
nek), Děln. osvěta 1930, s. 228; an., LitN 1930, č. 7;
AMP. (A. M. Piša), Večerník PL 11. 5. 1930; Kp. (J.
Knap), Venkov 9. 8. 1930; I. Kra, LidN 20. 11. 1930;
F. Halas, LidN 7. 12. 1930; F. X. Šalda, ŠZáp 3,
1930/31 → Kritické glosy k nové poezii české (1939)
a Z období Zápisníku 2 (1988); K. Sezima, Lumír 57,
1930/31, s. 140; J. Matouš, Nové Čechy 13, 1930/31,
s. 167; A. M. Piša, Sever a východ 1930, s. 202; J.
Žantovský, Tvorba 1930, s. 686; V. Černý, Plán 2,
1930/32, s. 61 ●; ● ref. Ztracený stín: AMP. (A. M.
Piša), PL 17. 5. 1931; G. (F. Götz), NO 21. 6. 1931;
Kp. (J. Knap), Venkov 5. 7. 1931; M. Vaněk, Čin 2,
1930/31, s. 688; V. Černý, LitN 5, 1930/31, č. 10; J. B.
Čapek, Naše doba 38, 1930/31, s. 565; J. Matouš,
Nové Čechy 14, 1931, s. 134; lš (L. Štoll), Levá fronta
2, 1931/32, č. 1; K. Sezima, Lumír 58, 1931/32, s. 146;
B. Novák, Rozhledy 1932, s. 108; F. K. (Křelina),
Venkov 6. 10. 1932; B. S. (Slavík), Student. časopis 12,
1932/33, s. 91 ●; ● ref. Případ profesora Körnera: F.
X. Šalda, ŠZáp 4, 1931/32, s. 335; ach. (V. Prach),
Čes. osvěta 28, 1931/32, s. 443; M. V., Čin 3, 1931/32,
s. 855; J. B. Čapek, Naše doba 39, 1931/32, s. 576; Nk.
(B. Novák), RA 7, 1931/32, s. 312; J. L. F. (Fischer),
Index 1932, s. 78; a. (J. Hora), LitN 1932, č. 8; AMP.
(A. M. Piša), PL 8. 5. 1932; A. N. (Novák), LidN
29. 5. 1932; F. K. (Křelina), Venkov 13. 8. 1932; A. M.
Piša, Rozhledy 1932, s. 75; J. Matouš, Nové Čechy
1932, s. 196; K. Sezima, Lumír 59, 1932/33, s. 41; M.
Hlávka, Student. časopis 12, 1932/33, s. 30; vz. (V.
Zelinka), Zvon 33, 1932/33, s. 252; Rč, Žijeme 1932,
s. 60 ●; ● ref. Černá tlupa: A. M. Piša, Rozhledy 1933,
s. 114; tv (T. Vodička), Řád 1, 1932/33, s. 481; vbk. (V.
Běhounek), Děln. osvěta 1933, s. 281; A. N. (Novák),
LidN 17. 12. 1933; J. Matouš, Nové Čechy 1933,
s. 263; K. Sezima, Lumír 60, 1933/34, s. 108; B. No-
vák, Magazin DP 1, 1933/34, s. 241; P. Fraenkl, Naše
doba 41, 1933/34, s. 311; drb. (J. Borecký), Zvon 34,
1933/34, s. 110; M. Majerová, Čin 1934, s. 1 046; B. V.
(Václavek), Index 1934, s. 127; F. Götz, NO 24. 9.
1933; B. H., LUK 1933, s. 447 ●; V. Černý: O E. H.,
LUK 1933, s. 491; A. M. Piša: E. H., Almanach

Kmene 1934/35; J. Kadlec: O E. H., LitN 7, 1934/35, č. 5; ● ref. Cesty k pokladům: T. V. (Vodička), LUK 1934, s. 109; A. N. (Novák), LidN 3. 12. 1934; G. (F. Götz), NO 30. 10. 1934; AMP (A. M. Piša), PL 11. 11. 1934; V. Černý, Rozhledy 1934, s. 98; K. Sezima, Lumír 61, 1934/35, s. 214; an., Magazin DP, 1934/35, s. 279; J. B. Č. (Čapek), Naše doba 42, 1934/35, s. 180; drb. (J. Borecký), Zvon 35, 1934/35, s. 237; B. Polan (i o P Žhář), Čin 1935, s. 255 ●; ● ref. Žhář: G. (F. Götz), NO 3. 10. 1935; AMP (A. M. Piša), PL 13. 10. 1935; A. N. (Novák), LidN 3. 11. 1935; F. U., RP 10. 12. 1935; T. Vodička, Rozhledy 1935, s. 232; V. Knapp, LitN 8, 1935/36, č. 3 a 5; K. Sezima, Lumír 62, 1935/36, s. 220; N. Magazin DP 3, 1935/36, s. 199; -vka (M. Hlávka), Student. časopis 15, 1935/36, s. 87; vz. (V. Zelinka), Zvon 36, 1935/36, s. 222; vč (V. Černý), LidN 28. 10. 1936; F. X. Šalda, ŠZáp 8, 1935/36 → Kritické glosy k nové poezii české (1939) a Z období Zapisníku 2 (1988) ●; V. Černý: O románovém prostoru, LitN 8, 1935/36, č. 6; R. Černý: Fikce přehodnocením skutečnosti u E. H., LUK 1936, s. 81; K. Sezima in Mlázi (1936); ● ref. Dům bez pána: G. (F. Götz), NO 23. 9. 1937; A. N. (Novák), LidN 26. 9. 1937; Kaut. (O. Kautský), Ranní noviny 7. 10. 1937; AMP (A. M. Piša), PL 9. 10. 1937; V. Renč, Rozhledy 1937, s. 197; V. T. (Tichý), Děln. osvěta 1937, s. 318; -á- (J. Rybák), RP 1. 12. 1937; J. Hora, Panoráma 1937, s. 199; K. Sezima, Lumír 64, 1937/38, s. 160; P. F. (Fraenkl), Naše doba 45, 1937/38; s. 439; V. Černý, KM 1938, s. 33 ●; ● ref. Kruh spravedlivých: AMP (A. M. Piša), PL 19. 6. 1938; J. V. S. (Sedlák), Venkov 13. 7. 1938; V. Černý, LidN 26. 7. 1938 ●; ● ref. Tři starci: G. (F. Götz), NO 8. 12. 1938; AMP (A. M. Piša), PL 23. 12. 1938; V. Černý, KM 1938, s. 454; J. B. Č. (Čapek), Naše doba 46, 1938/39, s. 184; A. N. (Novák), LidN 5. 2. 1939; F. Křelina, Venkov 23. 2. 1939; M. B., Čteme 1, 1938/39, s. 97; K. Sezima, Lumír 65, 1938/39, s. 303; an., LitN 1939, č. 22 ●; L. Páleníček: Nad H. knihami z emigrace, Kytice 1, 1945/46, s. 513; H. Weislová: E. H. za války, KM 1946, s. 44; mt.: Hovoříme se spisovatelem E. H., Svob. slovo 20. 6. 1946; Dnešní Amerika očima Pražana (E. H. o USA), Mladá fronta 29. 6. a 2. 7. 1946; ● ref. Úkryt: F. Jakubův, LD 2. 6. 1946; b. (V. Běhounek), Práce 9. 6. 1946; ok (O. Kryštofek), Mladá fronta 23. 6. 1946; M. Sedlň, RP 10. 7. 1946; J. B. Č. (Čapek), Naše doba 53, 1946/47, s. 87 ●; ● ref. Listy z vyhnanství a Úkryt: G. (F. Götz), NO 21. 5. 1946; OK (O. Kautský), Svob. noviny 5. 6. 1946; F. Buriánek, Zeměd. noviny 13. 7. 1946; K. P. (Polák), PL 25. 8. 1946; -bk-, Filoz. revue 1946, č. 4–5; jšk (J. Š. Kvapil), Naše doba 53, 1946/47, s. 43; jm (J. Machoň), List Sdružení mor. spisovatelů 1946, s. 180; JMG (J. Grossman), My 46, č. 18; E. Jiříček, Akord 13, 1946/47, s. 35 ●; ● ref. Listy z vyhnanství: B. F. (Fučík), LD 24. 5. 1946; vbk (V. Běhounek), Práce 2. 6. 1946; rek (V. Kocourek), RP 25. 6. 1946 ●; ● ref. Sedmkrát v hlavní úloze: K. Bednář, Svob. slovo 23. 10. 1946; vbk (V. Běhounek), Práce 10. 11. 1946;

G. (F. Götz), NO 26. 11. 1946; J. Vladislav, My 46, č. 42; E. J. (Jiříček), Akord 13, 1946/47, s. 316; J. M. Grossman, Listy 1, 1946/47, s. 302; J. Machoň, List Sdružení mor. spisovatelů 1946, s. 303 ●; ● ref. Cizinec hledá byt: Hý (L. Holý), Svob. slovo 30. 4. 1947; G. (F. Götz), NO 22. 5. 1947; B. Polan, Svob. noviny 15. 6. 1947; Z. Š. (Šmíd), LD 5. 8. 1947; M. L. Hirsch, Svob. slovo 30. 9. 1947; V. Běhounek, Kult. politika 2, 1946/47, č. 36; A. B. (Bejblík), Naše doba 53, 1946/47, s. 422; J. Machoň, List Sdružení mor. spisovatelů 2, 1947/48, s. 42; V. Černý, KM 1947, s. 324; B. Balajka, LD 13. 4. 1948; J. Grossman (i o R Sedmkrát...), Listy 2, 1948, s. 44 ●; V. Černý: Česká beletrie emigrační, KM 1947, s. 16; T. Vodička in Stavitelé věží (1947); K. Bednář: Emigrace očima E. H., Plamen 1960, č. 7 (Zápisník); J. Čep: Všeobecné spiknutí E. H., Naše hlasy (Toronto) 20. 1. 1962 → J. Pejskar: Poslední pocta I (Curych 1982, s. 236); jtg. (J. Träger): Romanopisec vzpomíná, Divad. noviny 10, 1966/67, č. 1; M. Pohorský in E. H.: Cizinci hledají byt (1967) + Žhář (1968) + Půlnoční pacient (1969) + Všeobecné spiknutí (1969); J. Bednář: Druhý zrak E. H., Plamen 1968, č. 7; V. Karfíková: E. H. v české literatuře, Lit. listy 1968, č. 9; D. V. Andič: Spisovatel čs. exilu, Nový domov (Toronto) 27. 4. 1968 → J. Pejskar: Poslední pocta I (1982, s. 238); M. Pohorský: Tři romány o věčném úniku aneb Rozhovor s Grahamem Greenem, Impuls 1968 + Zpráva o E. H., Listy 1969, č. 4; Z. Kožmín: E. H. a český kontext, HD 1969, č. 14; J. Träger: O E. H., Glosy ze Strahova 9–10, 1969, s. 21; in J. Firt: Knihy a osudy (1991, Kolín n. R. 1972 a Londýn 1988); P. T. (Tigrid): Zemřel E. H., Svědectví 1973, s. 333; H. Kosková: ref. Všeobecné spiknutí (vyd. Toronto 1974), Svědectví 1974, s. 783; F. Kautman in E. H.: Dobročinný večírek (Toronto 1985) + Polarita našeho věku v díle E. H., Proměny (New York) 1988, č. 4, inedit. 1977; I. Ř. (Řezníček): ref. Dobročinný večírek, Svědectví 1986, č. 78, s. 414; A. J. Liehm in Generace (Kolín n. R. 1988) ← sb. E. H. (1974); J. Hiršal in Vínek vzpomínek (Londýn 1989, s. 220); M. Pohorský in E. H.: Dobročinný večírek (1990); F. Valouch: Osamělý běžec E. H., Tvar 1990, č. 12; O. Hostovská: Můj pen-friend E. H., LitN 1990, č. 14.

vs

Josef Hostovský

* 9. 7. 1882 *Džbánov* u Vysokého Mýta
† 17. 5. 1965 *Praha*

Literární kritik a historik zabývající se především ruskou a českou literaturou, překladatel z ruštiny, publicista.

Pocházel z rodiny kováře. 1893–1901 absolvoval gymnázium ve Vysokém Mýtě. Po maturitě strávil půl roku v semináři v Římě, potom vystudoval na filoz. fakultě v Praze obory čeština a němčina (doktorát 1907 prací *Adolf Heyduk. Obraz jeho činnosti literární a úvaha o jeho jazyku*). Od 1907 působil (s přestávkou škol. r. 1911/12, kdy studoval na univerzitě v Moskvě) jako středoškolský profesor v Hradci Král. První svět. válku prodělal na bulharské frontě. Od 1919 byl profesorem na gymnáziu v Praze-Žižkově; 1942 odešel do důchodu, 1945 byl reaktivován, 1950 byl penzionován definitivně.

Literaturou se H. začal zabývat už před první světovou válkou, a to (v souvislosti se svými moskevskými studii) především literaturou ruskou, ale také některými dalšími slovanskými literaturami, posléze i písemnictvím českým. Výsledky své práce ukládal ve formě studií, fejetonů, recenzí a informačních glos do různých časopisů, závažnější příspěvky později shrnul do knihy *Tragika v životě a díle ruských spisovatelů a jiné články o ruské literatuře* (studie o L. N. Tolstém, F. M. Dostojevském, N. A. Někrasovovi). S oblibou se zabýval známými typy vytvořenými klasikou ruskou literaturou 19. století, jako jsou např. Bazarov, Rudin, Sanin aj. Po první světové válce objektivně informoval o literatuře sovětské (D. Bědnyj, V. Majakovskij, M. Zoščenko aj.), informačně cenné jsou však zejména jeho studie o ruské emigrantské literatuře, s jejímiž představiteli se v Praze osobně stýkal (např. o A. T. Averčenkovi, J. N. Čirikovovi, V. I. Němiroviči-Dančenkovi, V. F. Bulgakovovi aj.); z ruštiny též překládal. Z české literatury věnoval svou pozornost hlavně významným autorům 19. století (J. Neruda, J. Vrchlický, J. Holeček, K. V. Rais aj.).

ŠIFRA: Pč (Ratibor). ■ PŘÍSPĚVKY in: Besedy Času (od 1911); Čas (od 1911); Časopis pro moderní filologii (od 1912); Kritika (od 1925); Lid. noviny (od 1920); Nár. osvobození (od 1924); Nár. práce (od 1926); Nové Čechy (od 1922); sb. 1879–1929. Padesát let gymnázia ve Vysokém Mýtě (1929); Právo lidu (od 1925); Ratibor (Hradec Král., od 1910); Roční zpráva c. k. vyššího gymnázia v Hradci Králové (1913, Současná srbská literatura v Hercegovině. Aleksa Šantić, i sep.); Samostatnost (od 1911); Slovanský přehled (od 1925); Tribuna (od 1925); Venkov (od 1925). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře*: *Tragika v životě a díle ruských spisovatelů a jiné články o ruské literatuře* (1925); V. G. Bělinšij (1946); *Podnik Artamonových Maxima Gorkého* (1946). – *Překlady*: V. F. Bulga-

kov: L. Tolstoj v poslední rok svého života. Deník tajemníka L. N. Tolstého (1923); L. N. Tolstoj: *Cesta života* (1925, s J. Pelíškem, V. Vendyšem); V. G. Bělinšij: *Petrohrad a Moskva* (1948). ■

LITERATURA: K. Svoboda: ref. překl. L. Tolstoj v poslední rok svého života, PL 3. 8. 1924; ● ref. *Tragika v životě a díle ruských spisovatelů...*: J. Heidenreich (Dolanský), LidN 11. 8. 1925; drv. (B. Václavek), NO 5. 9. 1925; Č., Slovan. přehled 1926, s. 771 ●.

vf

Ignác Hošek

* 10. 11. 1852 *Chromeč* u Šumperka

† 13. 1. 1919 *Kroměříž*

Autor cestopisných črt, překladatel z ruštiny; dialektolog.

Studoval na Slovanském gymnáziu v Olomouci (mat. 1873). Po absolvování oboru čeština–němčina na pražské univerzitě působil jako suplující profesor na gymnáziu v Olomouci (1877–78) a na obchodní škole v Mělníku (do 1896), pak jako profesor v Hodoníně (1896–1904) a v Kroměříži (1904–18). Měl zálibu v lingvistice; své znalosti jazyků doplňoval prakticky cestováním, převážně pěším (1875–76 Hercegovina a Černá Hora, 1887–94 Bavorsko, Rusko, několikrát Francie a osmkrát Itálie). Fejetony z cest uveřejňoval v Nár. listech, Hlasu národa, v něm. Politik, Našinci aj.

H. překlady z ruštiny vznikly z podnětu redaktora edice Ruská knihovna J. Hrubého, který určoval i výběr děl. H. se uplatnil zejména jako úspěšný překladatel Gogola; *Revizor* v jeho překladu (1892) byl hrán českými divadly až do 1924. Také diskutovaný překlad *Mrtvých duší*, srovnávaný s Havlíčkovým, prokázal své kvality, i když H. nebyl překladatelem-literátem. Cestopisné črty *Z cest po Itálii*, *Z cest po Francii a Za jižním sluncem* (vše čas.) nepřekročily rámec novinářsky informativního žánru. V 90. letech se H. věnoval studiu nářečí své rodné oblasti a východních Čech, psal odborné články a sbíral lidová vyprávění, jejichž záznamy v dialektu tiskl v Čes. lidu. Zabýval se též utopickou myšlenkou mezislovanského jazyka, jenž by umožnil těsnější kontakt všech slovanských národů v rámci státního celku Rakousko-Uherska. Na základě srovnání polštiny, češti-

ny, ukrajinštiny, srbocharvatštiny a slovinštiny s němčinou zpracoval i jeho gramatiku (*Grammatik der neuslawischen Sprache*).

PŘÍSPĚVKY in: Časopis Matice moravské (1891); Čes. muzeum filologické (1900–02); Čes. lid (1895–1903); Hlas národa (1892 Z cest po Itálii, Z cest po Francii, Za jižním sluncem); Listy filologické (1894); Nár. listy (1890–95, 1907); Nár. obzor (1909); Našinec (Olomouc, 1875–76); Politík (1891–93); Pozor (Olomouc, 1908); Roční zpráva matiční čes. reálky v Hodoníně... (1896/97, 1897/98, 1899/1900); Rozpravy ČAVU (1897, 1900, 1905); Věstník Spolku čes. profesorů (1893); – posmrtně: Čes. lid (1927/28). ■ **KNIŽNĚ.** *Překlady*: L. N. Tolstoj: Zpověď (1890) + Kráčejte ve světle, dokud je světlo (Julius) (1895); N. V. Gogol: Dobrodružství Čičikova aneb Mrtvé duše (1891) + Večery na dědině blízko Dikaňky, Revizor (1892) + Mirgorod, Novely a arabesky (1893) + Taras Bulba (1918); I. S. Turgeněv: Otcové a děti (1894); F. M. Dostojevskij: Deník spisovatelův 3, 4 (1912). – *Ostatní práce*: O poměru jazyka písní národních k místnímu nářečí (1897); Nářečí českomoravské (I. Podřečí polenské, 1900, 2. Podřečí polnické, 1905); Grammatik der neuslawischen Sprache (1907); Slovanský tlumočnick (1909). ■

LITERATURA: A. Vrzal: ref. překl. Mrtvé duše, Hlídka literární 1894, s. 382; ● k tomu polemiky: V. Řezníček: Havlíčkův překlad Gogolových Mrtvých duší a referent Hlídky literární pan Vrzal, LidN 14. 10. 1894; A. Vrzal: Zasláno, Hlídka literární 1895, s. 39; Prohlášení redakce, tamtéž, s. 40; J. Hrubý: Dodatek, tamtéž, s. 120 ●; A. Frinta: Otázka dorozumivacího jazyka mezislovanského (ref. Grammatik der neuslawischen Sprache), Slovanský přehled 12, 1909/10.

is

Jan Hošek

* kolem 1769 *Praha*

† 9. 6. 1818 *Praha*

Básník příležitostné poezie, vojenských a historických písní a autor politického traktátu. Koncem 18. století vydal loajálně tendenční básnickou úvahu varující před vzorem revoluční Francie a vyzývající ke svornosti.

Byl pražským měšťanem, zřejmě měl vyšší vzdělání (znalost latiny). Jeho povolání se 1789 uvádí „Ansager“ (snad laická církevní funkce). Byl ženatý, ovdověl 1813 jako otec tří dětí.

Publikoval pouze knižně od 1789 do 1814, a ačkoli se jednou zmiňuje s velkou úctou

o M. V. Krameriusovi, mezi autory jeho České expedice nepatřil. Vydal 1799 – v roce, kdy začala válka druhé koalice (Anglie, Rakousko, Rusko) proti Francii a kdy provedl Napoleon státní převrat – obšírné pojednání na společensky a politicky aktuální téma *Přednosti stavu vojenského*. Aniž se dílo vysloveně dotýká dobové situace, v obecné rovině vysvětluje válku jako přirozený stav a nutnost, poukazuje na výhody vyplývající z vojenské služby, dovolává se české statečnosti a loajality a dokládá, že vojsko nejen brání zem proti nepříteli, „ale i pohotově proti domácímu vzbouření ustanoveno jest“, takže „prostředkem vojska mnohé obce, jež skrze tisícových příčin na zkázu byly by přišly, zase spokojeny a k předešlé svornosti a lásce navráceny a přivedeny byly“. Výklad je doprovázen historickými příklady, cituje bibli, antické autory apod. (lat. citáty v originálu a ve výstižných čes. překladech) a je proložen několika básněmi. Jsou to vojenské písně, básnická výzva a naučení a oslavné skladby („chvalozpěv“, „váhozpěv“) na válečné hrdiny historických událostí (Laudona a Koburka, vítěze nad Turky). Stejně jako příležitostné básně H. (oslavné a smuteční) jsou i tyto skladby psány sylabickým rýmovaným veršem, někdy v dosti umných strofách, a jsou oproti H. próze místy toporné ve vyjádření. Táž historická situace jako v *Přednostech*... se pozoruhodně odráží v loajálně tendenční básnické skladbě (32 osmiveršových strof) *O zášti, pejše a nespornosti*, jejíž obsah se dělí na dvě části. První dokumentuje po způsobu morálních traktátů důsledky jmenovaných nectností biblickými a historickými příklady. Druhá označuje „zášti, pejchu a nespornost“ za příčinu soudobých revolučních událostí francouzských, drasticky líčí jejich hrůzy, varuje před takovýmto společenským stavem „slavný národ český“, velebí „sladký ráj zemský“ v Čechách a uzavírá se prosbou k Bohu, aby českou společnost zbavil „těch svůdníků, jež v zem(i) pokoj rušejí“, neboť „s válkou nic neziskáme“. 1799 oznámil H. brzké vydání čtyř spisů (*Cesta vedoucí k štěstí a spokojenému stavu manželskému*; *Sebrání básní a nových předělaných zpěvů*; *Klástersní příběh Václava*; *Zahanbená chlípnost a korunovaná nevinnost*), které pravděpodobně nevyšly.

KNIŽNĚ. *Beletrie a pojednání*: *Váhozpěv k chvále Koburka* (B 1789, výt. nezjist.); *Chvalozpěv k 50. leté památce posvěcení na kněžství Václ. Jiskry* (B 1795,

výt. nezjišť.); Přednosti stavu vojenského (pjednání a BB 1799); O zášti, pejše a nesvornosti (B 1799); Chvalozpěv ku poctivosti p. Em. Davida, šepmistra na Horách Kutensk. (B 1801, výt. nezjišť.); Truchlivé upění nad smrtí své milé manželky Žofie Josefy, rozené Davidovy, která dne 12. března 1813... zemřela (v stáří 41 roků) (B 1813); Nářek bolesti nad smrtí... Václava Rokosa, doktora Písma a faráře při chrámě Páně tejském... (B 1814). ■

BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 3 187 – 3 191. ■ LITERATURA: J. Fleischmann: Vázožpěv k chvále Koburka 1789 (přetisk básně J. H.), ČČM 1910.

mo

Vítězslav Houdek

* 27. 7. 1856 *Náměšť* (N. na Hané)

† 1. 6. 1916 *Náměšť*

Moravský vlastivědný publicista, epigrafik, autor kulturněhistorických, etnografických a literárněhistorických studií; v raném období básník a prozaik, překladatel ze slovanských literatur.

Vl. jm. Viktor H. – Pocházel z rodiny kupce. Po maturitě na čes. gymnáziu v Olomouci studoval v Praze práva (1876–80), 1880–82 pracoval jako koncipista na moravském místodržitelství v Brně. Odtud byl povolán do Vídně, kde působil zprvu v ministerském předsednictvu, později byl přidělen na min. vnitra. 1908 se vrátil do Brna na moravské místodržitelství, jehož byl viceprezidentem až do svého odchodu do penze 1915. Zasloužil se o olomoucké muzeum, byl čestným členem muzejního spolku v Olomouci a členem ústřední komise pro umělecké a historické památky ve Vídni. Pracoval též v národopisném odboru Moravské besedy. Byl pohřben ve svém rodišti.

H. první literární pokusy spadají do let studií, kdy časopisecky uveřejňoval básně, často ohlasového charakteru, námětově čerpající z bojů Slovanů proti Turkům, povídky ze současnosti i ze slovanské historie a překlady ze slovenské, polské a ruské literatury. Vystoupil s družinou seskupenou kolem almanachu Zora, jehož druhý ročník 1878 spoleudigoval a v němž otiskl pod pseud. V. Hradecký novelu *Z bouří přechodních*. Na osudech dvou mladíků různého povahového založení v ní odsuzuje plané romantické snění a vyzvedá význam lidské činnostnosti a praktického, užitečného života pro společnost; pod vlastním jménem publikoval

v Zoře obsáhlý portrét zapomenutého ukrajinského básníka T. Padurra. Ve Světozoru podrobně rozebral životní osudy a dílo A. Sládkoviče, jehož význam zhodnotil v kontextu slovanských literatur. V duchu představ o slovanské vzájemnosti publikoval v časopise Koleda cyklus článků *Z krajin slovanských*, v nichž seznamoval s přírodními zajímavostmi, historií, kulturou a lidovými zvyky jednotlivých slovanských zemí. Hojně čerpal ze zápisků různých cestovatelů, zejména Poláka W. Pola; motivů jeho vyprávění využíval někdy i jako námětů vlastních povídek. Později se H. zájem soustředil hlavně k moravské vlastivědě. Nejvíce ho zajímaly nejstarší umělecké památky (*Hradní kaple znojemská, Velehrad*); s A. Kratochvílem připravoval dílo o starých náhrobcích moravských a slezských, jehož vydání se nedožil (zveřejnil přípravné práce *Náhrobky Prusinovských z Víckova a Moravské vývodky erbovní*). Z H. prací etnografických vyniká zajímavá studie *Pověsti o černokněžnicích a jejich výklad*, vycházející z prací Jagičových a dokládající souvislost mezi moravským čarodějníkem a charvátským grabancijašem dijakem.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Jan Šlechta, J. Černoorský, J. Šlechta, Květoslav Sedlák, Leop. Hradecký, L. Hradecký, V. Hradecký; A. Z. ■ PŘÍSPĚVKY in: Časopis Matice moravské (1878–93); Pověsti o černokněžnicích a jejich výklad, O písni Siladi a Hadmaži; Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci (1886–1900); Čes. lid (1891–95); Koleda (1876–80; 1876–77 cyklus *Z krajin slovanských*); Mitteilungen der Zentral-Commission für Kunst und historische Denkmale; Moravská Orlice (1886); sb. Die oesterreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild (1893); Světozor (1878, A. Sládkovič); alm. Zora 2 (1878). ■ KNIŽNĚ. *Vlastivědné práce*: Loštice, rodiště J. Havelky (1891); Hradní kaple znojemská (1899, německy 1900); Miniatury Františkova muzea (1899); Desatero o církevních památkách uměleckých (1899); Velehrad (1904, s J. Nevřílem); Náhrobky Prusinovských z Víckova (1914); Drobnomalby moravských desek zemských (1915); O vývoji náhrobků moravských po umělecké stránce (1916); – posmrtně: Moravské vývodky erbovní (1917). – *Ostatní práce*: O správě záležitostí školských (1883). ■ REDIGOVANÉ *periodikum*: Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci (1888–92, 1902–05); *almanach*: Zora (1878, s F. Bílým, J. Večeřou). ■

LITERATURA: F. Kameníček; V. H. (1917). ■ ● ref. alm. Zora: J. M. (Metelka), ČČM 1878, s. 566; L. Čech, Koleda 1878; Iv. Kl. (I. Klicpera), Světozor 1878, s. 203 ●; Zbt (Č. Zibrť): ref. Pověsti o černokněžnicích..., ČL 1893, s. 717; R.: ref. Hradní kaple

znojemská, ČMM 1899; A. L. Krejčík: ref. Náhrobky Prusinovských z Víckova, MSIR 11, 1915/16, s. 116; V. Klecanda: Dr. V. H. zemřel, LidN 3. 6. 1916 + ref. Moravské vývodky erbovní, ČČM 1918, s. 178; Chval z Hradiska (F. Kameníček): V. H., MSIR 1918, s. 20; J. H. in Pamětník k 60. výročí českého gymnázia v Olomouci (1927); an.: V. H., Lit. rozhledy 16, 1931/32, s. 316.

mu

Vladimír Houdek

* 21. 10. 1869 *Praha*

† 28. 8. 1908 *Praha*

Básník publikující na přelomu 19. a 20. století a vyjadřující dobový pocit úpadku; jeho lyriku charakterizuje vyzývavé gesto vzdoru a deziluze.

Některé nekrology uvádějí den úmrtí 29. 8. – Syn zámečnicka. Po absolvování gymnázia v Žitné ul. (mat. 1891; v téže třídě studoval Ivan Hálek a bratr F. X. Šaldy Alois) byl H. čtyři semestry (1892–94) posluchačem filozofie; po vojenské službě se dal jako záložní důstojník z existenčních důvodů aktivovat a sloužil ve venkovské posádce. 1899 z armády odešel (jako nadporučík domobrany) a stal se poštovním asistentem, nejprve v Lovosicích a 1901 v Kolíně. Krátce nato onemocněl těžkou duševní chorobou a až do smrti žil v pražském ústavu chomyslných v Kateřinské ul.

H. uveřejňoval od poloviny 90. let v časopisech verše ovlivněné zejména Macharovými sonety. Vyslovoval v nich hořkou deziluzi a zdůrazňoval gesto brutálního vzdoru. V básnické sbírce *Vykvetly blíny* se tyto rysy vyhranily v základní autostylizaci prokletého básníka: spoluvytváří ji provokativní depoetizace tradičních motivů, zejména z oblasti erotiky, kterou H. důsledně představoval jako živočišnou smyslnost přecházející v zhnusení. Zatímco se první H. kniha zdála osobitým vyjádřením lidské situace individua z konce století (vyvolala též poměrně značný ohlas u dobové kritiky) a svou vyzývavou drsností se originálně lišila od dekadentní stylizace „umdlených duší“, znamenala další sbírka (*V pavučinách nervů*) jen opakování několika hlavních motivických trsů (prostituce, obrazy vlně vášně, zhnusení, smrti). Křečovitě stupňování gesta vzteklé revolty se již H. nepodařilo zvládnout adekvátním básnickým výrazem; ztrácí se tu i schopnost bezprostřední

smyslové zkratky, která se projevovala v některých obrazech drobnější lyriky z předchozí sbírky, a stupňuje se sklon k rétorismu.

PŘÍSPĚVKY in: Lumír (1898–1900); Moderní revue (1898); Rozhledy (1896–97); Vesna (1895); Zlatá Praha (1898–1900). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Vykvetly blíny (BB 1899); V pavučinách nervů (BB 1901). ■

LITERATURA: ● ref. Vykvetly blíny: N- (S. K. Neumann), Nový kult 2, 1898/99, s. 148; J. Karásek. MR 1898/99, sv. 9, s. 187; Kj. (F. V. Krejčí), Rozhledy 8, 1898/99, s. 502; -a-, Světozor 1899, s. 261; K. M. Zlatá Praha 1899, s. 214; Jkř. (J. Křen), Mor. revue 1899, s. 319; -Žd- (A. Žalud), Akademie 3, 1898/99 s. 377; J. Matějka, Fc. (F. Skácelík), Lit. listy 1899 s. 177 ●; ● ref. V pavučinách nervů: F. Sekanina, Čes. revue 4, 1900/01, s. 1141; V. Dyk, MR 1900/01, sv. 12 s. 243; J. Karásek, Rozhledy 1901, s. 160 ●; J. Th. V. H., Přehled 6, 1907/08, s. 662; ● nekrology: -a- Máj 6, 1907/08, s. 754; an., Zvon 8, 1907/08, s. 748 F. X. Š. (Šalda), Novina 1, 1907/08 → KP 7 (1953); F. V. V. (Vykoukal), Osvěta 1908, s. 1044; J. K. (Kamper), Lumír 37, 1908/09, s. 46; an. (A. Novák), Přehled 6, 1907/08, s. 841 ●; vč (V. Černý): Zapomenutí básníci, LidN 28. 9. 1936; J. Kudrnáč: V. H., sb. Literární Bilovice nad Svitavou 2 (1982).

Josef Vojtěch Houška

* 30. 6. 1826 *Plzeň*

† 18. 7. 1875 *Praha*

Spisovatel pro mládež; autor didaktických povídek, překladatel z angličtiny, francouzštiny a němčiny, upravovatel populárních děl světové literatury.

Po absolvování gymnázia a filozofie v rodném městě studoval v Praze teologii (1847–48) a práva (1848–52). 1852–55 byl suplentem pražské české reálky a intenzivně literárně pracoval (mj. načas převzal redakci Pražského posla po J. K. Tylovi). Po odchodu do Olomouce (1856), kde byl profesorem německého jazyka a literatury na něm. vyšší reálné škole (od 1859 ředitel), ustoupily jeho literární zájmy do pozadí. Krátce před smrtí byl přeložen na reálku v Praze.

H. se od počátku specializoval na tvorbu pro mládež. Převážná část jeho literární činnosti spadá do 1. poloviny 50. let; až po mnohaleté přestávce vydal několik překladů hodnotných literárních děl v úpravě pro mládež. Teologická studia zanechala stopy v náboženské a mra-

voučné tendenci jeho výchovných povídek, v nichž ctnost a dodržování božích přikázání přináší dětským hrdinům pozitivní výsledky. Prvotina *Poctivý sirotek* líčí dráhu venkovského chlapce od pasáka ovcí po účetního a prosperujícího kupce; vyznačuje se černobílou kresbou postav a konvenčně dobrodružnými zápletkami. Obdobný ráz mají i výchovné povídky situované do minulosti, postrádající však dobový i místní kolorit: *Šlechtný otrok* z časů koloniálních bojů Angličanů na Jamajce nebo *Otčenáš*, příběh dítěte a starce ve vesnici u Chebu za třicetileté války; mravní ušlechtilost v nich vítězí i uprostřed ozbrojených konfliktů. Vedle původní povídkové tvorby sestavoval H. pro mládež stručné přírodopisy, gratulanty, výbory sentencí. Popularitu získal návod k společenskému chování *Tajemník lásky* (11 vydání). Výrazně se H. uplatnil jako překladatel dobrodružných románů a upravovatel oblíbených utopicko-satirických děl (G. A. Bürger, J. Swift).

ŠIFRY: Jos. V. H., J. V. H., J. W. H. ■ PŘÍSPĚVKY in: ČČM (1853–56, mj. sbírky českých lidových pověr); Hvězda (Olomouc, 1859); Památky archeologické a místopisné (1855); Pražský posel (1852–53); Školník (1856); Zlaté klasy (1853–55); Živa (1855). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie* (vesměs pro ml.): *Poctivý sirotek* (P 1852); *Šlechtný otrok* (P 1852); *Otčenáš* (P 1857); *Malý komediant* (P 1868); *Dvacet měsíců na pustém ostrově* (P b. d., 1874); – posmrtně: *Odměna vděčnosti* (P b. d., 1878, ed. F. A. Zeman). – *Překlady*: W. Bauberger: *Irská chatrč* (1851); A. F. F. Hoffmann: *Dobry a zly* (1851) + *Mylord Kot* (1851); W. M. Nebel: *Nalezenec granadský aneb Božská prozřetelost bdí* (1851); W. H. Ainsworth: *Londýnský loupežník 1, 2* (1852); E. v. Ambach: *Perla janovská* (1852) + *Návrat z Ruska aneb Kostelíček na břehu polabském* (1853) + *Sirotkové neapolští* (1854) + *Vina a smír* (1854); S. – F. de Genlis: *Obležení rochellské* (1852); T. Buddes: *Utonulá loď* (1853); T. M. Reid: *Nejnovější Robinson čili Osudy a dobrodružství anglické rodiny v širých stepích Severní Ameriky zabloudilé* (1854); G. A. Bürger: *O panu baronu Prášilovi dvě knihy zábavné* (b. d., 1874); G. P. R. James: *Urození lupiči* (1874); J. Swift: *Gulliverovy cesty do Liliputu a Brobdignaku* (b. d., 1874); – posmrtně: J. F. Cooper: *Vůdce Indiánů čili Mocnost víry a důvěra v Boha* (b. d., 1877); R. M. Bird: *Lesní duch čili Nebezpečí v pralesích amerických* (b. d., 1878). – *Ostatní práce*: *Kratičkový přírodopis o ptácích* (1852); *Kratičkový přírodopis o rostlinách a nerostech* (1852); *Kratičkový přírodopis o savcích* (1852); *Kratičkový přírodopis o obojživelnících, plazech a rybách* (1853); *Tajemník lásky* (vzory dopisů a společenské hry, 1853); *Nový gratulant k rozličným příležitostem* (1854); *Perly. 400 průpovědí zbožnosti, moudrosti,*

mravnosti a opatrnosti, hodících se k předpisům a k diktování žákům dospělejším (1854); *Malý rostlinář* (1855); *Kratičkový přírodopis o hmyzu a červech* (1868, s J. P.). ■ *REDIGOVAL časopisy*: *Pražský posel* (konec 1851–53), *Zlaté klasy* (1854–55). ■

LITERATURA: M. Hýsek: *Literární Morava v letech 1849–1885* (1911); O. Pospíšil, V. F. Suk in *Dětská literatura česká* (1924); E. Felix in *Literární Plzeň v obryse* (1933, s. 106).

is

František Ladislav Hovorka

* 19. 11. 1857 *Březnice* u *Blatné*
† 5. 1. 1917 *Steinhof* (Rakousko)

Novinář, překladatel hlavně z polštiny, redaktor a nakladatel, propagátor a organizátor česko-polských kulturních styků.

Otec, původně truhlář, se později stal divadelním sluhou v Praze. H. absolvoval základní školu v rodišti (1869), gymnázium v Klatovech, kde se seznámil s J. Vrchlickým. Po maturitě (1877) studoval na právnické fakultě v Praze, 1882 se dal zapsat na filoz. fakultu české univerzity (studoval jazyky, hl. polštinu a srbocharvatštinu). 1879 založil při nakladatelství F. A. Urbánka beletristický časopis *Ruch*, 1880 *Divadelní listy* (s knihovnou *Divadelní svět*, kde tiskl české divadelní hry a překlady ze slovanských jazyků). 1886–87 byl dopisovatelem z říšského německého sněmu do českých novin, 1889 zpravodajem *Hlasu národa z vídeňské říšské rady*, od 1890 členem pražské redakce *Hlasu národa* (spolupráce už od 1887), v níž po dvě desetiletí řídil lokální část listu. Z častých cest do ciziny (Polsko, Rusko, Bosna, Hercegovina, Dalmácie, Černá Hora, Německo, Itálie, Francie) čerpal náměty pro fejetony a články publikované v pražských, hlavně politických listech (drobné povídky uveřejňoval už v klatovském *Šumavanu*). 1895 založil knihkupecký, nakladatelský a novinářský závod (vydával *Knihovnu česko-polskou*), od 1897 byl redaktorem *Knihkupeckého oznamovatele*. Byl členem *Akademického čtenářského spolku* (1877–79 jednatel), *Sdružení jihočeských akademiků Štítiny* (1877–79 člen výboru), *literárního spolku Slavia* aj. Byl činný v *Umělecké besedě*, od 1881

ve výboru Matice divadelní a spolku Koło polskie. 1902 byl zvolen revizorem ve Spolku českých žurnalistů. Zasažoval i do divadelního života: uváděl polské herce a pěvce do Nár. divadla a překládal divadelní hry. Jako znalec slovanských jazyků, zejména polštiny a srbocharvátštiny, organizoval kulturní, zvláště literární styky se slovanskými národy (1902 účast na sjezdu slovanských novinářů v Lublani; člen delegace na slavnosti odhalení Mickiewiczova pomníku v Krakově). H. celoživotní úsilí o česko-polskou vzájemnost vyústilo v ustavení Společenského klubu česko-polského, jehož byl od 1909 předsedou. V posledních letech života nervově onemocněl (1913 se léčil v soukromém sanatoriu u Prahy). Za první světové války se stýkal s Poláky evakuovanými z Haliče do Čech a založil Česko-polský sekretariát (1914). Pro svou činnost se stal podezřelým a na jaře 1916 byl zatčen. Ještě před zahájením procesu byl v červnu 1916 převezen do ústavu choromyslných ve Steinhofu, kde zemřel. Pohřben byl v Praze.

Stejně jako v kulturní, publicistické a organizátorské činnosti vycházel H. i v populárně historické a překladatelské práci ze zájmu o Polsko a polsko-české kulturní vztahy. Životopisná studie o carském kapelníku a skladateli (*Vojtěch J. Hlaváč*) i studie *Josef Ignác Kraszewski a Franciszek Palacký, ojeciec narodu czeskiego*, založené na dostupném materiálu a zachycující řadu zajímavých údajů, podobně jako články (zejm. v Nár. listech) a pravidelné zprávy o soudobém polském kulturním životě, byly určeny širokému publiku. Čtenářsky přitažlivé jsou H. fejetony (mj. v Pokroku), záslužné byly informace o polském divadelnictví (v Divadelních listech). Jako překladatel se H. soustředil na polské romantické básníky a zejména dramatiky, jejichž veselohry a frašky byly u nás s oblibou hrány. Podle údaje v Nár. listech měl H. 1880 zadat Novému českému divadlu původní hru *Chudí duchem* a překlad hry K. Zaleského *Článek 264*. O provedení ani o rukopisu nejsou další zprávy.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Březničan, Horský, L. Horský (zejm. Lumír 1876); F. L. H., Fr. L. H., -rka. ■ PRÍSPĚVKY in: Čes. věla (1880); Čes. noviny (1883); Dalibor; Divadelní listy (1880–83); 1881 V divadelním světě polském; Hlas národa (od 1887); Květy (1879 Literatura česká v cizině, životopis Josef Ignác Kraszewski); Lumír (1876); Máj (1910–12; 1912 Vrchlický a Poláci); Nár. listy (1879–83, 1911–13; 1879 Ivan Turgeněv a jeho dramata, Słowacki a jeho Mazeppa, Slovanské látky ve francouz-

ských dramatech); Osvěta (1882); Pokrok (1879–80, 1880 Michal Bałucki a slovanské kusy na českém divadle); Ruch (1879–80); Světozor (1880); Šumavan (Klatovy, od 1877); Zlatá Praha (1912–13; 1912 Jak jsem se seznámil s J. Vrchlickým v Klatovech). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře a umění*: Vojtěch J. Hlaváč (životopis, 1897); Josef Ignác Kraszewski (studie, 1912); Franciszek Palacký, ojeciec narodu czeskiego (popularizační studie, Krakov 1912); Odrodzenie narodu czeskiego (studie, Krakov 1912); Głos Fr. L. Howorki o stosunkach polsko-czeskich (stať, Krakov 1913). – *Překlady*: J. A. Fredro: Kaloše (b. d., 1880); B. Grabowski: Králevic Marko (1880); J. I. Kraszewski: Podivínové 1, 2 (1880); S. Dobrzański: Zlaté tele (b. d., 1882); J. Słowacki: Mazeppa (1909, prem. 1879); M. Bałucki: Ochotnické divadlo (b. d.); K. Zaleski: Ostrouhali (b. d.). ■ SCÉNICKY. *Překlady*: J. Słowacki: Horsztyński (1880); J. Narzyski: Prospěcháři (1884). ■ REDIGOVAL *časopisy*: Ruch (1879–80), Divadelní listy (1880–84), Knihkupecký oznamovatel (1897–1904); *knižnice*: Divadelní svět (1880–83), Knihovna česko-polská (1912), Polsko-česka biblioteka (Krakov 1912). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Moderní autoři slovanští. Spisy M. Gorkého 1–3 (4 sv., 1902–06). ■

LITERATURA: an.: Z českého divadla, NL 6. 1. 1880; J. V. S. (Sládek): Lvovská Gazeta Narodowa píše..., Lumír 1880, s. 80, 128; K. Č. K. (K. Čupr): Dopis. Z Prahy, Jitřenka 1884, s. 174; F. Reth in Kronika královské Prahy 1 (1902, s. 37); an.: Bohemica, Zvon 13, 1912/13, s. 683; D. P. (Panýrek): Třicet pět let práce žurnalistické českého spisovatele F. H., Máj 11, 1912/13, s. 615; ● nekrology: -k-, Topičův sborník 4, 1916/17, s. 240; F. V. Vykoukal, Osvěta 1917, s. 378; an., LidN 9. 1. 1917; an., Čech 9. 1. 1917; F. Strejček, ČMF 5, 1915/17, s. 396 ●; F. D. Zenkl: F. L. H., Otavan 1920, s. 13; A. Javorin in Pražské arény (1958, s. 202).

bs

Josef Miroslav Hovorka

* 20. 8. 1848 *Statenice* u Prahy
† 1. 12. 1914 *Praha*

Povídkař a fejetonista, literární historik a redaktor, bibliograf a knihkupecký odborník, zabývající se metodickými otázkami bibliografie a knihkupectví.

H. navštěvoval v Praze hlavní školu (1855–60) a nižší reálné gymnázium u Sv. Jakuba (1861–66; v této době redigoval a vydával rukopisný časopis *Lípa*). Zájem o literaturu a zaujetí

divadlem jej odvedly od technických studií; krátkou dobu se učil v Kobrově tiskárně sazečem, pak nastoupil do německého Crednerova knihkupectví, odkud přešel do knihkupectví H. K. J. Salowa. Doučil se knihkupeckým účetním a odešel do Plzně, kde V. Steinhauser zřizoval knihkupectví a nakladatelství; záhy se však vrátil do Prahy. 1872–74 byl účetním v nakladatelství F. Skřejšovského, krátce pracoval v knihkupectví B. Stýbla (1874), pak nastoupil vojenskou službu. 1876–80 byl administrátorem a účetním ve Skřejšovského Světozoru, 1880–85 účetním v Ottově nakladatelství. Od 1884 byl pokladníkem, později ředitelem Všeobecné inzertní kanceláře (až do 1914) a revizorem banky Slavie, od 1889 učitelem, od 1897 ředitelem Odborné pokračovací školy Grémia knihkupců a nakladatelů, z níž vytvořil jednu z nejlepších odborných škol v Rakousku-Uhersku. Sám tam až do smrti učil knihkupeckou praxi a literaturu. Ve snaze propagovat česko-francouzské styky 1878 spoluzaložil a redigoval francouzský literární časopis *Le Pragois*, dále redigoval beletristickou přílohu *Nových mód* a *Nových pařížských mód* (s názvy *U domácího krbu* a *Dámské besedy*), časopis *Knihkupecký oznamovatel* a *Topičův sborník*. Byl členem správního výboru *Umělecké besedy* a nakladatelského družstva *Máj* (v obou případech pokladník), v *Umělecké besedě* přednesl i řadu přednášek. 1868 spoluzaložil ochotnickou jednotu *Thalia*. Od 70. let se soustředil na bibliografickou a knihkupeckou problematiku (příspěvky v *Urbánkově Věstníku bibliografickém* a ve vídeňském časopise *Buchhändler-Correspondence*). 1877 založil s A. Michálkem a G. Franclem *Spolek československých knihkupeckých účetních* (1878–84 předseda), který vydával *Slovenský katalog bibliografický* (1877–81, H. redigoval roč. 3–5). 1894 byl jmenován členem mezinárodního sjezdu bibliografického v Bruselu. – H. žena byla nemanželskou dcerou J. Mánesa.

H. zájem se štěpil mezi odbornou činnost knihkupeckou a bibliografickou a práci beletristy. Jako prozaik vycházel často ze svých odborných zkušeností, zejména v humoristicky zabarvených fejetonech s knihkupeckou tematikou (*Z ptací perspektivy*), vyznačujících se živou společenskou charakteristikou, bystrým postřehem a zdařilou typologií postav. H. beletristická práce, svědčící o snaze najít literatuře novou tematiku vypozerovanou ze života, se inspiro-

vala vojenským prostředím (*V obraně vlasti*), životem pražských i venkovských středních vrstev (*Kniha novel*); zachycuje též rozdíly mezi představiteli rodící se české buržoazie a příslušníky nejnižší sociální vrstvy (*Mezi pány a služebníky*). V H. prózách dominuje všední lidský typ, příslušník středních vrstev, jehož osud líčí H. s důrazem na detail (společenské souvislosti obsahuje próza *Rytíři ze zlata*). Tam, kde H. čerpá látku ze života bezprostředně, snoubí se jeho prosté vypravěčství s dobře odpozorovanými situacemi, s převážně zdařilými charakteristikami postav a s vystižením zvláště historických souvislostí. Odpoutává-li se od autopsie (např. *Nová sbírka prací beletristických*), je pro H. prózu příznačná vykonstruovanost děje s banálními zápletkami a figurkářsky pojatými postavami. H. literárněhistorické práce, vycházející z názoru, že bez znalosti dějin a literatury minulosti nelze posoudit literaturu současnou, jsou určeny nejširšímu publiku. Těžiště H. díla spočívá v odborné činnosti. Organizací knihkupeckého školství a sestavením příruček pro tento obor se zasloužil o vyšší úroveň knihkupecké literatury i odborného vzdělání knihkupců. Dlouhá léta shromažďoval H. bibliografický materiál pro velký bibliografický slovník, k jehož realizaci nedošlo. V rukopise zůstala hra *Císař Josef II.*

PSEUDONYMY: Al. z Drahejšova, J. M. Akrovoh (zejm. Paleček), Vlastimil Nadějný (zejm. Lumír). ■ PŘÍSPĚVKY in: *Buchhändler-Correspondence* (Víděň); *Knihkupecké zprávy*; *Knihkupecký oznamovatel* (1894–96); *Květy* (1881–88); *Lit. listy* (1885–93); 1885 *Naše knihkupectví a jeho poměr k české produkci*, i sep., 1891 *Umělecká beseda v Praze*, její vznik, vývoj i význam za 25 let); *Lumír* (1885–1903); *Máj* (1902–12); *Moderní život* (1903); *Nár. listy* (1880–87); 1884 *O knihopisu v písemnictví národů slovanských*); *Paleček*; *Pokrok* (1874–82); *Pražské noviny*; *Ruch* (1884–88); *Slovenský katalog bibliografický* (1879–81); *Světozor* (1886); *Švanda dudák* (1882–85); *Urbánkův Věstník bibliografický*; *Vesna* (1889); *Výr. zpráva Odborné pokračovací školy Grémia knihkupců a nakladatelů pražských* (1904–14); *Vzpomínky členů Máje* (1903); *Vzpomínky na paměť třicetileté činnosti Umělecké besedy* (1893); *Zlatá Praha* (1899 *Daniel Adam z Veleslavína*). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: *Různé listy* (PP b. d., 1882); *Poutí života* (PP b. d., 1883); *Nová sbírka prací beletristických* (PP 1885); *Z ptací perspektivy* (PP, FF 1885); *Rytíři ze zlata* (P b. d., 1887); *V obraně vlasti* (P 1887); *Doba úpadku a vzkříšení národní literatury české se zřetelem k událostem dějepisným* (1888); *Mezi pány a služebníky* (R

1890); *Knih novel* (1891); *Promluva ... o životě a působení ...* Fr. L. barona Riegra (b. d., 1903); *Přehled dějin literatury české* 1, 2 (1901); *Přehled dějin literatury všeobecné* 1, 2 (1901). – *Ostatní práce*: *Nauka o praxi knihkupecké* (b. d.); *Nauka o sortimentu německém, spojená s mluvnickým cvičením a německou terminologií* (b. d., upr. vyd. 1915 s tit. Úvod do sortimentu německého, spojený s mluvnickým cvičením a německou terminologií, ed. J. Gotthard); – posmrtně: *Dějiny Grémia knihkopců a nakladatelů pražských* (1921). ■ **REDIGOVAL časopisy**: *Le Pragois* (1878–82), *U domácího krbu*, zábavná příloha *Nových mód* (1889–94), *Dámské besedy*, beletristická příloha *Nových pařížských mód* (1895–1909), *Knihkupecký oznamovatel* (1894–96), *Topičův sborník* (1914–15); *knižnici*: *Přítel domoviny* (1888). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: *Slovanský katalog bibliografický* 1–3 (1879–81; 1879 s J. Kloučkem, 1880 s J. Zárubou). ■

LITERATURA: ● ref. *Z ptačí perspektivy*: F. Bílý, *Osvěta* 1885, s. 282; E. Miřiovský, *Zlatá Praha* 1885, s. 52; A. F. Tichý (F. Dlouhý), *Lit. listy* 1885, s. 50 ●; ● ref. *Nová sbírka prací beletristických*: na., *Světozor* 1886, s. 302; V. Vítězný, *Lit. listy* 1886, s. 176; F. V. Vykoukal, *Rozhledy literární* 1, 1886/87, s. 80; E. Miřiovský, *Hlas národa* 13. 2. 1887 ●; ● ref. *Doba úpadku a vzkříšení národní literatury české...*: J. F. Vrba (F. Dlouhý), *Lit. listy* 1889, s. 265; F. Bačkovský, *Vlast* 5, 1888/89, s. 632, 711 ●; J. V. Novák: ref. *Mezi pány a služebníky*, *Lit. listy* 1891, s. 53; ● ref. *Knih novel*: J. S., *Lit. listy* 1892, s. 307; F. V. V. (Vykoukal), *Světozor* 1892, s. 442; A. P. (Procházka), *Niva* 1893, s. 15 ●; ● k 60. nar.: an., *Čes. svět* 4, 1907/08, s. 17; H., *Máj* 6, 1907/08, s. 709; an., *Zlatá Praha* 25, 1907/08, s. 546; -n-, *Zvon* 8, 1907/08, s. 720; an., *Lit. rozhledy* 2, 1908/09, s. 66 ●; R. J. Kronbauer: J. M. H., *Výr. zpráva Odborné pokračovací školy Grémia knihkopců ...* 13, 1910/11; R. J. Kronbauer: *Z archivu knihkupeckého Grémia pražského*, *Máj* 11, 1912/13, s. 565; ● nekrology: an., *NL* 2. 12. 1914; R. J. Kronbauer, *Máj* 12, 1913/14, s. 545; an., *Zlatá Praha* 32, 1914/15, s. 107; an., *Zvon* 15, 1914/15, s. 156; an., *Nové ilustrované listy* 1914, s. 454; L. K. Žižka, *Knihkupecký oznamovatel* 1914, č. 21 + *Knihkupecké rozhledy a zprávy* 1915, č. 1; F. V. Vykoukal, *Osvěta* 1915, s. 228 ●; L. K. Žižka: J. M. H., *Výr. zpráva Odb. pokračovací školy Grémia knihkopců ... + Památce J. M. H.*, *Čes. knihkupec* 1928, č. 34 + *První ředitel ... J. M. H.*, sb. *Setba* 1898–1938 (1940); F. Skácelík in *Krásná setkání* (1970, s. 28, 301); K. Bílek in *Literární pozůstalost J. M. H.* (LA PNP 1975).

bs

Karel Hovorka

* 22. 12. 1867 *Choltice u Přelouče*

† 14. 11. 1952 *Choltice*

Autor povídek pro mládež, literární historik a publicista, orientující se zvláště na regionální problematiku.

Narodil se jako nemanželský syn a 1883 byl adoptován manžely Hovorkovými z Choltic. Studoval na pardubické reálce (mat. 1886), poté působil jako učitel na Litomyšlsku, jako ředitel měšťanských škol v Cholticích a nakonec jako ředitel obecné a občanské školy v Souši u Mostu. Stáří trávil v Cholticích.

Kromě beletrie soustřeďující se k drobnému povídkovému žánru určenému mládeži (*Děti od Krušných hor*) a námětově vycházející ze severozápadních a východních Čech, které autor znal z autopsie, se H. zabýval literární historií a regionálními dějinami. Většinu svých časopišcecky publikovaných literárněhistorických příspěvků věnoval dílu krajana z Choltic B. Jelínka, generačního druhu J. Vrchlického. Uspořádal jeho *Milostné písně* a vydáním vzájemné korespondence kolegů z hradeckého gymnázia B. Jelínka, A. Jiráska a J. Vrchlického přiblížil přátelské a tvůrčí umělecké klima 70. let minulého století. Četné H. články o Krušnohorsku, Pardubicích a pardubickém kraji s historickou a národopisnou tematikou, které tiskl v krajiniských časopisech a jež vydával i knižně, spojuje jejich vzpomínkový charakter (*Pod Krušnými horami za války světové, Jak bývalo v Pardubicích*). Podávají i dílčí příběhy osob spojených životem nebo dílem s daným regionem i zajímavosti z jeho historie a současnosti. Ve středu H. pozornosti je zvláště způsob života drobného měšťanstva a důstojnictva, autorovy závěry však postrádají dostatečné pramenné zázemí a zobecňující nadhled.

ŠÍFRA: K. H. ■ **PŘÍSPĚVKY in**: *Besedy Času* (1912–13); *Čas* (1915); *Jitřenka* (Polička, 1892–97); *Lid. noviny* (1931–41); *Malý čtenář* (1899–1900); *Nár. osvobození* (1931–37); *Naše zprávy* (1940); *Od Trstenické stezky* (Litomyšl, 1935 *Vzpomínka na Jos. Chalupníka*, 1939/40 *Za Arnem Novákem*); *Právo lidu* (1928); *Rozhledy* (1932–34; 1932 *Z mladých let J. Vrchlického*); *Tribuna* (1925–28; 1925 *Počátky českého umění dramatického*. F. Krumlovský); *Venkov* (1928–37); *Východočeský republikán* (Pardubice); *Zlatá Praha* (1916, Bohdan Jelínek). ■ **KNÍŽNĚ**. *Beletrie a práce o literatuře*: *Vzpomínky na Pardubice*

Hovorka

(1913); Pod Krušnými horami za války světové (vzpomínky, b. d., 1922); Babička (D pro ml., 1924, podle B. Němcové); Děti od Krušných hor (PP pro ml., 1928, rozšíř. vyd. 1933); Jirásek, Vrchlický, Jelínek (vzáj. koresp. propojená textem, b. d., 1933); Jak bývalo v Pardubicích (vzpomínky, Hradec Král. 1938). – *Ostatní práce*: Sebranice (v Litomyšlsku) a obce přifařené (studie, Polička 1892). ■ REDIGOVÁL *sborník*: Od hor Krušných (1922). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: B. Jelínek: Milostné písně (b. d., 1921). ■

LITERATURA: F. Homolka: ref. Babička, Úhor 1925, s. 81; B. H.: ref. Děti od Krušných hor, Úhor 1933, s. 70; A. N. (Novák): ref. Jirásek, Vrchlický, Jelínek, LidN 29. 8. 1934; ne (A. Novák): Mladí básníci v Kanálce r. 1872, LidN 29. 8. 1934, odp. vyd.

bs

Hovory o knihách

1937–1939

Literární čtrnáctideník nakladatelství Melantrich.

Redaktor: V. Kaplický. – *Vydavatel*: nakl. Melantrich, Praha. – *Periodicita*: čtrnáctideník. 1937 (roč. 1) 14 čísel; 1938 (roč. 2) 18 čísel; 1939 (roč. 3) 19 čísel. – Časopis byl v době protektorátu úředně zastaven.

Nakladatelský časopis, soustředěný zejména k propagaci knih Melantricha, usiloval o pestrost obsahu i žánrů. Příspěvky byly psány po nejvíce autory publikujícími v nakl. Melantrich anebo se vztahovaly k produkci tohoto nakladatelství. Bohatá byla rubrika recenzí, zpráv, informací a poznámek ke dni. Časopis se zabýval také aktuálními otázkami kulturními a uměleckými. V souvislosti s politickými událostmi 1938 a 1939 kladl důraz na význam české knihy a české kultury vůbec.

Redakce se často obracela na spisovatele, aby se vyslovili ke svým dílům nebo prozradili své tvůrčí plány (K. J. Beneš, J. Durych, M. Elpl, F. Halas, E. Hostovský, J. John, J. Kopta, B. Mathesius, J. Morávek, V. Neff, K. Nový, I. Olbracht, J. Seifert, F. E. Šaman, J. Toman, J. Žák). Časopis uspořádal řadu anket: Která česká kniha je vám nejmilejší? (1. a 2. roč.: E. F. Burian, J. Durych, M. Elpl, O. Fischer, J. Frejka, A. Grund, B. Klička, J. Mahen, R. Medek, J. Mukařovský, A. Novák, I. Olbracht, A. Pražák, M. Pujmanová, V. Talich,

A. Vyskočil aj.); Nejdůležitější české a slovenské knihy za dvacet let republiky (2. roč.); Román a film (3. roč.: K. J. Beneš, J. Kopta, M. Majerová aj.); Matky českých spisovatelů (3. roč.: J. Čarek, J. Grmela, F. Halas, J. Jahoda, J. John, B. Klička, E. z Lešehradu, H. Malířová, J. Mařánek, J. Morávek, I. Olbracht, M. Pujmanová, F. X. Svoboda, F. E. Šaman). Alšovu Špalíčku bylo věnováno téměř celé 11. č. 3. roč., č. 14 se zabývalo vědeckými publikacemi nakl. Melantrich a č. 16 knihami určenými dětskému čtenáři. Dále přinesl 3. roč. čtenářskou anketu o české knize a anketu na téma Upravovat staré texty? (V. Černý, J. Durych, J. S. Machar, J. Mukařovský, I. Olbracht, F. Trávníček, B. Václavek, E. Vachek). Články o uměleckých otázkách publikovali K. Bednář, P. Buzková, J. Čep, J. Hora, V. Kaplický, B. Klička, M. Majerová, B. Mathesius, B. Mencák, F. Nechvátal, I. Olbracht, J. Träger, A. Vyskočil, V. Závada aj. Časopis přinesl rovněž (v roč. 1–2) kolektivně vytvořený detektivní příběh, jehož jednotlivé kapitoly napsali J. Čep, M. Elpl, E. Hostovský, B. Klička, J. Kopta, M. Majerová, J. Morávek, V. Neff, K. Nový, I. Olbracht, F. E. Šaman.

zt

Hovory Sfinx (čas.) viz in Sfinx

Marie Hovořáková

* 22. 8. 1910 *Seninka* u Vsetína
† 11. 3. 1971 *Dobřany* u Plzně

Prozaička a autorka knih pro děti, zpodobující rodné Valašsko v krajové osobitosti lidských povah a způsobu života.

Vl. jm. Marie Cedidlová. – 1932–35 studovala na učitelském ústavu ve Val. Meziříčí, potom učila v Kopanici, osadě obce Korytné u Nového Města nad Váhom (Podolie-Korytné) (1935–39), v Huslenkách u Vsetína (1939–41) a na měšťan. škole ve Vsetíně (1941–47). Během válečných let nervově onemocněla, od 1947 se

lécila. 1961 připravila pro televizi pořad Kus života těžkého (k 700. výročí založení města Bruntálu). Před smrtí žila v Nejdku u Karl. Varů.

Autorčin debut, antropomorfizovaný příběh zaječí rodinky *Ušáčekové a hojdušky*, alegorizuje tíživou situaci doby okupace, proto v sobě zahrnuje též tragické momenty. Svět venkovských dětí postihuje H. v poeticky laděných knížkách pro mládež, v nichž využívá i nářečí a folklórních prvků (pověsti, pohádky, variace na lidové písně). Oba psychologické romány z valašské vesnice odkrývají osobitý charakter jejich obyvatel, determinovaný drsným rázem valašské přírody: román *Dvoji tvář* přináší námět nesmiřitelného konfliktu dvou nevlastních bratří, román *Rod Vlhů* konfrontaci dvojího sedláckova manželství a trojí generace rodu.

PŘÍSPĚVKY in: Venkov (1942). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Ušáčekové a hojdušky (P pro ml., 1941); Dvoji tvář (R 1942); Dům otcovský (P pro ml., 1943); Rod Vlhů (R 1944); Písničky vyprávějí (PP pro ml., 1944). ■

LITERATURA: ● ref. Dvoji tvář: K. P. (Polák), Nár. práce 19. 9. 1942; B. Polan, LidN 24. 11. 1942 ●● ref. Rod Vlhů: J. Machoň, LidN 13. 9. 1944; V. Tichý, Nár. práce 11. 11. 1944 ●; vpa (V. Pazourek): ref. Písničky vyprávějí, LidN 22. 12. 1944.

sb

Matouš Hozius Vysokomýtský

* asi 1555

† říjen 1589 *Kolín*

Latinský humanistický básník, překladatelský zprostředkovatel prvního systematického seznámení s životem Moskevské Rusi.

Psal se též Hosius, Fifek, Fifka, Přestal. – Syn vysokomýtského měšťana Jiřího Přestala. Studoval na pražské univerzitě (od 1574 jako chovanec Nazaretské koleje, 1577 bakalář). Byl rektorem školy od 1575 v Ústí n. L. a od 1576 v Mělníku, od 1580 krátce spravoval kolínskou školu, ale brzy se sňatkem domohl bohatého hospodářství a významného postavení v Kolíně. 1582 byl obecním starším, 1583 jedním ze školních inspektorů, 1589 konšelem. Po smrti první ženy (1582) se 1584 oženil znovu.

Kulturního života v Kolíně se H. horlivě účastnil jako člen literátského bratrstva. Jeho četné akrostichické a dedikační básně, vydávané v drobných tiscích a na jednolistech, svědčí o veršovnícké obratnosti, jíž autor využíval k posílení styků se svými přáteli a mecenáši. Od univerzitních let ho vázalo přátelství s D. Adamem z Veleslavína, který po H. předčasně smrti upravil a vydal jeho překlad kosmografického spisu italského válečníka v polských službách A. Guagniniho o Rusku. Překlad odpovídal naučně vzdělavatelnému programu Veleslavínovy družiny a stal se prvním soustavným poučením o Rusku v české literatuře; jeho tendence, namířená proti carskému samoděržaví, souzněla s postojem českého měšťanstva vůči absolutistickým snahám habsburských panovníků v Čechách.

KNIŽNĚ. *Poezie*: Carmen de humili et contempto Christi in urbem Hierosolymam ingressu (Budyšín 1575); Ode tricolos tetrastraphos de gloriosa resurrectione Iesu Christi... (1577); Acrostichis in orationem Dominicam... (Olomouc 1578); Acrostichis in invocationem Spiritus sancti... (1579); Oratio pia ac sancta Danielis prophetae ad Deum optimum... (1579); Acrostichica precatio continens doctrinam de vera fide ac spe in unum Deum... (1580); Acrostichis complectens descriptionem symboli „Deus refugium meum et virtus“... (1580); Acrostichis de beneficiis Dei... (1580); Carmen iambicum in diem nativitatis Iesu Christi... (1580); Historia Primislai Ottogari, eius nominis secundi... (1580); Acrostichis, complectens descriptionem symboli „Omnia morte sua mihi Christus“ (b. d., asi 1580); Carmen elegiacum in natalem... sacerdotis Matthiae Fraggarii Chrudimensis... (1582). – *Překlad*: Alessandro Guagnini: Kronika moskevská (1590). ■

BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 2 797–2 800; Rukověť humanistického básnictví 2 (1966). ■ LITERATURA: H. Jireček in Královské město Vysoké Mýto (1884); Č. Zibrť: M. Hozia Kronika moskevská, Slovanský sborník 6, 1887; J. Vávra in Dějiny města Kolína 1 (1888); J. Šafránek: M. H. V., Výr. zpráva reál. gymnázia v Kolíně 1890; Z. Winter in Život a učení na partikulárních školách v Čechách v 15. a 16. stol. (1901); J. Stáhlík: Historické paběrky, Mělnické listy, 5. 1. a 2. 2. 1923 + Dva učení přátelé Veleslavínovi na Mělnice n. L., Výr. zpráva reál. gymnázia v Mělnice 1928/29; F. Kleinschnitzová in Vox saeculi (1931); V. Vařejková: Kronika moskevská, Bulletin Vysoké školy ruského jazyka a literatury 1, 1956; J. Macůrek: První český obraz Rusi „Kronika moskevská“ z r. 1590 a jeho prameny, Slavia 1962; M. Kopecký in Daniel Adam z Veleslavína (1962).

jk

Hra o Kristovu zmrtvýchvstání...

Hra o Kristovu zmrtvýchvstání i o jeho oslavení

Asi přelom 14. a 15. století

Veršovaná česká pašijová hra přinášející společenskokritické prvky v biblickém námětu.

Hra souvisí s jedním tematickým okruhem latinských pašijových her (*Ludus de resurrectione Domini*), látka Kristova zmrtvýchvstání je v české dramatické literatuře zpracována později než novozákonní vyprávění o dějích časově po něm následujících. Dílo vzniklo asi na rozhraní 14. a 15. století, v jeho nejstarším zápisu v Klementinském rukopisu (z 1516–26) je sice jazyk přizpůsoben stavu na počátku 16. století, avšak nese zjevné stopy prvotní jazykové podoby; možná je tu pozměněno i původní textové znění, zřejmě je značně přepracován hudební part.

K starší evropské tradici her o Kristově zmrtvýchvstání se české drama řadí volbou a uspořádáním základních tematických prvků (začátek se odehrává v pekle, pak jednájí Židé s Pilátem o stráž u Kristova hrobu, nato vstává Kristus z mrtvých a vstupuje do pekla, aby vykoupil ze zatčení hříšné duše). Hra má 920 českých veršů sdruženě rýmovaných a drobné vložky latinské. Satirickou tvorbu poloviny 14. století připomíná kritikou řemeslníků (např. skladby Hradeckého rukopisu), navíc stihá výsměchem i zbabělé rytířstvo a paroduje jeho spory o rodové přednosti. Najdeme tu i některé běžné středověké humorné narážky na žáky a na baby, čertovy pomocnice. K dlouhé životnosti hry přispěly patrně nejvíce právě ony satirické a humorné složky.

EDICE: A. Patera: Drkolenské zbytky staročeských her dramatických ze 14. stol., ČČM 1889; J. Máchal in Staročeské skladby dramatické původu liturgického (1908, paleografické vyd.); J. Hrabák in Staročeské drama (1950); – *ukázka*: in Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu (1957). ■

LITERATURA: J. Truhlář: O staročeských dramatech velikonočních, ČČM 1891; F. Menčík in Příspěvky k dějinám českého divadla (1895); J. Máchal: Staročeské velikonoční slavnosti dramatické, Věstník KČSN 1906 + Drkolenský zbytek staročeských her dramatických, LF 1906; Z. Nejedlý in Počátky husitského zpěvu (1907, 1954 s tit. Dějiny husitského zpěvu 1); J. Máchal in Staročeské skladby dramatické původu liturgického (1908) + in Dějiny českého drama (1917, další vyd. 1929); S. Souček: Rakovnická

vánoční hra (1929); J. Vilíkovský: K dějinám staročeského dramatu, sb. Hrst studií a vzpomínek (A. Beerovi) (1941) + Latinské kořeny staročeského dramatu, in Pisemnictví českého středověku (1948); J. Hrabák in Staročeské drama (1950); F. Svejkovský: Divadlo raného a vrcholného feudalismu a krize divadla za husitství, sb. Dějiny českého divadla 1 (1968).

zdt

Hra o sv. Dorotě

Asi počátek 17. století

Veršovaná lidová hra, zpracovávající v rozličných textových podobách látku středověké legendy a provozovaná na venkově až do 19. století.

Nejstarší text je zapsán v 3. dílu rukopisného sborníku Košetického (418 veršů sdruženě rýmovaných). Zápis vznikl někdy před 1686, kdy již byla hra delší dobu provozována (počátkem 17. stol. ji hráli např. třeboňští žáci, byla na repertoáru krumlovské jezuitské koleje, v pobělohorské době ji hrály i cizí kočovné společnosti, např. Schillingova v Praze). Vedle vánočních her se hra o sv. Dorotě stala nejoblíbenější lidovou zábavou v českém prostředí, které ji zpracovalo v různých variantních podobách, pronikla i na Slovensko a do Polska.

Tradiční středověký legendární námět (pohanský císař chce pojmout za choť křesťanskou dívku Doroteu, když je odmítnut, dává ji mučit, ona však nejen nepodléhá, nýbrž obrací na křesťanství i své sestry, císařova písaře a jednoho z katů) je lidovým prostředím upraven tak, že v něm do popředí vystupuje konflikt mezi bohatstvím a chudobou, přičemž sympatie anonymních tvůrců jsou na straně chudých. Byla zdůrazněna role písařova a přibyly úlohy čertů, navazujících přímý styk s publikem a vnášejících do vážného dramatického děje humor (v závěru některých zpracování hrají karty o císařovu duši, odnášejí tyрана do pekla). Hra byla provozována po domech zebraými žáky zpravidla k 6. únoru (svátek sv. Doroty) a udržela se na venkově až do 19. století. Má mnoho variant, někdy lze hovořit i o samostatném díle vzniklém na základě daného tématu. V některých verzích tvořila píseň o Dorotě ústřední hudební motiv, který se udržel samostatně a byl různě obměňován a zpíván jako koleda, i když už hra sama za-

nikla. V nové době zpracoval text E. F. Burian pro První lidovou suitu (prem. 1938).

EDICE: J. Feifalik in *Volksschauspiele aus Mähren* (Olomouc 1864, nové vyd. s tit. *Lidové hry z Moravy*. Sbirka J. Feifalika, 1986, ed. J. Kolár); A. Podlaha in *Třetí díl rukopisného sborníku Evermoda Jiřího Košetického*, *Sborník Hist. kroužku Vlast* 15, 1914; P. Bogatyrev in *Lidové divadlo české a slovenské* (1940); Z. Kalista in *České baroko* (1941); J. Hrabák in *Lidové drama pobělohorské* (1951). ■

LITERATURA: F. Sušil in *Moravské národní písně* (1883); F. Menčík in *Příspěvky k dějinám českého divadla* (1895); M. Rybák: *Slovenská hra o sv. Dorotě*, ČL 13, 1904; Š. Dvořák: *Hra o sv. Dorotě*, ČL 18, 1909; Č. Zíbrt in *Veselé chvíle ze života lidu českého 3. Smrt nesem ze vsi. Pomlázka se čepeří* (1910); A. Fischer in *Polskie widowiska ludowe* (Lvov 1916); J. Máchal in *Dějiny českého dramata* (1917, další vyd. 1929); E. F. Burian in *Pojďte, lidé, na divadla s železnými kladivama* (1941); J. Gebauer in *Stati literární dějepisné 1* (1941); E. F. Burian in *O nové divadlo* (1946); K. Horálek in *Staré veršované legendy a lidová tradice* (1948); J. Hrabák in *Lidové drama pobělohorské* (1951); B. Pernica in *Říkadla, škádlivky, lidové hry a písně 1* (1952); J. Hrabák: *Tři úvahy o verši doby pobělohorské*, in *Studie o českém verši* (1959); A. Václavík in *Výroční obyčje a lidové umění* (1959); O. Sirovátka: *Komedie o svaté panně Dorotě a lidové dorotské hry*, ČL 47, 1970; viz též EDICE.

zdt

Hra veselé Magdalény

3. čtvrtina 14. století

Zlomek české veršované pašijové hry, která v rámci středověkého náboženského divadla a při použití biblické látky zpracovává s moralizující tendencí světské téma.

Dílo je vzácným dokladem tzv. partikulární hry, tj. dramatického zpracování nepašijové biblické epizody, určeného k provozování při velikonočních (pašijových) hrách. Jeho zlomkovitý zápis pochází asi z 1365–1385 (Drkolenský rukopis).

Hra má 106 veršů sdruženě rýmovaných a je dvoudílná: první část obsahuje pekelný výjev, který bývá obvyklým úvodem pašijových her (Lucifer posílá své druhy mezi lidi a přikazuje jim, aby přivedli do pekla hříšné duše), v druhé

části vystupuje Magdaléna jako středověká frejřka, zpívá milostné písně a zve k sobě záletníky, přitom ji podporují ďáblové. Na varování sestry Marty však nakonec slibuje pokání. Zvláštní hodnota hry plyne z toho, že v evropském měřítku jsou samostatné magdalénské hry vzácné (motiv se pravidelně uplatňoval jen jako součást rozsáhlých pašijových celků), že v ní převažuje světský rys jak v zobrazení Magdalény jakožto svůdnice, tak v pojetí moralizující tendence a že se v textu uplatňují písně milostného obsahu (Kudy jsem já chodila, Byla jsem v sádku), jež nesou stopy písně lidové.

EDICE: A. Patera: *Drkolenské zbytky staročeských her dramatických ze 14. stol.*, ČČM 1889; J. Máchal in *Staročeské skladby dramatické původu liturgického* (1908, paleografické vyd.); J. Hrabák in *Staročeské drama* (1950); – *ukázka*: in *Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu* (1957). ■

LITERATURA: J. Truhlář: *O staročeských dramatech velikonočních*, ČČM 1891; F. Menčík in *Příspěvky k dějinám českého divadla* (1895); J. Máchal: *Drkolenský zbytek staročeských her dramatických*, LF 1906 + *Staročeské velikonoční slavnosti dramatické*, *Věstník KČSN* 1906; Z. Nejedlý in *Počátky husitského zpěvu* (1907, 1954 s tit. *Dějiny husitského zpěvu 1*); J. Máchal in *Staročeské skladby dramatické původu liturgického* (1908) + in *Dějiny českého dramata* (1917, další vyd. 1929); J. Vilikovský: *K dějinám staročeského dramatu*, sb. *Prst studií a vzpomínek (A. Beerovi)* (1941) + *Latinské kořeny staročeského dramatu*, in *Pisemnictví českého středověku* (1948); J. Hrabák in *Staročeské drama* (1950); F. Svejkovský: *Divadlo raného a vrcholného feudalismu a krize divadla za husitství*, sb. *Dějiny českého divadla 1* (1968).

zdt

Josef Hrabák

* 3. 12. 1912 *Brno*

† 6. 8. 1987 *Brno*

Literární vědec zabývající se dějinami staré i nové české literatury, literární teorií (hlavně naukou o verši a poetikou), literárněvědnou metodologií, komparatistikou, kritikou současné produkce i ediční teorií a praxí; usiloval o komplexní pěstování literární vědy, jež problémy řešil z hlediska marxistického historismu.

Syn úředníka zemského finančního ředitelství; vyrůstal v národnostně smíšené části Starého Brna. Navštěvoval cvičnou obecnou školu při učitelském ústavu, na reálném gymnáziu (mat. 1931) jeho zájmy ovlivnili zvláště B. Václavek, B. Markalous (tj. J. John) a B. Zbořil; na brněnské filoz. fakultě (1931–35, čeština, francouzština, doktorát 1937 prací *Staropolský verš ve srovnání se staročeským*) byl žákem B. Havránka, R. Jakobsona, A. Nováka, F. Wollmana, P. M. Haškovce. Od 1935, kdy začal také odborně publikovat, učil na středních školách v Brně, jen 1936–37 v Lipníku n. Bečvou. 1937 byl přijat za člena Pražského lingvistického kroužku. 1938 se oženil s JUDr. M. Radimskou, vnučkou historika a básníka F. J. Rypáčka (1853–1917); dcera Marie, provd. Krčmová (nar. 1940), pracuje v oblasti jazykovědy. Od 1945 H. přednášel na filoz. fakultě v Brně, 1946 se habilitoval prací *Smilova škola* a byl pověřen přednáškami a vybudováním filologického semináře na nově zřízené pedagogické fakultě; od 1948 zde byl profesorem, 1953–78 profesorem české literatury na filoz. fakultě (1954–60 děkan, 1953–70 vedoucí katedry české a slovenské literatury a literární vědy), 1973–74 vedl staročeský seminář na UK. V 50. letech současně vybudoval a vedl oddělení starší české literatury v Ústavu pro českou literaturu ČSAV v Praze, od 1961 externě řídil jeho brněnské pracoviště, zřízené na H. podnět stejně jako literární oddělení Moravského muzea. 1956 dosáhl hodnosti doktora filologických věd prací *Studie ze starší české literatury*, 1965 byl zvolen členem korespondentem ČSAV. V práci vědecké a vědeckoorganizační (Literárněvědná společnost ČSAV, Socialistická akademie, Svaz čs. spisovatelů, mezinárodní spolupráce v oblasti slavistiky apod.), která vždy široce zasahovala do obecného kulturního dění, neustal ani po odchodu do důchodu (1978). Podnikl studijní a přednáškové cesty do SSSR, Polska, Jugoslávie, NDR, NSR, Anglie, Francie, Bulharska.

Zárodky H. širokého pracovního záběru i komplexního pohledu na literární tvorbu lze nalézt již v jeho prvních pracích, vznikajících v době, kdy strukturalismus vzbudil zvýšený zájem o tvar a výrazovou stránku literárních děl. Srovnávací studium staročeského a staropolského verše, při kterém se prolínaly aspekty lingvistické a literárněvědné, se stalo základnou pro H. bádání literárněhistorická, versologická i komparatistická, propojující navzájem svá hle-

diska i metody a doplňující se ještě o stanovisko literárněkritické. Východiskem H. teoretických analýz byla starší česká literatura; v 50. letech propracoval marxistickou koncepci jejího vývoje, akcentující tendence k demokratizaci kulturních hodnot (Dějiny české literatury, díl 1). V návaznosti na některé podněty J. Vilikovského a francouzské medievalistiky objasnil zvláštnosti literárního procesu v starších obdobích českého písemnictví a proměny společnkoestetické funkce literatury; spojením studia ideového významu děl s výkladem a hodnocením jejich uměleckých prostředků překonal meze jak filologické, tak sociologické metody. Ve svých studiích i edicích se zaměřoval zvláště na ty památky a prvky starší literatury, které obsahovaly tendenci k zlidovění písemnictví (zavedl např. pojem pololidová literatura pro nefolklorní tvorbu nevznikající přímo v lidovém prostředí, ale pro ně určenou a šířenou v podobě kramářských písní a knížek lidového čtení nebo jako rukopis). Ve svých versologických pracích se H. zabýval jednak obecnými problémy verše se zřetelem k jeho funkci a významové hodnotě i otázkami jeho jednotlivých složek a typů (*Úvod do teorie verše, Z problémů českého verše*), jednak vývojem českého verše od středověku po dnešek (*Studie o českém verši*); dospěl k novému pojetí specifické podstaty českého verše rozlišením jeho dvou základních veršových typů, sylabického (trochej a jamb) a daktylského bližícího se čistě tónickému (*O charakter českého verše*). Z jednostranně lingvistického přístupu vymanil naši versologii sledováním literárněhistorických a společenských faktorů působících při utváření verše. Od studia hranic mezi veršem a prózou dospěl k soustavnějšímu průzkumu poetiky prózy, zvláště proměn jejich tvárných postupů v různých etapách společenského vývoje, odrážejících se i v rozdílnosti pohledu na problematiku lidské existence (*K morfologii současné prózy*). Syntézu soudobých poznatků o tvaru literárního díla podal knihou *Poetika*, spojující zřetel literárněteoretický s historickým. Přehled vývoje a rozvětvení nejproduktivnějšího žánru současné literatury přineslo *Čtení o románu*, nepřehlížející ani masovou zábavnou produkci; na ni se cele soustředil v knize *Napínavá četba pod lupou*, analyzující detektivní a dobrodružný žánr, i v dalším svazku *Od laciného optimismu k horroru*. Od řešení problémů srovnávací metriky slovanské, k němuž směřovaly již rané práce,

dospěl H. k ucelenému pohledu na základní teoretickou problematiku mezinárodních literárních vztahů v příručce *Literární komparatistika*. Při studiu nové české literatury se zprvu soustřeďoval ponejvíce k autorům spjatým s prostředím moravským a slezským (*P. Bezruč a jeho doba*, J. Mahen, J. John, J. Uher a jiné osobnosti utvářející literární a vědecký život na Moravě), což mu dávalo příležitost k teoretickému řešení specifčnosti literatury mimo státní a kulturní centrum i problematiky regionální tvorby, k níž přistoupil na základě funkčního hlediska (*Šest studií o nové české literatuře, Život s literaturou*). Celkový pohled na vývoj literatury první poloviny 20. století podal v populární příručce *Průvodce po dějinách české literatury*. Těžisko H. literárněkritické činnosti se postupně přesunulo od recenzí k rozborům celých žánrových oblastí, jako byla satira 50. let, budovatelský román, angažovaná próza, historická próza, současná románová epika (*Šest studií o nové české literatuře, Jedenáct století, Úvahy o literatuře*); při soustavném hledání vztahu literatury ke společnosti věnoval značnou pozornost otázkám kompozice, stylu apod., které vykládal důsledně pod zorným úhlem obsahové stránky děl, a od konkrétního rozboru dospěl k objasnění zásadní problematiky daného žánru. Věcnost, jasné a přístupné styl i schopnost vytvořit názorně komplikované jevy předurčily H. k úloze vychovatele náročného čtenáře (*Staročeská satira, Řeč písemnictví, Umíte číst poezii a prózu?* aj.). U H. však není mezi přísně vědeckou a popularizační prací ostrá dělicí čára: i jeho náročné práce usilují o srozumitelnost pro každého vzdělaného čtenáře, a naopak knihy pojaté populárně přinášejí nové poznatky, jsou vesměs přínosem i pro literární vědu a leckdy představují jediné naše obsáhlejší zpracování daného tématu (*Čtení o románu*, monografie o soudobých spisovatelích). Totéž platí o H. vysokoškolských skriptech a učebnicích (*Úvod do teorie verše, Úvod do studia literatury, Starší česká literatura, Poetika, Literární komparatistika*). Napsal také množství úvodů a doslovů, někdy značně rozsáhlých, k edicím (např. Nejstarší české veršované legendy, 1964, Smutní kavaleři o lásce, 1968, Verše o perníkářství, 1964, J. Hus: Knížky o svatokupectví, 1954, J. Vrchlický, E. Albert: Vzájemná korespondence, 1954) a ke knihám O. Králíka, J. Mahena, B. Němcové, J. Johna, S. Čecha, J. Levého, O. Březiny, M. Kratochvílové, K. Hou-

by, V. Pazourka, A. Pludka aj. Podílel se rovněž na několika čítankách pro gymnázia a střední školy a napsal učebnici literární historie pro 1. roč. gymnázií.

ŠIFRY: ab, -ab-, C, cd, CD, Dr. J., e, f, fr, Hk, J. H., J. H-k, L., od, rd (většinou v Rovnosti a Listu Sdružení moravských spisovatelů). ■ PŘÍSPĚVKY in: sb. Acta Comeniana (1959); sb. Aktuální problémy literární vědy (1973); Akord (1942); sb. Ano, slyšet se navzájem (1985); sb. Antiquitas Graeco-Romana ac tempora nostra (1968); sb. Bedřich Václavek (1963); Bibliotheca classica orientalis (Berlín, 1966); Blok (1947–49); Brněnský večerník (od 1981); Brno Jiřímu Mahenovi (1957, katalog výstavy); Bulletin Ústavu ruského jazyka a literatury (1968); sb. Carolus quartus (1984); sb. Co číst ze světových literatur? (1961); Časopis Matice moravské (1937–58); Časopis Mor. muzea, vědy společenské (1967–69); Čes. literatura (1953–88); Českosl. rusistika (1959); sb. Československé přednášky pro 4.–7. mezinárodní sjezd slavistů (1958, 1963, 1968, 1973); Čes. jazyk (1950); Čes. jazyk a literatura (1959, 1980); sb. Česko-russkie i slovacko-russkie literaturnye otnošenija (Moskva, 1968); sb. Dar přátelství (1955); Dějiny a současnost (1961–63); Die Welt der Slaven (Wiesbaden, 1966); Drevnečeskaja literatura (Moskva, 1959, katalog výstavy); Estetika (1967); sb. Franku Wollmanovi k sedmdesátinám (1958); Host do domu (1954–65); sb. Humanistická konference 1966 (1966); alm. Chudým dětem (1945 Z doby Boženy Němcové; 1946 J. V. Sládek); Impuls (1966–67); Izvestija Akademii nauk SSSR, otdelenie literatury i jazyka (Moskva, 1958); sb. Josef Dobrovský 1753–1953 (1953); sb. K problémom vyučovania literatury na vysokých školách (1972); sb. K. M. Čapek Chod (Londýn 1985); Katalog výstavy díla Petra Bezruče v Brně září–říjen 1947 (1947); Kniha o Čapkovi (1988); sb. Konference o textu Slezských písní v Opavě 10. a 11. září 1963 (1964); sb. Księga pamiątkowa ku czci Konrada Górskiego (Toruń, 1967); L. I. Timofejev: Základy teorie literatury (1965; doplněn výklad o českém verši); sb. Ladislav Dolanský 1857–1910 (1960); Lid. demokracie (1954, 1974, 1983); Lid. noviny (1939–49); Linguistica Slovaca (1940–48); List Sdružení moravských spisovatelů (1946–48); Listy filologické (1947–86); Listy Klubu přátel poezie (1974); Lit. měsíčník (1973–87); Lit. noviny (1953); sb. Literatura i vremja (Moskva, 1977); Literatura ve škole (1953, 1958); Litteraria historica Slovaca (1946); Meandr (1968); sb. Medievalistická konference 1963 (1963); sb. Na přední stráži (1975); Naše řeč (1962); Nová mysl (1960); Nové knihy (1974); Nová svoboda (Ostrava, 1957); Nový život (1949–56); sb. O barokní kultuře (1968); Orientace (1967); sb. Padesát vítězných let (1973); Památník Petra Bezruče (průvodce, 1957); Pamiętnik słowiański (1971–72); Pavel Jozef Šafárik. Litteraria 4 (1961); sb. Pocta F. Trávníčkovi a F. Wollmanovi (1948); sb.

Poetics 1, 2 (Varšava 1962, 1966); Práce (1973); sb. Prace ofiarowane Kazimierzowi Wóycickiemu (Vilno 1937); Prager Rundschau (1936); Průvodce brněnskými hřbitovy (1946); sb. Renaissance und Humanismus in Mittel- und Osteuropa (Berlín 1962); Ročenka pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně 1947 (1948, Kapitoly ze srovnávací metricky česko-polské); sb. Rodné zemi (1958); Romboid (1985); Rovnost (1946–87; 1946–51 soustavná kritická činnost); Rudé právo (1973); Sborník odpovědí na voprosy po literaturovedeníju (Moskva 1958); Sborník Filozofické fakulty Univerzity Komenského, Philologica (1964); Sborník Matice slovenskej (1938); Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity, řada C (1961), řada D (1955–67), řada E (1961 a 1969); sb. Sesta slavica (Mnichov 1971); Slavia (1947–71); sb. Slavic Poetics (Haag–Paříž 1973); Slavica Pragensia 4 (1962); Slavica Slovaca (1983); Slavische Rundschau (1938–39); sb. Slavjanska filologija 2 (Sofia 1963); sb. Slezsko, český stát a česká kultura (1946); Slezský sborník (1947, 1958); Slovanský přehled (1958); sb. Slovanství v českém národním životě (1947); Slovenská literatúra (1965–76); Slovo a slovesnost (1936–63); sb. Slyšet se navzájem (1966); sb. Stav a úkoly literárněhistorického průzkumu Slezska (1949); sb. Stavba ve výši. Památce Otokara Březiny (1970); sb. Strana a literatura (1981); sb. Strážce tradice. Arnu Novákovi na památku (1940); Středisko (1931, báseň); sb. Studia poświęcone stosunkom literackim polsko-czeskim i polsko-słowackim (Vratislav–Varšava–Krakow 1969); sb. Studie a práce lingvistické I (1954, k 60. nar. B. Havránka); Svob. noviny (1946); Štafeta (Prostějov, 1979); Štěpnice (1949–52); sb. Teorie verše 1, 2 (1966, 1968); sb. To honor Roman Jakobson (Haag–Paříž 1967); sb. Trudy po znakovym sistemam 3 (Tartu 1967); sb. Tvorba s příl. Kmen (1971–85); sb. Umění a kritika (Praha 1961, Brno 1980); Universitas (1977, 1980); sb. Universitas Brunensis 1919–1969 (1969); Věda a život (1956–60); sb. Vědecký odkaz Otakara Zicha (1981); Věstník Matice opavské (1935); Výběr z nejzajímavějších knih (1980–86); Wissenschaftliche Zeitschrift der Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald, Gesellschafts- und sprachwissenschaftliche Reihe (1962); Wissenschaftliche Zeitschrift der Humboldt-Universität zu Berlin, Gesellschafts- und sprachwissenschaftliche Reihe (1967); Zagadnienia rodzajów literackich (Lodž, 1963); Zeitschrift für slavische Philologie (Heidelberg, 1966–67); Zeitschrift für Slawistik (Berlín, 1984); Zlatý máj (1969–72); Zprávy pro češtináře (1947); sb. Zbirka odgovora na pitanja (Bělehrad 1939); sb. Živý odkaz Julia Fučíka (1983). ■ KNIŽNĚ. Práce o literatuře: Staropolský verš ve srovnání se staročeským (1937); Smilova škola. Rozbor básnické struktury (1941); Petr Bezruč a jeho doba (1946); Kapitoly ze srovnávací metricky česko-polské (1947); Staročeská satira (1952); Lidové drama pobělohorské (1955, rozmnož.); Úvod do teorie verše (1956, řada dalších přeprac. vyd.); Studie ze starší české literatury

(1956, upr. vyd. 1962); Dějiny české literatury I. Starší česká literatura (1959, s jinými); Studie o českém verši (1959); Hlavní proudy v starší české literatuře (skriptá, 1960); Jak kulturně mluvit a číst (Brno 1960, rozmnož., s M. Jelínkem); Šest studií o nové české literatuře (1961); K metodologii studia starší české literatury (1961); O próze a literatuře vůbec (Brno, 1961, rozmnož.); Jak číst poezii (Brno, 1961, rozmnož.); Úvod do studia českého jazyka a literatury (skriptá, 1962, s M. Čejkou, F. Tenčíkem); Umíte číst poezii? (1963); Z problémů českého verše (1964); Starší česká literatura. Úvod do studia (1964, dopln. vyd. 1979); Ze starší české literatury (1964); Úvod do studia české literatury (skriptá, 1965, s F. Tenčíkem); Populární veselohra v starší české literatuře (Jihlava, 1966, rozmnož.); K morfologii současné prózy (1969); O charakter českého verše (1970); Úvod do studia literatury (1970, s F. Tenčíkem; přeprac. a dopln. vyd. 1977 samostatně); Umíte číst poezii a prózu? (1971); Polyglotta (cizojazyčné studie otištěné nebo přednesené v zahraničí, 1971); Literární komparatistika (skriptá, 1971); Rukověť dějin literatury pro 1. ročník středních škol (1972, za spolupráce V. Forsta, 1974 samostatně; od 1975 řada přeprac. vyd. s tit. Literatura pro 1. ročník středních škol); Poetika (1973, dopln. vyd. 1977); Literární komparatistika (1976); Průvodce po dějinách české literatury (1976, s D. Jeřábekem, Z. Tichou, dopln. vyd. 1978); Stručné dějiny české a slovenské literatury pro internátní střední školy pro pracující (skriptá, 1977); Přehled dějin starší české literatury (skriptá, 1977); Miloš V. Kratochvíl (1979); Čtení o románu (1981); Jedenáct století (1982); Život s literaturou (vzpomínky, medailóny a studie, 1982); Rudolf Těsnohlídek (1982); Karel Nový (1983); Úvahy o literatuře (1983); František Kožík (1984); Napínáavá četba pod lupou (1986); Řeč pisemnictví (1986); Úvod do teorie literatury (1987, s V. Štěpánkem); – posmrtně: Jiří Křenek (1988); Od laciného optimismu k hororu (1989). – *Překlad*: Legenda o sv. Kateřině (1941, převedení do nové češtiny). ■ REDIGOVAL časopisy: List Sdružení moravských spisovatelů (1947–48), Listy filologické (1961–87), Česká literatura (1970, č. 3 – 1972); *sborníky a knihy*: Příspěvky k dějinám starší české literatury (1958), Dějiny české literatury I. Starší česká literatura (1959), Ladislav Dolanský (1960, s F. Trávníčkem), Bedřich Václavěk (1963), Studia z dawnej literatury czeskiej, słowackiej i polskiej (Varšava–Praha 1963, s K. Budzykem), J. Levý: Paralipomena (1971); *výbory*: Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu (1957, s B. Havránkem), Výbor z české literatury doby husitské 1, 2 (1963, 1964, s B. Havránkem, J. Daňhelkou); *čítanky*: Čítanka pro šestý postupný ročník (1954, s jinými), Čítanka pro sedmý postupný ročník (1954, s jinými), Čítanka pro osmý postupný ročník (1956, s jinými); *knížnice*: Památky staré literatury české (od 1953), Dílo J. Mahena (1953–59), Vybrané spisy V. Hálka (1955–60). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Staročeské satiry (1947; 1962 in Staročeské satiry

Hradeckého rukopisu a Smilovy školy); Staročeské drama (1950); Staročeské satiry Smilovy školy (1951; 1962 in Staročeské satiry Hradeckého rukopisu a Smilovy školy); Lidové drama pobělohorské (1951); V. F. Kocmánek: Sedm interludií (1953); J. Mahen: Divadelní hry 1 (1953) + Drobná próza 1 (1953) + Drobná próza 2 (1954) + Kamarádi svobody (1954) + Nejlepší dobrodružství (1955) + Divadelní hry 2 (1956) + Dívka a vos a (výbor povídek, 1974, s M. Krčmovou); Dvě legendy z doby Karlovy (1959; Legenda o svatém Prokopu); Fortunatus (1970); Tisíc let české poezie 1. Stará česká poezie (antologie, 1974). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Veselý: Bibliografie díla J. H. (1972) + Bibliografie díla prof. J. H. za léta 1972–1981, ČLit 1982, s. 429. ■ **LITERATURA:** P. Trost: ref. Staropolský verš ve srovnání se staročeským, SaS 1938, s. 50; ● ref. překl. Legenda o sv. Kateřině: J. Vašica, Akord 9, 1941/42, s. 135, 313; V. Šmilauer, ČMF 1942, s. 326; J. Vilikovský, Řád 1942, s. 205 ●; ● ref. Smilova škola: J. Vilikovský, Naše věda 1942, s. 93; F. Vodička, SaS 1942, s. 92 ●; A. Závodský: ref. Petr Bezruč a jeho doba, S1Sb 1946, s. 121; ● ref. ed. Staročeské satiry: B. Pavlok, Akord 14, 1947/48, s. 155; F. Šimek, ČMF 31, 1947/48, s. 296; A. Škarka, LF 1947, s. 296 ●; ● ref. edice Lidové drama pobělohorské: D. Š. (Šajtar), Radostná země 1952, s. 120; A. Závodský, Divadlo 1952, s. 277 ●; M. Nedvěďová: ref. ed. Staročeské drama, SaS 1953, s. 82; A. Gregor: ref. Staročeská satira, Literatura ve škole 1953, s. 224; ● ref. Úvod do teorie verše: M. Červenka, Květen 2, 1956/57, s. 37 (k tomu polemicky O. Sus, HD 1956, s. 526); M. Bakoš, Slovenské pohľady 1957, s. 1309; K. Horálek, Čs. rusistika 1957, s. 369; J. Levý, ČLit 1957, s. 346; M. Pohorský, SLit 1957, s. 254; J. Kolár, ČLit 1959, s. 195 ●; ● ref. Studie ze starší české literatury: F. Wollman, SPFF Brno, řada D 3, 1956; A. Molnár, ČLit 1958, s. 138; E. Petruž, LF 1958, s. 138; Z. Tichá, ČMM 1959, s. 435 ●; ● ref. Studie o českém verši: K. Sgallová, Tvorba 1960, s. 739; Z. Smejkal, HD 1960, s. 324; L. Švestková, Čes. jazyk a literatura 11, 1960/61, s. 278; Z. Tichá, Slavia 1962, s. 307 ●; ● ref. Šest studií o nové české literatuře: F. Buriánek, ČLit 1962, s. 480; H. Hrzalová, Tvorba 1962, s. 511; -or- (O. Rafaj), Červený květ 1962, s. 60; B. Truhlář, SLit 1962, s. 477 ●; ● ref. K metodologii studia starší české literatury: M. Šváb, ČLit 1962, s. 474; Z. Tichá, SPFF Brno, řada D 9, 1962; E. Petruž, LF 1963, s. 365 ●; E. Fleischmannová: ref. ed. Staročeské satiry Hradeckého rukopisu a Smilovy školy, LF 1963, s. 367; ● ref. Umíte číst poezii?: -gs- (O. Sus), Práce 19. 3. 1963; M. Červenka, ČLit 1963, s. 346; Z. Kožmín, HD 1963, s. 126; K. Sgallová, Nová mysl 1963, s. 763; M. Tomčík, Kulturní život 1963, č. 15; Š. Vlašín, Červený květ 1963, s. 158; Z. Mráz, Čes. jazyk a literatura 14, 1963/64, s. 143 ●; ● ref. Z problémů českého verše: J. Levý, LitN 1964, č. 46; gs (O. Sus), Kult. tvorba 1964, č. 31; F. Tenčík, ZM 1965, s. 82 ●; ● ref. Ze starší české literatury: M. Kopecký,

LF 1965, s. 232; E. Petruž, LF 1966, s. 104 ●; ● ref. K morfologii současné prózy: mb (M. Blahynka), Rovnost 5. 11. 1969; J. Sekera, Tvorba 1969, č. 16; Š. Vlašín, RP 5. 1. 1970; Z. Kožmín, HD 1970, č. 6; V. Kubín, Svět práce 1970, č. 1; K. Tomiš, SLit 1970, s. 659 ●; ● ref. ed. Fortunatus: Z. Tichá, LF 1970, s. 317; E. Petruž, ČLit 1971, s. 395; O. Sirovátka, ČL 1971, s. 54 ●; ● ref. Úvod do studia literatury: -eu- (Z. Rusínová), Věda a život 1971, s. 238; O. Sus, VVM 1971, s. 461 ●; ● ref. O charakter českého verše: M. Blahynka, Tvorba 1971, č. 24 → Denní chléb (1978); E. Petruž, ČLit 1971, s. 543; J. Bílek, VVM 1972, s. 113 ●; E. Petruž: ref. Umíte číst poezii a prózu?, ČLit 1972, s. 87; ● ref. Polyglotta: J. Mišianik, ČLit 1972, s. 276; Z. Tichá, LF 1972, s. 196 ●; ● k šedesátinám: Z. Tichá in J. Veselý: Bibliografie díla J. H. (1972); redakční úvod in sb. Literárněvědné studie (1972); M. Blahynka, Tvorba 1972, č. 49 → Denní chléb (1978); V. Ficek, S1Sb 1972, s. 306; K. Palas, Universitas 1972, č. 6; P. Pešta, Listy Památníku P. Bezruče, 4. řada, 1972, č. 1–2; E. Petruž, LF 1972, s. 201; -th- (J. Rybák), Lit. měsíčník 1972, č. 3; V. Válek, SPFF Brno, řada D 19, 1972; V. Forst, ČLit 1973, s. 118 ●; D. Jeřábek: ref. Rukověť dějin literatury..., ČLit 1973, s. 486; J. Heřtová: ref. Poetika, Lit. měsíčník 1973, č. 8; K. P. (Palas): J. H., sb. Slavia na Univerzitě J. E. Purkyně v Brně (1973); ● ref. Literární komparatistika: D. Durišín, SLit 1977, s. 356; D. Jeřábek, ČLit 1977, s. 552 ●; B. Dokoupil: ref. M. V. Kratochvíl, ČLit 1980, s. 77; D. Jeřábek: ref. Jedenáct století, ČLit 1982, s. 451; ● ref. Čtení o románu: D. Jeřábek, Lit. měsíčník 1982, č. 10; Š. Vlašín, ČLit 1982, s. 454; J. Sekera, Tvorba 1983, č. 6, příl. Kmen ●; ● k sedmdesátinám: Z. Beran, Slovenské pohľady 1982, č. 12; P. Bílek, Tvorba 1982, č. 51, příl. Kmen; M. Blahynka, Lit. měsíčník 1982, č. 10; J. Kolár: J. H. a starší česká literatura, ČLit 1982, s. 423; V. Kudělka, Kulturnopolitický kalendář 1982; E. Petruž, LF 1982, s. 193; V. Štěpánek: J. H. a literární teorie, ČLit 1982, s. 419 ●; ● ref. Život s literaturou: (los) (L. Soldán), Brněnský večerník 27. 10. 1982; J. Křížová, ČLit 1983, s. 564 ●; ● ref. R. Těsnohlídek: L. Soldán, Rovnost 29. 9. 1982; Š. Vlašín, ČLit 1984, s. 165 ●; ● ref. K. Nový: Š. Vlašín, Rovnost 16. 8. 1983; Z. Kožmín, Brněnský večerník 9. 4. 1984; D. Vlašínová, ČLit 1984, s. 383 ●; ● M. Tomčík: ref. Úvahy o literatuře, Slovenské pohľady 1984, č. 9; M. Blahynka: ref. F. Kožík, Rovnost 9. 3. 1985; ● ref. Napínavá četba... (bn), Brněnský večerník 7. 11. 1986; I. Pospíšil, Rovnost 9. 12. 1986; R. Chmel, Nové slovo 1987, č. 4; O. Sirovátka, ČLit 1987, s. 340 ●; J. Peterka: ref. Reč písmenictví, RP 21. 1. 1987; ● nekrology: (MK) (M. Kopecký), Rovnost 8. 8. 1987; L. Soldán, Svob. slovo 8. 8. 1987; H. Hrzalová, RP 11. 8. 1987; Š. Vlašín, LD (Brno) 11. 8. 1987; D. Jeřábek, Brněnský večerník 12. 8. 1987; K. Rosenbaum, Pravda (Bratislava) 18. 8. 1987; M. Blahynka, Tvorba 1987, č. 32, příl. Kmen + ČLit 1988, s. 94; M. Tomčík, Nové slovo 1987, č. 32; J. Pavelka, Lit. měsíčník 1987, č. 10;

Hrabák

E. Petrů, LF 1988, s. 65 ●; J. Nováková: K latinsko-české versologii J. H., LF 1988, s. 69; ● ref. J. Křenek: Š. Vlašin, Rovnost 5. 7. 1988; T. Sedláček, Brněnský večerník 19. 7. 1988; M. Uhlířová, Duha 1988, č. 4 ●; ● ref. Od laciného optimismu k hororu: M. Petříček, Tvar 1990, č. 4; J. Adamovič, Tvar 1990, č. 26 ●.

pp

J. O. Hradčanský

* 10. 12. 1874 *Praha*
† 28. 11. 1940 *Praha*

Autor konvenčních tzv. lidových her.

Vl. jm. Josef Ort, podepisoval se též J. Ort Hradčanský. – Po studiích nastoupil 1891 do soukromé služby, od 1897 zaměstnán v Pražské městské pojišťovně, posléze jako její ředitel. Byl hercem a režisérem ochotnických divadelních souborů (při ochotnických provedeních H. her účinkovaly též jeho žena Hermína a dcera Milena), byl činný v Ústřední matici divadelního ochotnictva československého a v Matici divadelní.

Ve své publicistice, věnované převážně ochotnickému divadelnictví, se zabýval ideou „dobré lidové hry“, odlišné od reprezentativního repertoáru velkých stálých scén i od brakového repertoáru pro lidové publikum. Sám se pak takový typ hry pokoušel realizovat svými komedie-mi ze současnosti. Tyto nenáročné sentimentální hry (o jednom až čtyřech dějstvích) se sklonem k frašce, populární v pražských předměstských divadlech a na venkovských a ochotnických scénách, se vyznačují šablonovitou komickou charakterů odvozenou z žánrově realistického dramatu („mluvící“ jména postav, jejich charakteristika jazykovým gestem apod.), chtěnými situačními zvraty, hrubozrnným vtípem a triviálními moralistickými sentencemi a pasážemi vyjadřujícími údajnou lidovou moudrost. Těchto vad nebyly ušetřeny ani H. pokusy o satiru na některé aspekty republikánského života (*Tragédie doby, Kdo zvítězí?, Zasvitlo nám slunko zlaté...*), ani jeho hry pro děti. Konvenčnost převládla i v H. umělecky náročnějších pokusech o problémové drama s reminiscencemi poetiky naturalistické a žánrově realistické (*Cestou životem, Vzdělávací beseda*) a o soudobou občanskou hru (*Krkavčí hnízdo*). V literatuře je uváděno též drama *Na perutích orla*.

ŠIFRY: JOH., Joh. ■ PŘÍSPĚVKY in: Československé divadlo (1927–36); Šibeničky (1919); Švejdův divadelní věstník (1934, 1936). ■ KNIŽNĚ. *Dramata*: Tragédie doby (1920, prem. 1919, podp. J. Ort); Omyl (1921); Krkavčí hnízdo (b. d., 1923, prem. 1929); Osvědčený prostředek (b. d., 1923, prem. 1922); Vzdělávací beseda (1924); Muška (kostýmní sólový výstup, b. d., 1924); „Já jsem majstr seminárský...“ (b. d., 1925, i prem.); Model (b. d., 1925); Pohádka o zlaté rybce (pro ml., b. d., 1926, prem. 1925); Vědátorovy trampoty (b. d., 1927); Kdo zvítězí? (1928, prem. 1933); Když štěstí chodí po horách... (1928, i prem. s tit. Vesničko má pod Šumavou); Zázračné boty (pro ml., b. d., 1928); Betlém (pro ml., 1929, 1934 s tit. Za hvězdou betlémskou); Zasvitlo nám slunko zlaté... (1930, i prem., podp. J. Ort Hradčanský); Královnin náhrdelník (1930, i prem.); Zázračný pramen lásky (1932, i prem.); Cestou životem (1932); Medvěd na Karlově Týně (1933); V zasněžených horách (b. d., prem. 1937 s tit. Vzhůru do zasněžených hor, podp. Josef Ort Hradčanský). ■ SCÉNICKY. *Hra*: V bezmasý den (1918). ■

LITERATURA: -er-: ref. „Já jsem majstr seminárský...“, Čs. divadlo 1925, s. 90; an.: ref. Když štěstí chodí po horách..., Čs. divadlo 1928, s. 254; an.: J. O. H., Švejdův divadelní věstník 1929, č. 2–3; an.: ref. Osvědčený prostředek, Čs. divadlo 1929, s. 268; ● ref. Zasvitlo nám slunko zlaté...: If (I. J. Fischerová), NO 7. 11. 1930; č. (F. Černovský), Venkov 12. 11. 1930 ●; ask. (A. Skála): ref. Zázračný pramen lásky, Čs. osvěta 28. 1931/32, s. 399; as.: ref. Kdo zvítězí?, Čs. divadlo 1933, s. 11; F. Herman: J. O. H., Čs. divadlo 1934, s. 312.

jku

Karel Hradec

* 11. 12. 1904 *Nesperská Lhota* u Vlašimi
† 4. 8. 1969 *Praha*

Prozaik a básník ovlivněný programem Literární skupiny.

Narodil se v osadě Chobot, kde měl otec menší hospodářství a hostinec. Do školy začal chodit ve Veliši u Vlašimi, pokračoval v Rakovníku, kam se rodina 1911 přestěhovala. Zde absolvoval reál. gymnázium (mat. 1922), poté začal studovat v Praze na filoz. fakultě UK, odkud však po roce z existenčních důvodů odešel a stal se úředníkem Úrazové pojišťovny pro Čechy. 1948 přešel do Ústřední národní pojišťovny,

1954 do Ústřední správy nemocenského pojištění ÚRO, 1955 na Ústřední výbor zaměstnanců místního hospodářství a 1958–65 pracoval v Pražské správě nemocenského pojištění. – Od 1923 byl členem brněnské Literární skupiny.

H. literární tvorba nese stopy dobového ovlivnění expresionismem a francouzským unanimismem, jak se promítalo v programu a produkci Literární skupiny. Pro H. prózy je charakteristická vzájemná projekce niterných prožitků postavy a okolního reálného světa. V prvotině *Svět ve zbrani* se snaha překonávat vnějšíkovou skutečnost a vypovídat o duševních stavech a pochodech projevuje lyrizací a redukcí děje: bezvýznamné věci a jevy se stávají symboly osudového dění, jímž procházejí postavy. Jejich směřování k mravní přeměně a víra v nový sociální řád a dokonalého člověka vycházejí z H. příklonu k obecným humanistickým idejím etického socialismu. Tento názor uplatnil v detektivně utopistickém románu *Mesiášský příběh inženýra Graye*, v němž je tajemným vynálezcem, ve jménu socialistické revoluce, rozpoutána světová vzpoura, jejíž vítězství nastolí věk nového lidství. Posílená epičnost, nadále spojená s patetickým a křečovitým výrazem a mlhavostí, se projevila i v dalších H. prózách, v nichž jsou duševní stavy a prožitky postav spojeny hlavně se smrtí (přírozenou i násilnou), zločinem, utkvělými představami, šilenstvím a vášněmi (*Dům, v němž je mrtvý*). Po dlouhé odmlce vydaná poslední H. próza *Hlasy ve vichřici* zobrazuje historické události roku 1938 v českém pohraničí. H. poezie, nesená základním tónem bolesti, smutku a melancholie, se ve sbírce *Zasněžený dům* inspirovala poetistickou představivostí, zejména její zálibou v exotičnosti; v této poloze se nejvíce projevil H. sklon k slovnímu dekora-tivismu. – Ve 20. a hlavně ve 30. letech časopi-secky publikoval fejetony, sloupky, črty, kurzí-vy, causerie a ukázky z později nevydaných děl básnických i prozaických.

PRÍSPĚVKY in: Cesta (1925–28); Čas (1922); Čs. republika; Čs. noviny; Domov a svět; Host (1922–28); Lid. noviny (1927); Nár. osvobození (1924–34); Plán (1930–32); Práce; Právo lidu (1931–35); Rudé právo (1923–27); Sborník Literární skupiny (1923); Sever a východ (1925–29); Venkov (1932); Země (1922–23); Zeměd. noviny. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Svět ve zbrani (PP 1925); Mesiášský příběh inženýra Graye (R 1926); Zasněžený dům (BB 1927); Dům, v němž je mrtvý (PP 1928); Hlasy ve vichřici (P 1957). ■ REDI-

GOVAL *publikaci*: Leták syntetismu (1925, s K. Bieblem, F. Kropáčem). ■

LITERATURA: Z. Kalista in Svět ve zbrani (1925); ● ref. Svět ve zbrani: F. Götz, NO 6. 9. 1925; A. N. (Novák), LidN 12. 12. 1925; J. Knap, Kritika 1925, s. 325; J. O. Novotný, Cesta 8, 1925/26, s. 258; A. C. Nor, Host 5, 1925/26, s. 58; A. M. Piša, Pramen 6, 1925/26, s. 112 ●●; ● ref. Mesiášský příběh inženýra Graye: J. H. (Hora), RP 8. 8. 1926; Reed. (B. Václavek), Rovnost 3. 9. 1926; F. Götz, NO 26. 9. 1926; F. Kropáč, Nár. práce 14. 7. 1927; K. H. (Hikl), Naše doba 34, 1926/27, s. 505; P. F. (Fraenkl), RA 3, 1927/28, s. 25; J. B. Čapek, Host 6, 1926/27, s. 133; J. Staněk, LidN 1. 7. 1927 ●●; ● ref. Zasněžený dům: J. H. (Hora), RP 6. 3. 1927; F. Götz, NO 10. 4. 1927; A. N. (Novák), LidN 17. 7. 1927; K. Š. (Štorch), RA 2, 1926/27, s. 179; J. B. Čapek, Sever a východ 1927, s. 200; A. M. Piša, Pramen 7, 1926/27, s. 138 ●●; ● ref. Dům, v němž je mrtvý: A. M. P. (Piša), PL 16. 12. 1928; G. (F. Götz), NO 25. 12. 1928; an., LitN 1928, č. 39; J. Heyduk, Cesta 11, 1928/29, s. 551; V. Raffel, Host 8, 1928/29, s. 144; K. Š. (Štorch), RA 4, 1928/29, s. 224; F. Kovárna, Signál 1, 1928/29, s. 275; B. V. (Václavek), RP 30. 1. 1929; J. Knap, Venkov 23. 4. 1929; J. Petrus, Čes. osvěta 27, 1930/31, s. 31 ●.

VS

Josef František Hradecký

* 11. 10. 1787 Loukov (Háje nad Jizerou-L.)

† 26. 1. 1827 Semily

Autor a překladatel povídek a náboženské literatury.

Narodil se na Hrádku v Loukově v rodině asi šlechtické. Od mládí byl neduživý. Chodil do školy v Jilemnici a v Krásné Lípě (učení němčiny), 1797–1802 studoval na gymnáziu v Křesavě (Grüssau) ve Slezsku, do 1805 na tzv. filozofii v Praze, rok nato byl doma, 1806–09 studoval teologii v Litoměřicích. Tam se seznámil s J. Jungmannem, později si s ním dopisoval. Byl kaplanem ve Vysokém n. Jiz., v Semilech a od 1817 v Loukově, farářem od 1823 v Semilech. Byl označován za člověka všestranně vzdělaného.

Prispíval do přílohy Hromádkových Videňských novin prózami povídkovými i naučnými. Knižně vyšel jeho překlad konvenční povídky Ch. Schmidta, jednoho z nejčtenějších překládaných autorů v obrozenské literatuře.

Hradecký

ŠIFRA: J. H. . . . ky. ■ PŘÍSPĚVKY in: Literární příloha k Videňským novinám (1815–16). ■ KNIŽNĚ. *Překlady*: J. Kühnel: Kázání držené... při příležitosti k vyžádání božského požehnání pro naši zbraň (Videň 1815); Ch. Schmid: Jenovefa. Krásný a pohnutlivý příběh z dávnověkosti... (1818). ■

LITERATURA: J. Jakubec: J. Hromádka Prvotiny pěkných umění a jejich přispěvatelé, sb. Literatura česká 19. stol. 1 (2. vyd. 1911); in L. Lukáš: Literární místopis Semilská (1947).

mo

Josef R. Hradecký

* 7. 2. 1886 *Kostelní Radouň* u Jindřichova Hradce

† 5. 7. 1947 *Praha*

Prozaik, dramatik, příležitostný básník, spisovatel pro mládež; autor ztvárňující problematiku venkovského a městského proletariátu ze zorného úhlu anarchistické a sociálně reformistické ideologie, později pisatel konvenční zábavné beletrie; novinář a publicista.

Vl. jm. Josef Roubíček, od 1923 (po úřední změně jména) Josef Hradecký. – Syn tkalce a podruha. Měl osm sourozenců; v rodišti navštěvoval obecnou školu a již tehdy sloužil u sedláka; pak odešel do Vídně, kde jako truhlářský učeň, dělník a později tovární kreslič poznal krajanské dělnické prostředí a účastnil se činnosti spolků mládeže národně sociální strany; seznámil se s básníkem a žurnalistou K. Půlpánem, s nímž se vrátil asi 1908 do Čech. Krátce pracoval v pražském závodě na výrobu tiskárenského zařízení, pak v příležitostných zaměstnáních na venkově, až se natrvalo usadil v Praze. Živil se jako literát a publicista, spolupracoval s mnoha časopisy a novinami a na přelomu 1920/21 redigoval *Pražský ilustrovaný zpravodaj*. Poté přesídlil načas do Brna, kde se 1922 oženil a kde působil mj. jako přispěvatel *Lidových novin*. Později žil opět v Praze. Zemřel na srdeční mrtvici, zpopelněn byl v Praze-Strašnicích.

Jako spisovatel s životní zkušeností proletáře přinášel H. některé nové látky. Z autopsie čerpaly již první prózy, prozrazující i závislost na literárních proudech nesených anarchistickou ideologií protispolečenské revolty (např. na

Šrámkovi) a vliv bosáckých motivů M. Gorkého; protest proti danému řádu a touha po svobodné životní volbě prostupuje většinu těchto chvatně črtaných romaneskních obrázků, jejichž hrdiny se stávali tuláci, zločinci, prostitutky, bohémové a venkovská chudina (*Jak život krvácí*, *Děti touhy*, *Osvobození otroci*, *Blouznivci ze Studnic* aj.). V protikladu k této tendenci se v některých dalších povídkách objevují postavy z lidu, jež svůj úděl přijímají jako povinnost a mravní příkaz (např. venkovské ženy v *Sile slabých*), až posléze v románovém cyklu *Adamovy děti* vstupuje na scénu uvědomělý dělník-socialista: v příbězích jihočeské tkalcovské rodiny spojil H. reálný, místy až do naturalismu zabíhající záznam života proletářů s vizí nové společenské organizace, založené na principech syndikalismu. K téže problematice politické, hospodářské i kulturní emancipace proletariátu se obrací román *Vant*, dále beletrizovaná biografie dělnického básníka a žurnalisty K. Půlpána *Syn světla* a zejména dvoudílná epopěj o životě českých sezónních dělníků ve Vídni *Zaslíbená země*, koncipovaná opět jako rodová historie. Všechny tyto práce obsahují složky dokumentární a autobiografické, zároveň však jsou i svéráznou projekcí autorových politických představ a iluzí, jimž se násilně podřizuje děj a povahokresba. Adekvátněji se H. agitační verva a žurnalistické tíhnutí k časovým reakcím uplatnil v publicistice (např. cyklus válečných fejetonů *Následky mobilizace*, z téže doby nacionálně aktualizovaná alegorie *Rodina špačka Perčivy* aj.). Postupem doby H. slevoval ze svých opozičních stanovisek i vážnějších literárních plánů. Ve 20. letech zaujal postoj „spisovatele pro lid“, aby takto obhájil své krotké humoresky ze světa maloměšťáků (*Hodkovic nevěsty* a *Kočvarčina pýcha*) a posléze i produkci konzumní beletrie přeplněné erotikou, okultismem a fantastickými příhodami. Tehdy také napsal několik veseloher a drama *Vzkříšení*, jež je konformní oslavou československého vlastenectví. Již dříve se uvedl též jako spisovatel pro mládež, jenž s oblibou spojoval poučné příběhy ze života s prvky pohádkovými. H. rozměrné knižní dílo vyplňují četné reedice, tvořené mnohdy i několikerým přeskupováním původních souborů v nové celky. Literatura uvádí ještě hry *Celým světem s Káci*, *Hrdinové z Piaha Bani* a *Průchodní dům*, jež nejsou bibliograficky ani v knihovnách doloženy.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Fidus, Gaskoněc, Jerha, Jiří Gaskoněc, Julius Blatník, Sahib; J. R. ■ PŘÍ-
SPĚVKY in: Akademie (1913); Besedy lidu
(1912–20); Cesta (1921); Černá země (Ostrava); Čer-
ven (1920); Čes. revue (1923); Čes. svět (1916); Kmen
(1918); Kopřivý; Lid. noviny (1910, 1922–29, 1944);
Lit. noviny (1927–28); Malý čtenář (1918); Mladé
proudy; Národ (1917); Nár. listy; Nár. obzor
(1912–14); Nár. osvobození (1925–32); Niva
(1922–38); Nový člověk (1913–14); Právo lidu
(1911–37); Pražský ilustrovaný zpravodaj (1920–21);
Ranní noviny (1933–37; 1933 R Sláva žen, 1934
R Vyzvědačka, 1937 R Uzlík na niti); Rudé květy –
Svět (1914–17); Samostatnost (1914); Světozor
(1914–21); Topičův sborník (1917–18); Tribuna
(1921–22); Velký slovanský kalendář na r. 1915
(1914); Venkov (1916–39); Zlatá Praha (1910–18);
Zvon (1915–25); Ženský svět (1917). ■ KNIŽNĚ.
Beletrie: Jak život krvácí (PP 1910, přeprac. a rozšíř.
1918 s tit. Poklad mladých); Osvobození otroci (PP
b. d., 1914; P Malá republika samost. 1919); Děti
touhy (PP b. d., 1914; částeč. in Osvobození otroci);
Následky mobilizace (FF b. d., 1915; přeprac. 1918
s tit. V jarním slunci); Blouznivci ze Studnic (PP 1917,
zkrác. vyd. 1929 s tit. Bílá vlajka); Dary života (PP
1917); Síla slabých (PP 1917, P Kůň s bílou hlavou
samost. 1926 s tit. Síla ženy); Vant (R b. d., 1917,
přeprac. 1920 s tit. Smysl lásky); Čekatelé štěstí
(P b. d., 1918); Domů k sobě (PP 1918); Rodina špačka
Perčivy (P 1918); Sen májové noci (P pro ml.,
1918); Stráň chudých lásek (FF 1918); Syn světla
(P 1918); Vítězná brána (P pro ml., 1918); Adamovy
děti 1–3 (R 1919, 1. Stav, 2. Továrna, 3. Nový svět;
samost. 1. část 1. dílu 1928 s tit. Kazbundy dudy, 2.
část 1. dílu 1928 s tit. Na jedinou kartu, 1. část 2. dílu
1929 s tit. Světlohoši, 2. část 2. dílu 1929 s tit. Mužat-
ka Elie); České republice pozdravení (B b. d., 1919);
Svobodní a svobodné (PP 1919); Hodkovic nevěsty
a Kočvarčina pýcha (P 1920); Zaslíbená země 1, 2 (R
1920); Vytrvalý mileneč (PP 1921); Klíč k člověku (PP
1922, část. přetištěno ze sv. Děti touhy); Červené
strašidlo (D b. d., 1923, i prem.); Vzkříšení (D b. d.,
1924); Zázraky žlutého pláště (R 1925); Věřina noc
(D 1926); Nevinní hříšníci (PP 1928); Emmy a partner
1, 2 (R 1929, 2. díl s tit. Všech pět p); Vyhrané prohry
(PP 1929, část. přetištěno ze sv. Síla slabých); Ženy
jeho typu (PP 1929, část. přetištěno ze sv. Síla sla-
bých); Hodkovic nevěsty (D 1932, pseud. Julius Blat-
ník, prem. 1931). – *Souborné vydání*: Spisy J. R. H.
(nakl. B. Kočí, 1928–29, 10 sv.). ■ SCÉNICKY. *Hra*:
Princův poslíček lásky (1934). ■ REDIGOVAL: Praž-
ský ilustrovaný zpravodaj (prosinec 1920 – březen
1921). ■

LITERATURA: F. X. Š. (Šalda): O krásné literatu-
ře sociální (Š. reakce na H. článek v Akademii 17,
1912/13, s. 242), Čes. kultura 1913 → KP 9 (1954);
● ref. Osvobození otroci: G. W. (Winter), PL 19. 7.
1914; 2. vyd.: an. (J. Knap), Cesta 2, 1919/20; J. Vrba,
Pramen 1920, s. 84 ●● ref. Děti touhy: L. Patočka,

MR 20, 1913/14, sv. 28, s. 525; -fer., Zvon 15, 1913/14
●; jv. (Vodák): ref. Blouznivci ze Studnic, LidN 25. 4.
1917; K. H. (Hikl): ref. Dary života, Naše doba 25,
1917/18; ● ref. Vant: A. Brtníková, Kmen 1, 1917/18;
K. V. (Velemínský), Naše doba 25, 1917/18 ●; K. D.
in J. R. H.: Čekatelé štěstí (1918); ● ref. Čekatelé
štěstí: -tr. (G. Winter), Akademie 22, 1917/18, s. 252;
-vh- (M. Hýsek), Kmen 3, 1919/20 ●; L. N. Zvěřina:
ref. Rodina špačka Perčivy, Lípa 1, 1917/18; -tr.
(G. Winter): ref. Syn světla, Akademie 23, 1918/19,
s. 36; ● ref. Vítězná brána: K. Č. (Čapek), Cesta 1,
1918/19, s. 1139; Ot. Černý, Úhor 1919, s. 11 ●● ref.
Adamovy děti: M. Hýsek, Kmen 3, 1919/20; M. No-
votný, Cesta 2, 1919/20; -ejč- (J. Krejčí), Naše doba
27, 1919/20 ●● ref. Zaslíbená země: J. H. (Hora),
Akademie 24, 1919/20; M. Hýsek, Kmen 4, 1920/21;
A. Novák, Venkov 22. 6. 1920 ●; J. H. (Hora): ref.
Svobodní a svobodné, PL 21. 7. 1920; S. K. N. (Neu-
mann): Česká literatura o socialismu (polemika
s H. fej. O pubertě, Moskvanech, měšťáckosti revolu-
čního umění a zodpovědnosti, Tribuna 29. 6. 1921),
Červen 1921 → Stati a projevy 5 (1971); K. Svoboda:
ref. Červené strašidlo, Naše doba 30, 1922/23, s. 569;
V. Běhounek: O nesmyslu „dělnického“ literáta
a „dělnické“ literatury (reakce na H. článek z Lit.
novin 1928, č. 25 a 26), Děln. osvěta 1928, s. 258;
j. w. (J. Wenig): ref. Hodkovic nevěsty a Kočvarčina
pýcha, Venkov 31. 12. 1931; ● nekrology: an., RP
20. 7. 1947; K. Nový, Kult. politika 2, 1946/47, č. 49;
R. Málek, Svob. noviny 31. 8. 1947 + Knihy a čtenáři
1947 ●.

et

Jan Karel Hraše

* 2. 4. 1840 *Rataje u Bechyně*

† 6. 5. 1907 *Náchod*

Prozaik a dramatik, písař zejména pro mládež pouč-
né a zábavné povídky s regionálními historickými
námety a v pedagogicky výchovném duchu upravující
lidové pohádky a pověsti; autor archeologických
a historických spisů a různých příruček, hlavně pro
potřeby učitelů.

Pocházel z rodiny mlynáře; po obecné škole
v rodišti navštěvoval 1851–53 německou hlavní
školu v Krumlově (Český K.), 1853–61 gymná-
zium v Písku. Od 1861 studoval na filoz. fakultě
v Praze historii, archeologii a zeměpis (žák
J. E. Vocela), 1864 nastoupil jako suplent na
reálce v Litoměřicích, kde učil do 1868 (od 1866
též na místním gymnáziu těsnopis). 1868 dosáhl

učitelské způsobilosti pro obor zeměpis–dějepis a přešel na nižší reálnou školu v Náchodě; po její přeměně v měšťanskou školu (1871) byl jejím ředitelem. 1873 byl jmenován okresním školním dozorcem v Novém Městě n. Met., 1889 se vrátil do Náchoda jako ředitel chlapecké obecné a měšťanské školy. H. se celý život věnoval archeologii a historii: 1864 prozkoumal pohanské hroby u Ratají, později řadu pohřebišť zejména v severovýchodních Čechách (u Třebechovic, Holohlav, Smiřic, Hořínsvi aj.), 1868–70 uspořádal archeologické sbírky hraběte Paara v Bechyni, 1868 byl náchodskou městskou radou pověřen uspořádáním městského archivu (v práci pokračoval po návratu z Nového Města n. Met.), 1881 založil náchodské městské muzeum a stal se jeho kustodem. 1876–85 byl c. a k. konzervátorem hradeckého, chrudimského a čáslavského kraje, 1885 byl jmenován dopisujícím členem vídeňské c. a k. ústřední komise pro zachování historických a uměleckých památek. Pohřben byl v Náchodě-Starém Městě.

Literární činnost H., knižní i publikovaná v zábavných, poučných a dětských časopisech, ve stavovském a v krajinském tisku, je rozsáhlá a rozmanitá. V přímé souvislosti s H. povoláním a osvětovou aktivitou vznikaly praktické příručky, soupisy a přehledy, příručky turistické apod. Podstatnější význam měly práce shrnující výsledky dlouholetého archeologického a archivního studia, zejména obsáhlé *Dějiny Náchoda*, z nichž po léta uveřejňoval ukázky a knižně vydal I. díl (do 1620); dílo využívající mnohostranný archivní materiál vznikalo za konzultací s V. V. Tomkem. S regionem na kladském pomezí je většinou spjata i H. odborná činnost folkloristická: od 1891 posílal do Českého lidu záznamy přísloví, pořekadel, pověr, zařikáadel, povídaček, vyprávěnek a zvykosloví z Náchodska a z rodného Milevska. H. beletristická tvorba vychází z celoživotního zájmu o projevy lidového vypravěčství, vedle pověsti zejména o pohádku. Veden vzorem B. Němcové komponoval H. své pohádky jako v podstatě volné fantazie z lidových epických motivů, podtrhující etické a mravně výchovné jádro příběhu; zařazoval se tím mezi dobové pokusy o napodobení české lidové pohádky (J. Malý, B. M. Kulda, J. Košin z Radostova aj.). Ve snaze vyjádřit lidovost a autenticitu vyprávění vybavoval H. své texty konkrétním lokálním koloritem a iluzi mluvního vypravěčského projevu navo-

zoval vkládáním řečových obrátů a lidových rčení. Od 70. let se H. tvorba cele orientovala k literatuře pro děti řízené pedagogicky výchovnými zřeteli, výrazně vystupujícími ve sbírkách bajek, v historických povídkách pro dospělejší mládež (námetově soustředěných zejm. k epizodám z minulosti náchodského a kladského kraje) i v obrázcích a drobných příkladných příbězích pro menší děti. Pro dětské publikum napsal též několik divadelních her na pohádkové a historické motivy.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Jan K. Smutný, Jan Smutný; J. K. H., še. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Beseda učitelská* (1876–86); *Besedy lidu*; *Besídka malých* (1883–1902); *Blahověst*; *Budečská zahrada* (1874–88); *Budivoj* (Čes. Budějovice, 1866–67); *Časopis Společnosti přátel starožitností českých*; *Čes. jih* (Tábor); *Čes. lid* (1891–1906, posmrtně 1908, 1931); *Čes. sever* (Litoměřice); *Hlas národa* (1886); *Hospodářské listy* (Chrudim); *Humoristické listy*; *Hvězda* (Olomouc, 1861–63); *Jahresbericht der Communal-Oberschule Leitmeritz* (1865); *Jarý věk* (1883–85); *Koleda* (Olomouc); *Koruna* (Chrudim); *Květy mládeže* (1895–97); *alm. Kytice* (1879–1905); *Lit. listy* (1881–88); *Lumír* (1859 pověsti z Táborska, pak od 1894); *Lužničan* (Tábor, 1869, D Bohuš a Božena); *Malý čtenář* (1882–1904, posmrtně 1908–12); *Monatsschrift der Prager Stenographenvereine*; *Náchodské noviny*; *Národ a škola*; *Nár. listy*; *Nár. pokrok*; *Obecné listy*; *Obrazy života*; *Otavan* (Písek); *Paedagogium*; *Paleček*; *Památky archeologické a místopisné* (1865–69, 1891–1901); *Pokrok* (1871–85); *Posel z Budče*; *Poutník od Otavy* (Písek, 1859 beletr. prvotiny); *Ratibor* (Jaroměř); *sb. Slavnostní album Cyril a Metoděj* (1864); *Studentské listy* (1881–83); *Světozor* (1868–92); *Škola a život*; *Tábor* (Tábor); *Věstník bibliografický*; *Vlast* (od 1904); *Výr. zprávy občanské i obecné školy v Náchodě* (1893); *Zlatá Praha* (1887–88); *Ženské listy* (1883). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *Povídky našeho lidu 1–5* (1869–75); *Pohádky národní* (1873); *Kytice z českých národních pověstí* (1874); *Obrazy ze života panovníků z domu habsbursko-lotrinského* (PP pro ml., 1875, změn. vyd. 1902); *Obrázky ze života malých* (PP pro ml., 1876); *Naše mládež* (PP pro ml., 1876); *Povídky ze života naší mládeže* (pro ml., 1877); *České pověsti, pohádky a báchorky* (1877); *Národní pověsti a pohádky* (1878, opr. a rozšíř. 1903 s tit. *Národní pohádky, pověsti a historické obrázky*); *Jádra* (bajky, b. d., 1881); *Jarý věk* (PP pro ml., b. d., 1882); *Mladá léta* (PP pro ml., 1882); *Ořechy* (bajky, 1882); *Krasata, královna vil a lesních panen v lesích vodolovských* (D pro ml., 1884, změn. vyd. 1887 a 1905); *Z naší minulosti 1, 2* (PP pro ml., 1884, změn. vyd. 1905); *Obrázky ze života dítek* (PP pro ml., b. d., 1884); *Láska k vlasti* (D pro ml., 1884, opr. vyd. 1905); *Pravdy* (bajky, 1885); *Ze starých dob 1, 2* (PP pro ml., 1885, změn. vyd. 1906 a 1921);

Krakonoš (D pro ml., 1886, opr. vyd. 1905); Z vypravování našeho lidu (pohádky a pověsti, doplněno ukázkami z jiných autorů, 1886); Z dávných dob (PP pro ml., 1888); Mladost (PP pro ml., 1888); Z říše bájí (1888); Zrnka (bajky, 1890, upr. a rozšíř. vyd. 1906); Vojny a trampoty (PP pro ml., 1891); Nové bajky (1892); Dětský svět (PP pro ml., 1892); Národní zkazky (1894); Zkazky z našich vod a lesův (1896); Vodník z Podkrkonoší (PP pro ml., 1897); Kulihrášek (pohádka, 1899); České pohádky a pověsti (1901); Ze starých přástev (pohádky, b. d., 1902); Naše nové pohádky a povídky (pro ml., 1905). – *Ostatní práce* (historické spisy, učitelské a turistické příručky): Sbirka přání (1864, opr. vyd. 1876); Zemské stezky, strážnice a brány v Čechách (1885); České školství obecné na Broumovsku, Novoměstsku a Trutnovsku (1887); Vzory žádostí učitelských (1891); Rádce učitelský (1891); Průvodce Náchodem (1893); Turista v Náchodě (1895); Dějiny Náchoda 1 (1895); Náchod. Stručné dějiny města i hradu (1902); – posmrtně: Historické obrazy na Občanské záložně v Náchodě (1922). ■ SCÉNICKY. *Hra*: Petrova vina. ■ REDIGOVAL *časopis*: Blätter zur Erlernung der Stenographie (Litoměřice, 1867); *edici*: Naše vzory. Sbirka životopisů (1883); *sborník*: Sokol od pomezí (Nové Město n. Met. 1888). ■

LITERATURA: ● ref. Povídky našeho lidu: F. Zákřejs, Osvěta 1873, s. 708; O. M. (Mokřý), Lumír 1876, s. 19 ●; F. A. Zeman: J. K. H., Budečská zahrada 13, 1881/82, s. 54; F. Moc: J. K. H., Malý čtenář 2, 1882/83, s. 6; -auc- (H. Pittauer): ref. Láska k vlasti, Lit. listy 1884, s. 164; F. V. Kodým: J. K. H., Lit. listy 1884, s. 193; J. Kalousek: ref. Zemské stezky..., Osvěta 1885, s. 757; -auc- (H. Pittauer): ref. Krakonoš, Lit. listy 1886, s. 269 + ref. Z říše bájí, Lit. listy 1888, s. 151 + ref. Mladost, Lit. listy 1888, s. 299; F. Rypáček: ref. Z dávných dob, Lit. listy 1889, s. 107; Z. Winter: ref. Dějiny Náchoda 1, ČČM 1896, s. 498; ● nekrology: F. V. (Vykoukal), Osvěta 1907, s. 566; an., Náchodské listy (přil. Stráž na Kladském pomezí) 11. 5. 1907; an., Zlatá Praha 24, 1906/07, s. 404; an. (Č. Zíbrt), ČL 17, 1907/08, s. 56; -m-, Zvon 7, 1906/07, s. 43 ●; an.: J. K. H., všestranný pracovník svého kraje, NO 4. 5. 1927; Č. Zíbrt: J. K. H., sběratel lidového podání českého, ČL 28, 1927/28, s. 257 (s ukázkami sběratelské činnosti); čt.: J. K. H., LidN 2. 4. 1940.

//

Jan Otakar Hrázský

* 16. 11. 1855 *Poděbrady*

† 14. 1. 1928 *Praha*

Autor veseloher, krátce činný též jako divadelní referent a publicista.

Byl synem poštmistra; reálné gymnázium absolvoval na Malé Straně v Praze, ve studiu pokračoval na pražské české technice (1875–78) a 1880 na technice ve Vídni. Za studií a v prvních letech zaměstnání se věnoval ochotnickému divadlu a přispíval do několika časopisů. Od 1881 byl úředníkem tabákové režie v Táboře, poté byl přeložen do Polska, dále pracoval v Dalmácii a v Rakousku; 1918 se stal ústředním ředitelem Čs. tabákové režie. Do důchodu odešel 1924.

Činnost mezi ochotníky přivedla H. k dramatickým pokusům ve veseloherním žánru: příhody z maloměstského prostředí tvořící náplň aktovek (*Dostaveníčko*, *Před plesem*) a jediné celovečerní veselo hry (*Páni hodnostáři*) podával se záměrem zábavně výchovným; postihoval jimi některé mravní neduhy maloměšťáků, v zpracování se přidržel schématu situační komedie. Divadlem a kulturními událostmi se zabýval také v referátech a úvahách, publikovaných příležitostně v tisku jeho dočasných působišť (Praha, Vídeň, Tábor).

ŠIFRY: H. (Brousek), J. O. H. (Tábor). ■ PŘÍSPĚVKY *in*: Brousek (1877–78); Tábor (1881–82); Tribune (Vídeň, 1880); Vídeňský zvon (1879). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Dostaveníčko (D, Vídeň 1880); Páni hodnostáři (D 1881); Před plesem (D 1881). ■

LITERATURA: an.: ref. Dostaveníčko, Ruch 1880, s. 309; F. V. Vykoukal: ref. Před plesem, Květy 1881, s. 508; F. Zákřejs: Divadelní rozhledy (zmínka o Pánech hodnostářích), Osvěta 1881, s. 369.

et

František Hrbek

* 7. 12. 1898 *Blatná*

† 15. 7. 1949 *Praha*

Básník intimní a přírodní lyriky a prozaik, nacházející stálý zdroj inspirace v rodném kraji; překladatel ze srbocharvatštiny, slovinštiny a němčiny.

Byl synem cestáře. Po ukončení obch. školy pracoval trvale jako úředník Penzijního ústavu

cukrovarnického v Praze, naposledy ve funkci disponenta. Záhy byl činný literárně (začal publikovat 1916 v čas. *Rozkvět*). Po léta působil v pražském Sokole, zejména jako vedoucí žáků, později též jako čestný člen cvičitelského sboru mužů a redaktor sokolského zpravodaje. Pohřben byl ve svém rodišti.

Již v první sbírce *Šalvěj*, ještě nevyhraněně a ovlivněně poezií sklonku století (zvl. K. Hlaváčkem), objevuje se pro H. typický motiv vztahu k rodnému venkovu a domovu. Tento motiv, původně provázený pocitem vykořenění, stával se v následujících sbírkách výrazem básnickovy životní jistoty, vracel se v mnoha krajinných kresbách a osobních vyznáních (*Cestou domů* aj.), až posléze, prohlouben citem národní spolitosti, splynul s apoteózou české země (zvl. sbírka *Zemi milované...*, psaná za okupace); v nejlepších verších se H. projevil jako básník obdařený vizuální vnímavostí a smyslem pro klasickou veršovou formu. Převažujícím lyrickým charakterem je s poezií spjata knížka práz *Ruku v ruce*, improvizovaných na téma věčného koloběhu života a smrti. – V překladatelské práci se H. zaměřil zejména na jihoslovanskou poezii (B. Lovrić, O. Župančič, P. Preradović aj.).

ŠIFRA: Hbk. (Zpravodaj Pražské tělocvičné jednoty Sokol). ■ PŘÍSPĚVKY in: Apollón (1923–24); Cesta (1921–30); Českosl.-jihoslovanská revue (1936–37); Čin (1934); Jihočeský plán (Č. Budějovice, 1946); Lid. noviny (1928–43); Lípa (1929–30); Lumír (1926–39); Moderní revue (1918–24); Nár. listy (1921–35); Nár. osvobození (1928–31); Panoráma (1942); Prácheňský kraj (Písek, 1924–26); Pramen (Plzeň, 1920–23); Rozhledy (1932–34); Rozkvět (1916–20); Sever a východ (1927–30); Topičův sborník (1921–23); Tribuna (1922); Venkov (1923–42); Zpravodaj Pražské tělocvičné jednoty Sokol; Zvon (1930–40); Ženský svět (1922). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *Šalvěj* (BB 1925); *Cestou domů* (BB 1927); *Otevřené okno* (BB 1933); *Oblaka nad krajinami* (BB 1940); *Zemi milované...* (BB 1942); *Ruku v ruce* (PP b. d., 1947). – *Překlady*: *Lyrická duše Jugoslávie* (antologie, b. d., 1934, s F. Čuberkou, Ad. Veselým); *Jadran v soudobé jihoslovanské lyrice* (antologie, 1935, s F. Čuberkou, Ad. Veselým); A. Rachmanova: *Studenti, láska, Čeka a smrt* (1938). – *Ostatní práce*: *Roční doby* (sokolská cvičení, 1933, s jinými; H. autorem textu písní a cvičení pro žáky); *Dvanáctka* (sokolská cvičení, 1937, s jinými). ■ REDIGOVAL *časopis*: *Zpravodaj Pražské tělocvičné jednoty Sokol* (únor 1947–únor 1948). ■

LITERATURA: ● ref. *Šalvěj*: A. N. (Novák), *LidN* 8. 9. 1925; J. Knap, *Sever a východ* 1925, s. 55; N. (M. Novotný), *Kult. zpravodaj* 2, 1925/26, s. 65 ●●

ref. *Cestou domů*: jšr. (J. Šnobl), *LitN* 1927, č. 8; -pa (F. S. Procházka), *Zvon* 28, 1927/28, s. 14 ●●; ● ref. *Otevřené okno*: J. O. (Ošmera), *Čin* 1935, s. 141; V. Hrbek (Z. Kalista), *Lumír* 60, 1933/34, s. 58; -pa (F. S. Procházka), *Zvon* 33, 1932/33, s. 585 ●; an.: ref. *Lyrická duše Jugoslávie*, Českosl.-jihoslovanská revue 1934, s. 187; V. Nezbeda: *Ruce pryč! Tohle není poctivá kulturní práce* (kritika H. překladů), Českosl.-jihoslovanská revue 1937, s. 97 (H. odpověď s. 134) + *Ještě jednou ruce pryč. Ale naposledy!*, tamtéž, s. 210; ● ref. *Oblaka nad krajinami*: J. P. L. (Lang), *LitN* 1941, s. 44; Rfš., *Zvon* 41, 1940/41, s. 390 ●.

et

Josef Leopold Hrdina

* 23. 6. 1856 *Kralovice* (Dřínov-Královice) u Slaného

† 28. 2. 1933 *Praha*

Fejetonista, lidový povídkář a básník.

Syn krejčího; po nižším gymnáziu ve Slaném navštěvoval od 1870 vyšší gymnázium v Praze, 1879–1882 studoval dějepis a latinu na filoz. fakultě UK (doktorát 1890 prací *Řád Johaniů ve své pravlasti 1091–1291*). 1883 vstoupil do místodržitelství účtárny v Praze (1885 se oženil) a jako účetní pracoval ve státní službě až do svého penzionování 1921.

Největší popularitu získal H. svými fejetony otiskovanými v *Národní politice*. Žoviálně v nich ironizoval zvyklosti, záliby a drobné neřesti středních vrstev, rozmarné úvahy přitom dokládal názornými scénkami. V povídkách z venkova i města dokázal vystihnout zajímavé figurky a zvláštnosti jejich prostředí (*Z lidu vesnického*, *Hradčanské povídky*), avšak z taktu vypořádaného základu konstruoval melodramatický děj. Jistou míru osobitosti si jeho povídky a větší prózy uchovaly v humorné poloze (*Teta blondýna*), jinak se řadí k běžnému typu tzv. lidové četby, pouze námětově ozvláštňené tím, že i zde se H. většinou držel prostředí nižších středních vrstev (*Vlastní silou*).

PSEUDONYM: Josef Martinovský. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Besedy lidu* (od 1893); *Časopis turistů*; *Čes. noviny* (od 1882); *Čes. svět*; *Domáci přítel*; *Hlas národa* (od 1889); *Humorist. listy* (od 1877); *Jitřenka* (od 1883); *Květy* (od 1883); *Lumír* (od 1883); *Malý čtenář* (od 1896); *Nár. listy* (od 1884); *Nár. politika*; *Paleček* (mj. 1877 parodie Svatebních košil); *Pokrok* (od 1883);

Přítel domoviny; Ruch (od 1882); Studentské listy (od 1882); Světozor (od 1883); Šotek; Švanda dudák (od 1883); Venkov (od 1927); Vesna (od 1884); Zábavné listy (od 1883); Zlatá Praha (od 1884); Zora. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Pod Řípem (BB 1883); Z lidu vesnického (PP 1887); Na scestí života (P 1887); Fejetony, povídky a humoresky (1888); Obrázky (PP 1889); Tři povídky (1889); Vesnické příběhy (PP 1890); V ráji ďábla (P 1892); Hejtmanka Alena (P 1893); Povídky, obrázky a humoresky 1–3 (1. Z našich vesnic, 1893; 2. Drobné povídky, 1894; 3. Drobné povídky, 1894); Za tatíčkem (P pro ml., 1893); Dědeček (P pro ml., 1894); Hradčanské povídky (1894); Slunce zašlo, Sívý hoch (PP pro ml., 1894); Turistické humoresky (1894); Zapomenutý (P pro ml., 1894); Humoresky a povídky (1902); Vlastní silou (R 1902, 1919 s tit. Žena); Humoresky (1904); Nedělní fejetony Národní politiky 1–3 (1., 2. 1904, 3. 1907); Chudé květy (PP b. d., 1906); Teta blondýna (R 1906); Plané růže (R 1910); Svatební noc a jiné povídky (1912); V dýmu (R 1912); Tajemství bílé kravaty a jiné humoresky (1914); – posmrtně: Zrazené srdce (P pro ml., b. d., 1942). ■

LITERATURA: F. V. Vykoukal: ref. Z lidu vesnického, Světozor 22, 1887/88, s. 511; J. Klenek: ref. Z lidu vesnického + ref. Fejetony..., Hlídka literární 1889, s. 59; ● ref. V ráji ďábla: jv (J. Vodák), Lit. listy 1892, s. 361; A. Procházka, Niva 3, 1892/93, s. 45 (autorova reakce s. 80, Procházková odpověď s. 143) ●; Jiří K. (Karásek): ref. Turistické humoresky, Niva 4, 1893/94, s. 362 + ref. Hradčanské povídky, Lit. listy 1895, s. 55; E. Sokol: ref. Vlastní silou, Rozhledy 13, sv. 2, 1902/03, s. 725; -ášký: ref. Teta blondýna, Zvon 6, 1905/06, s. 793; O. Š. (Šimek): ref. Nedělní fejetony..., Novina 2, 1908/09, s. 382; DrN (B. Navrátil): Šedesáté narozeniny spisovatele dra J. L. H., Zlatá Praha 33, 1915/16, s. 455; J. Hulinský: Památce krajana J. L. H., Slánský obzor 40, 1932, s. 46.

pb

Karel Hrdina

* 13. 1. 1882 Černice (Mojné-Č.) u Českého Krumlova
† 28. 8. 1949 Praha

Klasický filolog, literární vědec, překladatel ze středověké a klasické latiny, editor.

Narodil se v učitelské rodině, oba rodiče záhy ztratil. Studoval 1892–1900 na čes. gymnáziu v Čes. Budějovicích a 1900–04 klasickou filologii na filoz. fakultě v Praze (vliv profesora J. Krále); státní zkoušky složil 1906. 1904–06 učil na pražských gymnáziích, 1906–14 na gymnáziu v Kolíně a 1914–19 na gymnáziu v dnešní

Londýnské ul. v Praze. 1919 nastoupil do ministerstva školství a osvěty, nejprve do resortu středního a později vysokého školství. 1933 byl zvolen mimoř. a 1940 řádným členem ČAVU, od 1932 byl mimoř. členem KČSN, 1948 mu byl udělen čestný doktorát Masarykovy univerzity v Brně. Několik let pracoval i v Komisi pro soupis rukopisů. Za okupace významným způsobem pomohl B. Václavkovi a jeho ženě.

Počátky H. vědecké práce ovlivňoval J. Král orientací na problematiku latinské metricky. Postupem času se H. začal zabývat latinským směrem českého básnictví v období humanismu, věnoval mu monografické studie a zejména pokračoval v rozsáhle založeném biografickém a bibliografickém díle A. Truhláře *Rukověť k písemnictví humanistickému, zvláště básnickému, v Čechách a na Moravě ve století 16.* Materiál k Rukověti sbíral i v Maďarsku, Rakousku, Německu a Polsku; za daných podmínek byla však tato práce nad síly jednotlivce, takže H. vydal jen druhou část 1. dílu Rukověti z Truhlářovy pozůstalosti a sebral materiál k 2. dílu (Truhlářův a Hrdinův projekt Rukověti později realizovali J. Hejnic a J. Martínek). Zájem o českou literaturu vedl H. i k vydání česky psaných památek, zejména cestopisů. Latinsky psanou českou básnickou literaturu představil H. v nerozsáhlé antologii *Bohemia Latina* a na středověkou latinskou prózu vzniklou v Čechách se zaměřil svým obsáhlým dílem překladatelským. Zejména v překladu Vlastního životopisu Karla IV. a Kosmovy Kroniky české dokázal sloučit odbornou erudici klasického filologa se schopnostmi slovesně tvůrčími. Dovedl si ze slohového repertoáru novodobé české prózy věcně i krásně zvolit vyjadřovací prostředky, které nejen odpovídaly stylu překládaného díla, ale které také umožnily – při plném respektování věcné přesnosti překladu – přiblížit středověkou prózu čtenářům 20. století. Obdobným způsobem přeložil Petroniův román *Satirikon*.

PŘÍSPĚVKY in: Beiträge zur Heimatkunde des Ausig-Karbitzer Bezirkes (Ústí n. L., 1925); Bratislava (1931); Časopis Matice moravské (Brno, 1924, 1947); Časopis pro dějiny venkova (1921); Časopis Společnosti přátel starožitností (1940); Českoluzický věstník (1923); Československo (1930); Čes. časopis filologický (1942–44); Encyklopedie čs. mládeže (1929); Jihočes. sb. historický (Tábor, 1934); Knihomol (1923); Krása našeho domova (1946); Listy filologické (1909–48); Mělnicko (Mělník, 1940); Národop. sbor-

ník československý (1921); Naše věda (1925–46); sb. Non omnis moriar... k uctění 2000. výročí narození Horatiova (1935); Osvěta (1917); sb. Památník Rašínova stát. čs. gymnázia v Hradci Král. (1936); sb. Pio vati (1930); sb. Přátel čs. starožitností svému učiteli. K šedesátinám univ. prof. dr. J. V. Šimáka (příl. ČSPS, 1930); Reformační sborník (1937–41); Sborník k dějinám československým v období humanismu, vydaný k oslavě 60. narozenin J. B. Nováka (1932); Sborník prací filologických J. Královi k 60. narozeninám (1913); Sborník prací filologických univ. prof. F. Grohovi k 60. narozeninám (1923); Sborník Žižkův 1424–1924 (1924); Slovesná věda (1948/49); Širým světem (1924–44); Věstník ČAVU (1919–39); Výr. zpráva gymnázia Minervy (1906/07); Výr. zpráva gymnázia v Kolíně (1907–11); 1908 O cézuře a interpunkci u Kallimacha a jeho vrstevníků...); Výr. zpráva gymnázia v Praze na Malé Straně (1910/11); – posmrtně: Věstník ČAVU 1948 (1949). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře*: Rukověť k písemnictví humanistickému, zvláště básnickému, v Čechách a na Moravě ve století 16., díl 1 (1918, s A. Truhlářem). – *Překlady*: Vlastní životopis Karla IV. (1908); F. Palacký: Dvě latinské řeči z r. 1817 (1927); G. Petronius Arbitr: Satiry (1923) + Satirikon, pokud se zachovalo v rukopise leidenském, bernském a trogirském, obsahující z celého díla zlomky knih 15. a 16. a vypravující Příhody Enkolpiovy (1925); Kosmova Kronika česká (1929); Zachaeus Pulegius de Zbysin (P. Ješin z Bezděží) Posmrtná paměť českým hrdinům, kteří od Ferdinandu II. došli v Praze nezaslouženého utrpení... (1938); Příběhy krále Přemysla Otakara II., Zlá léta po smrti Přemysla Otakara II. Dva současné letopisy (1947); – posmrtně: J. Kampanus: Mecenáši Karlovy univerzity (1949); První pokračovatelé Kosmovi (1950). – *Ostatní práce*: Putování po stopách pana Lva z Rožmitálu L. P. 1935 vykonané aneb Deník, který si psali na své cestě... (1937, s K. Ohnesorgem). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: P. Hrubý: Cvičebná kniha jazyka latinského pro vyšší třídy gymnazijní (1922); K. Harant z Polčic a Bezdrůžic: Cesta po Egyptě. Výbor z 2. dílu jeho Putování aneb Cesty z Království českého do Benátek (1926); Bohemia Latina (1931); Sofoklés: Antigone (1930, překlad a výklad J. Krále); Výbor z řecké poezie v překladech (1933, přeprac. vyd. 1941); Výbor z římské poezie v překladech (1935); Ukázky středověké a novověké latiny (1938, s B. Rybou); Ukázky latinských nápisů doby pozdější (1940); O. Prefát z Vikanova: Cesta z Prahy do Benátek a odtud potom po moři až do Palestiny... (1947); – posmrtně: Commentarius brevis iucundus itineris atque peregrationis (1951). ■

BIBLIOGRAFIE: F. Šimek: Příloha k čl. Za zesnulým dr. h. c. K. H., Slovesná věda 2, 1948/49. ■ **LITERATURA**: ● ref. Rukověť k písemnictví humanistickému...: an. (V. Flajšhans), ČČM 1919, s. 69, 186; A. N. (Novák), ČMM 43/44, 1919/20, s. 532 ●; an. (J. O. Novotný): ref. překl. Petronius: Satiry, Cesta 5, 1922/23, s. 465; ● ref. překl. Kosmova

Kronika česká: AMP (A. M. Piša), PL 21. 12. 1929; A. N. (Novák), LidN 29. 12. 1929; J. Č. (Čep), Tvar 1929, s. 397; V. Novotný, ČMM 1930, s. 216; S. Souček, Naše věda 1930, s. 48; J. P. (Pekař), ČČH 1930, s. 190 ●; ● ref. ed. Bohemia Latina: J. Ludvíkovský, Nové Čechy 1931, s. 263; Z. K. (Kalista), Lumír 58, 1931/32, s. 174 ●; J. Ludvíkovský: K šedesátinám K. H., LidN 13. 1. 1942; F. M. Bartoš: Vir integerrimus, Jihočes. sb. historický 1947, s. 29; ● nekrology: F. M. Bartoš, LidN 4. 9. 1949 + in M. J. Kampanus: Mecenáši Karlovy univerzity (1949); F. Šimek, Slovesná věda 2, 1948/49, s. 208; B. Ryba, LF 1949, s. 161; J. Ludvíkovský, Naše věda 1950, s. 257 ●.

pč

Josefa Hrdinová

* 13. 6. 1888 *Praha*

† 15. 7. 1949 *Praha*

Překladatelka z francouzštiny a propagátorka česko-francouzských kulturních styků v meziválečném období.

Narodila se v rodině zaměstnance Patologického ústavu v Kateřinské ulici. Stala se učitelkou řeči, na první působiště v Městské průmyslové dívčí škole nastoupila 1911. Zpočátku učila němčinu, později francouzštinu, společenskou výchovu a zdravotvědu. 1928 byla jmenována ředitelkou Odborné školy pro ženská povolání na Starém Městě v Praze. Patřila k předním pracovnícím ženského hnutí. Několikrát navštívila Francii, dopisovala si a přátelsky se stýkala s francouzskými spisovateli vzešlými z okruhu Opatství crêteilského. 1948 odešla do důchodu.

H. se během své překladatelské dráhy zaměřila na současnou humanisticky orientovanou francouzskou literaturu, z níž překládala R. Rollanda a autory z okruhu Opatství (G. Duhamel, Ch. Vildrac, L. Durtain). Svou překladatelskou činnost provázela časopiseckými informacemi o překládaných autorech, jejich dílech a návštěvách v Československu. Překládala rovněž z češtiny do francouzštiny a publikovala články o otázkách ženského vzdělávání. Byla též spoluautorkou několika příruček německého jazyka.

PŘÍSPĚVKY in: Cesta (1921); Kult. letáky Muzea a studijního ústavu odborných škol pro ženská povolání v Praze (od 1941); Lid. noviny (1927); Nár. osvobození (1924–35; 1926 překl. L. Durtain: Dvanáct set tisíc); Pramen (1924); Právo lidu (1924); Rozpravy

Aventina (1926); Škola a rodina (1928–36); Venkov (1924). ■ KNIŽNĚ. *Překlady*: G. Duhamel: Světlo (1921) + Radosti a hry (1924) + Vláda nad světem (1924) + Půlnoční zpověď (1928) + Dva přátelé (1933); Ch. Vildrac: Michel Auclair (1922) + Objevy (1923) + Růžový ostrov I (1925) + Lev a jeho brýle (1949); R. Rolland: Clérambault (1925) + Okouzlená duše (1928) + Goethe a Beethoven (1933); L. Durtain: Dvanáct set tisíc (1926). – *Ostatní práce*: Příručka jazyka německého pro ženské školy průmyslové (1916, s M. Mašnerovou); Německá cvičebnice pro dívčí odborné a rodinné školy 1–3 (1924, s A. Fleischerovou, M. Jonášovou); Nauka o společenském styku pro odborné školy ženských povolání (1928); Německá cvičebnice pro odborné školy ženských povolání (1937, s A. Fleischerovou, M. Huliciusovou); Julie Reisserová. Osobnost a život (1941, s prací J. Vackové Hudební tvorba J. Reisserové). ■ REDIGOVALA *sborník*: Výroční zprávy Městské odborné školy pro ženská povolání v Praze (1929–37). ■

LITERATURA: ● nekrolog (an.): Svob. slovo 17. 7. 1949; LD 19. 7. 1949 ●.

lg

František Hrnčič

* 28. 9. 1860 *Dřevíkov* u Hlinska

† 12. 6. 1928 *Nymburk*

Prozaik, dramatik a básník píšící hlavně pro mládež, teoretik a kritik dětské literatury, redaktor a nakladatel, pedagog.

Pocházel z chudé zemědělské rodiny. 1866 začal chodit do školy v Trhové Kamenici, 1874–78 navštěvoval měšťanskou školu v Hradci Král., pak učitelský ústav, který dokončil v Jičíně. Po maturitě (1882) učil na obecné a měšťanské škole v Hlinsku, ještě t. r. byl přeložen na obecnou školu v Heřmanově Městci. 1884–88 byl správcem české matiční školy v Bezděčíně u Turnova, kde byl pro účast v národnostních bojích vyšetřován, souzen a posláze z trestu přeložen na jednotřídku v Bobnicích u Nymburka, kde učil do 1901. Zbývající léta do předčasného odchodu do důchodu (1910 ze zdravotních důvodů) působil v Nymburce. Po první svět. válce žil v Hrochově Týnci. Byl průkopníkem nových vyučovacích metod, psal a vydával učebnice a příručky pro učitele i žáky, byl i veřejně, osvětově a literárně činný (jen v čas. Komenský otiskl více než 400 fejetonů). Organizoval učitelské styky česko-slovenské, patřil k aktivním členům Učitelské jednoty Budeč

a Moravského ústředního spolku učitelů, prosazoval myšlenku literárního sdružení spisovatelů pro mládež. Od 90. let předjímal snahy, které se prosadily až těsně před válkou v časopise Úhor. Byl propagátorem dobré dětské četby teoreticky i prakticky: stál u založení Dědictví Komenského (1892), redigoval a vydával četné dětské knižnice a časopisy. – Nejvýznamnější z nich byl *Dětský máj* (1904/05–1913/14), čtrnáctideník, od 5. roč. měsíčník pro střední školní věk. Přinášel básně, prózy, hádanky, pohádky, písně i kvalitní ilustrace a barevné přílohy. Seznamoval čtenáře s klasiky české, slovenské i světové literatury a výtvarného umění i se soudobými autory a malíři (H. Sedláček, J. Kalus, J. Kálal, J. F. Hruška; L. Kuba, F. Kupka, F. Kobliha, J. Schikaneder, M. Aleš, který byl též autorem záhlaví časopisu) jednak ukázkami z jejich prací, jednak statěmi o jejich životě a díle. H. zde sám tiskl, kromě drobnějších prací, každoročně na pokračování větší prózy pro mládež, z nichž některé vyšly i knižně. Časopis měl dvě přílohy, beletristickou Knižnici Dětského máje a naučnou Novou přílohu Dětského máje. – Mimoto vydával H. svým nákladem reprodukce, plakáty, nástěnné obrazy (kroje a historické náměty) a umělecké pohlednice.

Svým beletristickým dílem se H. snažil naplnit postuláty své teoretické práce *O dětské literatuře*, v níž se jako první pokusil o vymezení kvalitativně vyššího typu literárního didaktismu. Odmítal moralismus a jednotvárnost, schematicnost a idealizaci příběhů a postav. Svě požadavky nejlépe naplnil v prózách ze života s výrazně autobiografickými prvky (*Snění a život*, *Jasno i chmurno*), v nichž líčil bosé dětství vesnického chlapce a jeho chudá studentská léta, a v povídkách historických (*Záhuba Vršovců*, *Zmar a zdar*), v nichž prostřednictvím napínavého a dobrodružného děje učil čtenáře nenásilně lásce k vlasti, k národu a jeho dějinám. Mnohé H. dětské prózy, publikované samostatně nebo v neustále nově koncipovaných a obměňovaných sbírkách, jsou však poznamenány právě těmi rysy, proti kterým sám bojoval, schematismem, nezakrytou didaktičností a falešnou romantikou (*Ubohá Milena*, *Dva pavouci*). H. knihy pro dospělé jsou satiricky laděné fejetony ze soudobého učitelského života.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: C. Autor (Posel z Budče aj.), Densius, Drnkačka, F. G. Tobolecký, Figulus, Fr. Drnkačka (Švanda dudák), Jaroslav Přemysl (Komenský), Julius Verner (Komenský, sb. Dětské květy), K. Muczény, Dr. J. V., Hř., J. V. Dn., -ř. (Komenský). ■ PRÍSPĚVKY in: Americká domácnost (USA, 1890 R podle něm. předlohy Temné stíny); Anděl strážný (1888–91); Beseda učitelská (1892–94); Besídka malých (1880–94); sb. Blahé, zlaté mládí 1–3 (1884–86); Budečská zahrada (1883–88); Čes. dívka (1926); Čes. domácnost (1889–90, R podle franc. předlohy Dvě matky); Čes. škola (1883–94); Dětská besídka (USA, 1885–88, PP Bezejmenná, Ubohá Milena); Dětské květy (1901–03); sb. Dětský den (1913); Dětský máj (1904–14); Hlas národa, příl. Nedělní listy (1889); Jizeran (Ml. Boleslav, 1884–94, 1926); Kalendář Dětského máje (1907–12); Komenský (1884–1914); sb. Květnice mládeže (Nové Město n. Met., 1894); Lit. listy (1881–88); Malé noviny pro děti (1890–1914); Malý čtenář (1883–1924); Matice dítek (1885–87); Nár. listy (1896); Nár. obzor (1912); Nár. učitel (1892); Naši mládeži (1883–92); Občanské listy (Nymburk, 1892); Pedagog. rozhledy; Pěstoun (1882–87); Pokrok (od 1884); Posel od Čerchova (Domažlice); Posel z Budče (1883–94); Posel z východních Čech (Chrudim, Pardubice); Pozor; Samostatnost (1913); Škola našeho venkova (Kostelec n. Orl., 1897); Štěpnice; Švanda dudák (1893); Tribuna (1919); Učitelské noviny (od 1892); sb. Upomínka na sjezd českého učitelstva v Brně 10.–11. srpna 1896 a na první cestu českého učitelstva na Slovensko (1896); Velký zábavně-poučný kalendář milotického hospodáře na r. 1928; Věstník. Rozhledy historické, topografické, národopisné, školské na Poděbradsku a sousedních okresech (1898–1919); Věstník od Otavy (Strakonice, 1889–95); Vychovatel (1892); Zlaté mládí (1886–93). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Osudná návštěvka (D 1876); Proklatec (D 1878, pseud. F. G. Tobolecký); Eliška Přemyslovna (P pro ml., b. d., 1882); Květy (PP pro ml., 1883); Podivné přátelství (P pro ml., 1884, přeprac. vyd. 1888); Ze slavných dob (PP pro ml., 1886); Zvonek karlštejnský (P pro ml., 1886); Listy o slávě slovanské (BB pro ml., 1886); O dětské literatuře 1, 2 (studie, b. d., 1886, 1887); Kněžna Vilpurka (D pro ml., 1887); Prosté povídky (PP pro ml., 1887); Druhé květy (PP pro ml., b. d., 1887); Zlaté paprsky (PP pro ml., b. d., 1887); Václav Nešťastný, školosprávce ve Lhotě Německé (FF 1888, pseud. Fr. Drnkačka, 2. vyd. t. r., pseud. C. Autor, obě zabavena); Ubohá Milena (P pro ml., 1888); Tajemný zvonek (D pro ml., 1888); Bazilíšek (P pro ml., b. d., 1888, na obálce tit. Pohádka o Bazilíškovi); Skočec (P pro ml., b. d., 1888, na ob. tit. Pohádka o bylině otvírající); Zlatá myška (P pro ml., b. d., 1888, na ob. tit. Pohádka o zlaté myšce); Jaroš a Miluška (P pro ml., b. d., 1888, na ob. tit. Pohádka o Jarošovi a Milušce); Bohatství nebílá (P pro ml., b. d., 1888, na ob. tit. Pohádka o chudém Zárubovi); Půtka číslic (P pro ml., b. d., 1888, na ob. tit. Povídka,

jak se číslice potýkaly); Krakonoš (P pro ml., b. d., 1889, na ob. tit. Pohádka o Krakonošovi); Křišťálová máť (P pro ml., b. d., 1889, na ob. tit. Povídka o křišťálové máti); V opuštěném mlýně (P pro ml., b. d., 1889, na ob. tit. Pohádka o opuštěném mlýně); Světlušky a petrklíče (P pro ml., b. d., 1889, na ob. tit. Pohádka o světlušce a petrklíči); Klasy (PP pro ml., b. d., 1889); Bezejmenná (P pro ml., 1889); Prosté povídky 2 (PP pro ml., b. d., 1890); Prosté obrázky (PP pro ml., b. d., 1891); Dva pavouci (P pro ml., 1891); Miluška (D pro ml., b. d., 1891); V sněhových vločkách (PP pro ml., b. d., 1893); Jan Šváb (P pro ml., 1893); Jehličí (PP pro ml., 1893); Mimo škamna (FF 1893, pseud. K. Muczény); Zápisky Celestýna Skromného, učitele v Zakleté Lhotě (FF 1893, pseud. Fr. Drnkačka); Čarovné květy (PP pro ml., 1894); O čaroději Žitovi (P pro ml., b. d., 1895); O Palečkovi, dvorském šašku krále Jiřího (P pro ml., b. d., 1895); Záhuba Vršovců (P pro ml., 1895); Krvavý svátek na Libici (P pro ml., 1895); Květuše (P pro ml., 1895); F. L. Vorlíček, učitel a spisovatel český (monografie, 1895); Na Libici bílé, Starý meč (PP pro ml., b. d., 1897); Já jsem Čech! (PP pro ml., 1897); Na sadě (PP pro ml., 1901); Jasně i chmurno (P pro ml., b. d., 1902); Staré pověsti (1902); Loutkové divadlo (studie, b. d., 1902, šifra Dr. J. V.); Zmar a zdar (P pro ml., 1902); Na voru a jiné tři povídky (pro ml., b. d., 1903); Poslední Rožmberk (P pro ml., b. d., 1903); Z temna minulosti (P pro ml., 1904, pseud. Figulus); Snění a život (P pro ml., b. d., 1904); Černobílá příšera (P pro ml., 1907); Varujte se lihovin! (1907, s J. Klikou, P Největší nepřítel lidstva); Pejskovi přátelé (B pro ml., 1909); Jařmo hroudy (P pro ml., 1911); Loutka (P pro ml., 1918); Mořidlo (P pro ml., 1918); O domovníčkovi (P pro ml., 1918); O lenochu Maříkovi (P pro ml., 1918); O sedmi chytrácích (P pro ml., 1918); Poberto (P pro ml., 1918); Trdlo, nemehlo, motovidlo (P pro ml., 1918); Tři běsové (P pro ml., 1918); Lidojed (P pro ml., 1919); O Rmoutilce (P pro ml., 1919); Kucibaba (P pro ml., 1919); Deváté nebe (P pro ml., 1921); Kvítka z čertovy zahrádky (P pro ml., b. d., 1921); Domek na sloupku (P pro ml., b. d., 1921); Mamon (P pro ml., b. d., 1921); Zlatý brouček (P pro ml., b. d., 1921); Neotesánek (P pro ml., b. d., 1921); Pod zemí a nad oblačky (PP pro ml., 1923); O vilách a příšerách (PP pro ml., 1925). – *Překlady*: Paleček a obr (1895, z ital.); P. J. Stahl: Příhody Palečkovy (1902). – *Adaptace*: P. Chocholoušek: Templáři v Čechách (b. d., 1900); F. Ambrož: Wiesnerova česká první obrázková abeceda a čítanka (1903). – *Ostatní práce*: Obrázky z dějin českých (1888); Dějiny Jílového u Hodkovic a tamního kostela Anděla Strážce (1888); Dějiny národa českého (1891); Slohové úkoly pro všechny stupně a kategorie škol národních (1893); Pokračovací školy hospodářské na venkově (1893); V. Hlava z Kiršfeldu, primátor města Nymburka (1894); Královské město Nymburk nad Labem (1894); Okresní národopisná výstava v Nymburce

(1894); Kam máme do školy děti své posílati? (1896); Malý počtář (1896, obs. i P Půtka číslic; t. r. i s tit. Užití příklady početní pro 1. školní rok); Evropa (1899); Země České koruny (1899); Patero dílů světa, Vesmír (1901); Říše rakousko-uherská (1902); Základové zeměpisu pro školy obecné (1903); Dějepis národa českého (1904, přeprac. vyd. 1911); Přírodopis ptactva (1904); Osobní daň z příjmu a učitel (b. d., 1904); Učitelské domky (b. d., 1906); Dějiny Francie, Anglie, Ruska a Norska (1906–07, sešit. vyd.); Dějiny Polsky a Dánska (1907, sešit. vyd.); Dějiny Srbska, Bulharska a Černé Hory (1907–08, sešit. vyd.); Dějiny Švédska a Holandska (1908, sešit. vyd.); Výstava Dětského máje na všeobecné hospodářsko-průmyslové výstavě r. 1908 v Kroměříži (1908); Dějiny Španělska a Portugalska (1909, sešit. vyd.); Dějiny Uherska a Charvátska (1909–10, sešit. vyd.); Ze severních Čech (1910); Z různých koutů Moravy (1911); Dějiny Německa (1911, sešit. vyd.); Dějiny starých Římanův a Itálie (1912, sešit. vyd.); Ze slezských poutí (1912); Ze Slovenska (1913); Dějiny Řecka (1913, sešit. vyd.); Dějepis národa československého pro školy i rodiny (1919, t. r. i přeprac. vyd.); Republika československá (1920, přeprac. vyd. 1930); Stručné dějiny národa československého (1920); Dějepis národa československého (1923); Obrazkové dějiny národa československého (1923, přeprac. vyd. 1924 s A. Machtem); Hrnčířovy písemnosti (1924); Obrazkové dějiny světové od počátku až po naše časy 1, 2 (1925, 1926). ■ **REDIGOVAL časopisy:** Česká domácnost (1889–90), Dětské květy (1901–03), Dětský máj (1904–14), Malé noviny pro děti (1890–1906, 1913/14, s F. V. Krchem), Věstník. Rozhledy historické, topografické, národopisné, školské na Poděbradsku a sousedních okresech (1898–1919); *sborníky:* Blahé, zlaté mládí 1–3 (1884–86, s J. Fišerem), Upomínka na sjezd českého učitelstva v Brně 10.–11. srpna 1896 a na první cestu českého učitelstva na Slovensko (1896, t. r. rozšíř. vyd.); *kalendáře:* Kalendář Dětského máje (1907–12), Velký zábavně-poučný kalendář milotického hospodáře na r. 1928; *knižnice:* Budečské květy (1897–1913, 13 sv.), České pohádky a pověsti (1895, 5 sv.), Knižnice Dětského máje (1904–14, 15 sv.), Knižnice Dětských květů (1903, 3 sv.), Nejlacnější knihovna pro českou mládež (1888–89, 10 sv.), Nová příloha Dětského máje (1907–13; Z kroniky celého světa 9 sv., Z poutí po vlastech, českých 4 sv.), Právní rádce (1920, 3 sv.), Stručné poučky (1904–20, 16 sv.), Umělecké knihy (1909–11, 3 sv.), Urbánková Ústřední knihovna pro českou mládež (1888–1912, od sv. 21), Vybrané spisy pro mládež (1903–11, 6 sv.). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** sb. O dětské literatuře (1886); Dětský Hlahol (zpěvník, 1888); Národní hádanky z Čech, Moravy a Slezska (1888); Kolébka lidstva (1890, ze spisů F. Hellwalda aj.); sb. Dětské květy (BB pro ml., 1891, pseud. Julius Verner); J. Škultéty: Slovenské pohádky (1900); O kohoutkovi a slepičce (1907); Kapesní kalendář pro českou mládež všech škol (1908); O po-

slušných kozlátkách (1911); sb. Dětský den (1913); Zpívající Čechoslovák (zpěvník, 1919); Krátká slovenská čítanka (1919); J. Škultéty, P. Dobšínský: Slovenské pohádky (1919); Nejkrásnější pohádky české, moravské a slovenské (1921). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Polák: Soupis prací F. H., ZM 1975, s. 56. ■ **LITERATURA:** sb. In memoriam (1931, red. A. Záruba); F. H., spisovatel pro mládež... (Videň 1933). ■ **F. Pražský (Dlouhý):** ref. Květy, Lit. listy 1883, s. 100; ● ref. O dětské literatuře: V. Špaček, Lit. věstník, příl. Listů školské správy 1887, s. 57; -aue- (H. Pittauer), Lit. listy 1887, s. 337 ●; F. Pražský (Dlouhý): ref. Druhé květy, Lit. listy 1887, s. 354; -aue- (H. Pittauer): ref. Eliška Přemyslovna, Lit. listy 1888, s. 271; ● ref. Podivné přátelství: L. Pivoda, Komenský 1888, s. 46; J. Antonínov, Hlídka lit. 1889, s. 194 ●; J. Antonínov: ref. Obrázky z dějin českých, Hlídka lit. 1889, s. 194 + ref. Bezejmenná, tamtéž, s. 254; L. Pivoda: ref. Ubohá Milena, Komenský 1889, s. 719; V. Špaček: ref. Klasy, Lit. listy 1890, s. 130; J. Horák: ref. Prosté obrázky, Hlídka lit. 1891, s. 385; -ech. (V. Štech): Spisovatelé pro mládež, Čes. škola 1891, s. 460; ● ref. Malé noviny pro děti: J. Soukal, Komenský 1893, s. 635; M. M., Posel z Budče 1900, s. 825; J. Hornánský, Komenský 1902, s. 541 ●; J. Petr: ref. Jehlič, Hlídka lit. 1894, s. 109; ● ref. V sněhových vločkách: A. Vlas, Hlídka lit. 1894, s. 148; (-ák-), Komenský 1894, s. 381 ●; ● ref. Jan Šváb: A. Vlas, Hlídka lit. 1894, s. 228; (-ák-), Komenský 1894, s. 91 ●; A. Vlas: ref. Čarovné květy, Hlídka lit. 1894, s. 466; K. Zákoucký: ref. Záhuba Vršovců + Na Libici bílé..., Komenský 1896, s. 748; K. Kálal: ref. Evropa, Posel z Budče 1900, s. 450; ● ref. čas. Dětské květy: -g.: Komenský 1901, s. 573; an., LidN 1. 10. 1901; J. Balhar, Komenský 1902, s. 558; R. Karel (K. Rameš), Srdec 2, 1902/03, s. 27 ●; an.: ref. Na voru..., LidN 20. 3. 1903; Č. Kramoliš: ref. Dějepis národa českého, Komenský 1904, s. 350 + ref. Z temna minulosti, LidN 26. 8. 1904 a Komenský 1904, s. 478; J. Balhar: ref. čas. Dětský máj, Komenský 1904, s. 684; Č. Zibr: Literatura kulturně-historická a etnografická, ČL 13, 1908/09, s. 465; S. Klíma: ref. Ze Slovenska, Úhor 1913, s. 126; Promyk (H. Sedláček): ref. čas. Dětský máj (r. 9), Úhor 1913, s. 45 + (r. 10), Úhor 1914, s. 5; V. Marek: ref. Dějiny Řecka, Úhor 1914, s. 149 + F. H., Úhor 1915, s. 130; ● nekrology: an., NO 23. 6. 1928; H. Sedláček, Úhor 1928, s. 113 ●; A. Záruba: F. H., Čes. učitel 1929, s. 729 + F. H. a děti, Pedagog. rozhledy 1930, s. 547; J. Voráček in Vývoj teorie a kritiky čes. literatury pro mládež (1971, s. 26); J. Polák: Z dějin bojů o čes. dítě a čes. knihu, ZM 1974, s. 523; J. Voráček in Historické a teoretické koncepce české literatury pro mládež (1982).

jpo, sm

Jan Nepomuk Norbert **Hromádko*** 28. 5. 1783 *Hrochův Týnec*† 30. 4. 1850 *Vídeň*

Vydavatel Prvotin pěkných umění a mimořádný profesor české řeči a literatury na vídeňské univerzitě.

Své příjmení psal i Hromadko, Hromátko, Hromatko a Hromadka. – Byl synem řezníka. Školní vzdělání získal v rodišti a od 1805 byl učitelem na hlavní škole v Kolíně. Kolem 1807 odešel do Vídně a zprvu se živil překládáním a soukromým vyučováním češtině v šlechtických a úřednických rodinách, od 1808 učil bezplatně češtinu i na vídeňské reálné akademii. Ze slovanských jazyků ovládal ruštinu, polštinu a některé z jazyků jihoslovanských (stýkal se s mladým J. Kopitarem). 1811 mu byla udělena mimořádná stolic české řeči a literatury (tj. jako předmět nepovinný) na vídeňské univerzitě po J. Zlobickém (titulu řádný profesor užíval neprávem). 1813–18 vydával první český vídeňský časopis C. k. Vídeňské noviny (někdy uváděné podle tit. listu 1. roč. jako C. k. povolené Vídeňské noviny). Od č. 30 (z 13. 4. 1813) do 1817 měly beletristickou přílohu, jejíž název se měnil (List, Prvotiny pěkných umění neb Vídeňské učené noviny, Přemysla první oddělení, Prvotiny pěkných umění neb Literní přílohy k C. k. Vídeňským novinám, Literní přílohy k C. k. Vídeňským novinám pro národ český a slovenský, též bez názvu). Noviny měly i další občasnou přílohu Všeobecný oznamovatel (dražby, konkursy, úmrtí významnějších příslušníků vídeňské české menšiny apod.). Po zániku Prvotin tiskl 1818 H. shromážděnou beletrii v hlavním listě. Pro malou schopnost organizační, pro neshody s příspěvateli (jimž neplnil honorářové sliby) i s abonenty, a hlavně pro dluhy skončila H. vydavatelská dráha, již učinil závislou i na jiném svém neúspěšném podniku (1814 založil první rakouský pojišťovací ústav – abonent časopisu byl zároveň pojištěn). Na konci 10. a na začátku 20. let vyučoval H. češtině a slovanským jazykům v císařské rodině. 1825 podal neúspěšný návrh vládě na zavedení slavistiky na vídeňské univerzitě i na všech vyšších školách rakouských. Od té doby ztratil i styk se současnou českou literaturou a jeho univerzitní přednášky (od 1844 přednášel i na polytechnice) byly stále kurióznější; zanedbával je nejen pro chatrné zdraví a práci na svém

hospodářství nedaleko Vídně (St. Veit u Hietzingu), ale i pro jiné osobní záliby (pokoušel se např. zdokonalit tiskařské stroje). Po vídeňských bouřích 1848 už H. nepřednášel a 1849 byl penzionován. Jako menšinový pracovník ve Vídni se uplatnil při zavádění českých bohoslužeb pro českou menšinu.

Literární význam H. je v jeho Prvotinách pěkných umění, které do jisté míry nahradily mezeru způsobenou tím, že 1809–17 nevycházel první český pražský časopis Hlasatel český. Do Prvotin přispívali téměř všichni představitelé soudobé české literatury. H. tu uvěřňoval vedle anonymních vyprávění podle cizojazyčných předloh hlavně četná programní prohlášení a osobité výzvy – i veršované – k čtenářům a předplatitelům a různé zprávy a oznámení z praktického života. Jeho redakční praxe byla velmi volná, hraničící s nedbalostí i s neschopností vtisknout časopisu jednotný ráz. Jeho přednášky na univerzitě byly v prvním roce založeny na mluvnici J. Dobrovského a od srovnávání češtiny s ruštinou brzy přešly k diletantskému etymologizování a k fantastickým dedukcím; ještě 20. 2. 1849 na ně zaútočily Noviny Lípy slovanské.

PŘÍSPĚVKY in: C. k. Vídeňské noviny (1813–18) s příl. Všeobecný oznamovatel (1813–18) a Prvotiny pěkných umění (1813–17). ■ KORESPONDENCE: F. Tichý: Dva dopisy J. H. Dobrovskému (z r. 1812 a b. d.), čas. Bratislava 1929. ■ REDIGOVAL *časopis*: C. k. Vídeňské noviny (1813–18) s příl. Všeobecný oznamovatel (1813–18) a Prvotiny pěkných umění (1813–17). ■

LITERATURA: J. Heyer: První české noviny ve Vídni a jejich vydavatel (1934). ■ J. Kopitar: H.'s böhmische Sprachkanzle und Zeitung in Wien, Vaterländische Blätter 1812, s. 500 → Kleinere Schriften (1857); an. (K. Sabina): Prvotiny pěkných umění, Krit. příloha NL 1864, s. 161, 228 → Články literárnědějepisné 1 (1912); J. Jireček: Vzpomínky na časopisectvo české před půlstoletím, Světozor 1879; K. V. Seydler: Stanovení dat životopisných, Urbánkův věstník bibliografický 1882, s. 129; F. Bačkovský: Dva čeští spisovatelé, jejichž století narozeleny v letošním květnu slavíme, Ruch 1883; F. Čenský: Český jazyk v císařské rodině 4, Osvěta 1886; J. Hanuš: H. Noviny a Prvotiny pěkných umění, sb. Literatura česká 19. stol. 1 (1902); J. Jakubec: J. H. Prvotiny pěkných umění a jejich příspěvatelé, sb. Literatura česká 19. stol. 1 (2. vyd. 1911) + Slovesné práce ve Vídeňských novinách 1813 a v Krameriusových Vlastenských novinách 1815, LF 1916 + Dobrovský spolupracovníkem H. Vídeňských novin, Sb. prací věnovaných... J. Máchalovi... (1925); V. Jirátko: Deutsche Vorlagen zu

einzelnem Beiträgen der Prvotiny (1813–1817), Germanoslavica 1, 1931/32; M. Hýsek: K historii vídeňské „profesury“ J. N. H., LF 1936 (s chybnými údaji); Z. Šimeček in Slovanské historické studie 1979, sv. 12, s. 209.

em

Jakub Hron

* 4. 6. 1840 *Metánov* (Častrov-M.) u Kamenice nad Lipou

† 29. 4. 1921 *Metánov*

Autor přírodovědných, filologických a filozofických spisků s přemírou neologismů; pobloudilý vynálezce a insitní básník. Bezděčný předchůdce patafyziky, dadaismu, recese, happeningu a postupů experimentální poezie.

Nejmladší ze šesti synů posledního metánovského rychtáře. Po maturitě na gymnáziu v Jindř. Hradci (1865) studoval matematiku a fyziku na filoz. fakultě v Praze a Vídni. Aprobaci pro nižší gymnázia z Vídne (1870) si rozšířil v Praze (1873), složil též zkoušku z filozofické propedeutiky (1876); byl ovlivněn dobovým herbartismem. Jako suplent působil krátce na něm. gymnáziu v Opavě a na čes. gymnáziu v Jindř. Hradci, pak od 1871 v Hradci Král. (skutečný učitel 1883, profesor 1886, 1897 předčasně penzionován). V době aktivní služby uskutečnil cesty na světovou výstavu ve Vídni (1873) a v Paříži (1889). 1901–06 studoval medicínu na čes. lékař. fakultě v Praze, po neúspěchu u 2. rigorosa přešel na práva (1906–10). Poté se vrátil do Metánova, kde pokračoval v literární činnosti. Pohřben byl v Častrově.

Převážná část díla (deníky, zápisky) zůstala v rukopisné formě. Od 1893 otiskoval některé H. básně I. Herrmann v čas. Švanda dudák. Po spisku *Tři záhady měřicko-početné* následovaly práce z oblasti přírodních věd (fyzika, astronomie, geometrie), filologie (o tvorbě slov a slovních kořenů) a filozofie (logika, epistemologie, ontologie, přírodní filozofie, psychologie, etika). Odborné práce jsou prosyceny diletantismem, amatérismem, detailistická akribie vede ke ztrátě podstatných souvislostí. Svým obsahem nejsou přínosem pro rozvoj daných vědních disciplín, ale vytvářejí oblast komična předjímající patafyzickou persiflaž vědy. Formálně vytváří H. groteskní jazyk přesycený originálními novotvary (např. háma-hmota,

zestvoba-existence, bjun-embryo), zvukovými úpravami (vkládání samohlásek do skupin souhlásek: kork, hordlo, Velotava) a gramatickými zásahy (koncovky akuzativu substantiv: např. dub – sg. duboa, pl. dubyfe; minulé a budoucí infinitivy: např. býti-byvlai, bufru). Vrcholu grotesknosti dosahuje H. ve své originální praktické etice *Skutky lidské čili Jeden tisíc špatnot žijby a konby lidské*, kde se přiblížil polohám čistého humoru bez vtípu. V kombinaci poezie s produkcí vynálezů má předchůdce v M. S. Patrčkovi, v konstrukci vědeckého názvosloví v K. S. Amerlingovi. Svými akcemi – prodej vlastních vynálezů (buňáty, lazuto, ruťáty a kosaťy) ve stánku na Národopisné výstavě československé v Praze 1895, vypuštění balónu ve tvaru slona v Hradci Král. 1901, účast se studenty na pohřbu F. L. Riegra 1903, filozofická přednáška pro právnický v Karolínu 1908 aj. – předjímal H. fenomén happeningu. Z vnějších rysů H. komiky těží populární postava Jára da Cimrmana autorské trojice Smoljak, Svěrák, Šebánek. K vnitřnímu jazykovému humoru neologismů s chlebnikovovským citem pro ekvivalenci smyslu a zvuku má nejbliže T. R. Field ve svém *Prakršnu* (dále pak tzv. krhútská literatura, E. Hrych, divadlo Dostavník aj.). H. kuriózní tvorby si povšimli např. I. Herrmann, E. z Lešehradu, J. Hašek, J. Váchal, K. Čapek, T. R. Field, J. Dubský, V. Lacina, podrobněji o něm referovali K. Juda a T. Zapletal. V 60. a 70. letech byl znovu oživen zájem o H. v literárních přístolních společnostech (J. Zumr z okruhu B. Hrabala, skupina Vatennés v Brně, Řimsologická společnost v Praze), v 80. letech vznikla zatím nerealizovaná dramatizace Z. Vavřína. Životem a dílem J. H. se zabýval V. Bořecký, editorsky připravil (zatím nevydanou) antologii s tit. *Nedorozumění s rozumem aneb Konba žijby*.

ŠIFRA: J. H. ■ **PŘÍSPĚVKY in:** Časopis pro pěstování matematiky a fyziky (1888); Krajinské listy (Kamenice n. Lipou, 1911–12); Ohlas od Nežárky (Jindř. Hradec, 1892); Osvěta lidu (1901); Ratibor (1892); Švanda dudák (1893, 1895–96, šifra J. H.). ■ **KNÍŽNĚ.** *Tři záhady měřicko-početné* rozřešené ku popisu přírodojevů obecných a sice: 1. Záhada o kulích, 2. O mezerách, 3. O těsné výplni (1894); *Objev a popis nových pravidelných hranatin* (1895); *Čujba i jsoucno prostora* (1895); *Nová určba odlehlot oběžnicových ode Sluna s přípojkami* (1896); *Objev a popis dvojpravidelných hranatin* (1897); *Přípona tvorebná „ba“ v úpravě zákonitě* (1898); *Přitaž a odpud hvězd jako*